

Che Guevaras Dagbok

7 november 1966 – 7 oktober 1967

Inledning av Fidel Castro

Utgiven på svenska i TEMA-serien 1968

Översättning: Claës Gripenberg

Innehåll

En nödvändig inledning	1
Ordförklaringar.....	11
Dagbok	12
November 1966.....	12
December 1966	16
Januari 1967	22
Februari 1967	30
Mars 1967.....	37
April 1967	47
Maj 1967	57
Juni 1967	65
Juli 1967.....	72
Augusti 1967	81
September 1967.....	89
Oktober 1967.....	100
Efterskrift	102

En nödvändig inledning

av *Fidel Castro*

Under sin tid som gerillakrigare hade Che för vana att skriva ner sina dagliga iakttagelser i en personlig dagbok. Under de långa marscherna i kuperad och svår terräng, mitt i de fuktiga skogarna där raderna av män, alltid nedtyngda av vikten av sina muchilas, av ammunitionen och vapnen, stannade för ett ögonblicks rast, eller när kolonnen fick order att göra halt och slå läger i slutet av en lång dags marsch, kunde man se Che – ett smeknamn han redan från första början fick av cubanerna – ta fram sin anteckningsbok och med en läkares typiska lilla och nästan oläsliga handstil skriva ner sina anteckningar. Det som han lyckades bevara av dessa anteckningar använde han senare när han skrev sina lysande historiska skildringar av det revolutionära kriget på Cuba. Deras innehåll var revolutionärt, pedagogiskt och mänskligt.

Tack vare hans oföränderliga vana att klottra ner varje dags viktigaste händelser har vi i dag till vårt förfogande strängt exakta, ovärderliga och detaljerade upplysningar om de heroiska sista månaderna av hans liv i Bolivia.

Dessa anteckningar som i själva verket inte är skrivna för publicering tjänade honom som en arbetshandledning när det gällde att oavbrutet bedöma händelserna, läget och männen. De tjänstgjorde också som ett betydelsefullt utlopp för hans synnerligen skarpa iakttagelseförmåga som var analytisk men ofta sammankopplad med en fin känsla för humor. De är nyktert skrivna och utgör en oavbruten och sammanhängande skildring från början till slut.

Man måste hålla i minnet att anteckningarna är skrivna under dessa sällsynta stunder av vila mitt under ett heroiskt och fysiskt sett övermänskligt företag – trots Ches krävande plikter som chef för en gerillaavdelning under de första svåra skedena av en kamp av denna art – som utspelades under otroligt svåra materiella förhållanden, vilka ännu en gång blottade han speciella sätt att arbeta och hans järnvilja.

I dagboken får man stifta bekantskap med detaljerade analyser av varje dags händelser, de fel, den kritik och de beskyllningar som är typiska under en revolutionär gerillas utvecklingskede, och som givetvis också är oundvikliga.

I den innersta kretsen av en gerillaavdelning måste sådana kritiska bedömningar göras kontinuerligt, i synnerhet när det endast finns en liten kärna av män som ständigt måste kämpa mot extremt ofordelaktiga materiella villkor och en till antalet oändligt överlägsen fiende, när den minsta oaktsamhet eller det obetydligaste misstag kan bli ödesdigert och ledaren måste vara ytterst fordrande. Han måste använda varje händelse eller episod, hur obetydlig den än kan synas, som en läxa för de kämpande männen och blivande ledarna för nya gerillaavdelningar.

För att kunna skapa en gerilla måste man ständigt vädja till varje mans samvete och hederskänsla. Che visste hur man skulle röra vid de känsligaste strängarna hos dessa revolutionärer. När Marcos, som hade fått den ena tillrättavisningen efter den andra av Che, till slut fick en varning om att han kanske måste få ett vanärande avsked från gerillan, sade han: ”Först måste jag bli skjuten!” Senare offrade han sitt liv som en hjälte. Precis på samma sätt uppförde sig alla de män som Che litade på och som han under kampen var tvungen att tillrättavisa för den ena eller andra förseelsen. Han var en broderlig och human ledare som också visste att vara fordrande och ibland till och med sträng, men framför allt, och i långt högre grad än mot andra, var Che sträng mot sig själv. Han grundade gerillans disciplin på männens moraliska halt och på den oerhörda styrka som hans eget exempel innebar.

Dagboken innehåller också talrika hänvisningar till Regis Debray och ger oss en uppfattning om de oerhörda bekymmer som det väckte hos Che när han fick höra om denne revolutionäre

författarens arrestering och fängelsedom. Han hade nämligen anförtrott Debray en uppgift i Europa ehuru han i själva verket helst hade sett att han hade stannat kvar hos gerillan. Det är därför han visar en viss inkonsekvens och ibland till och med vissa tvivel beträffande hans uppförande.

Che kunde nämligen omöjligt ha reda på den odysse som Debray upplevde och den fasta och modiga inställning han hade inför sina tillfångatagare och torterare medan han befann sig i händerna på de förtryckande krafterna.

Emellertid framhöll han den oerhörda politiska betydelsen av rättegången mot Debray och den 3 oktober, sex dagar före sin död, mitt under avgörande och bittra händelser, konstaterade Che: ”Vi hörde en intervju med Régis, han var mycket tapper när han ställdes inför en studentprovokatör”. Detta var sista gången han nämnde den franske författaren.

Eftersom det i denna dagbok ständigt refereras till den kubanska revolutionen och dess förhållande till gerillarörelsen, kan någon kanske tolka detta faktum så att dess publicerande från vår sida utgör en provokation som skänker nya argument åt revolutionens fiender – yanke imperialisterna och deras anhängare, de latinamerikanska oligarkierna – för att ytterligare skärpa blockaden och aggressionen mot och isoleringen av Cuba.

För dem som bedömer fakta på detta sätt kan det vara nyttigt att minnas att yankee-imperialismen aldrig har behövt några förevändningar för att begå sina skändligheter i vilka delar av världen som helst, och att dess ansträngningar att krossa den kubanska revolutionen började i och med den första revolutionära lagen i vårt land. Ty det är ett uppenbart och välkänt faktum att imperialismen betraktar sig som världens gendarm, en systematisk befämjare av kontrarevolutioner och beskyddare av de mest efterblivna och omänskliga sociala systemen i världen.

Solidaritet med den revolutionära rörelsen kan användas som en förevändning men kommer aldrig att bli orsaken till amerikansk aggression. Att förneka solidariteten för att förneka förevändningen är en löjlig strutspolitik som inte har någonting att göra med den internationalistiska karaktären hos våra dagars revolutioner. Att förneka sin solidaritet med den revolutionära rörelsen betyder inte att förneka en förevändning utan i själva verket att förklara sin solidaritet med yanke imperialismen och dess politik att dominera och förslava världen.

Cuba är ett litet och ekonomiskt underutvecklat land, liksom alla länder som har behärskats och exploaterats av kolonialismen och imperialismen. Det ligger bara 90 nautiska mil från Förenta staternas kust, det har en amerikansk flottbas på sitt eget territorium och möter många hinder för sin ekonomiska och sociala utveckling. Stora faror har hotat vårt land sedan revolutionens triumf, men detta innebär inte att imperialismen kan tvinga oss att ge efter, ty de svårigheter som en konsekvent revolutionär linje för med sig har ingen större betydelse för oss.

Från revolutionär synpunkt sett tillåter publiceringen av Ches dagbok i Bolivia inget alternativ. Ches dagbok föll i händerna på Barrientos som omedelbart skickade kopior till CIA, Pentagon och Förenta staternas regering. Tidningsmän som hade förbindelser med CIA hade tillgång till dokumenten i Bolivia och gjorde fotostatkopior av dem – men mot löfte att tillsvidare avhålla sig från publicering.

Barrientos' regering och de högsta militära ledarna i Bolivia har många skäl att inte publicera dagboken, eftersom den bekräftar den bolivianska arméns häpnadsväckande oduglighet och de otaliga nederlag den led mot en handfull beslutsamma gerillakrigare som under några få veckor erövrade närmare 200 vapen i strid.

Che beskriver också Barrientos och hans regim i ordalag som de förtjänar och med ord som inte kan utplånas från historien.

Å andra sidan hade också imperialismen sina skäl: Che och hans utomordentliga exempel vinner ständigt i styrka i hela världen. Hans idéer, hans bild, hans namn vajar som baner i kampen mot de orättvisor som begås mot de förtryckta och exploaterade och väcker ett lidelsefullt intresse hos studenter och intellektuella i alla delar av världen.

Till och med i Förenta staterna har medlemmar av negerrörelsen och de radikala studenterna som ständigt ökar i antal gjort Ches bild till sin egen. Under de mest stridbara demonstrationerna för de medborgerliga rättigheterna och mot kriget i Vietnam bärs fotografier av honom som symboler för kampen. Endast få gånger i historien, kanske aldrig, har en gestalt, ett namn, ett exempel så snabbt och med en så lidelsefull kraft vunnit universellt burskap. Detta beror på att Che i dess renaste och mest oegennyttiga form förkroppsligar den internationalistiska anda som karakteriserar världen av i dag och som i ännu högre grad kommer att göra det i morgon.

Från en kontinent som i går förtrycktes av kolonialmakterna och i dag hålls kvar i den mest upprörande underutveckling av yankeeimperialismen, uppenbarar sig denna enastående gestalt som förvandlas till den revolutionära kampens universella anda till och med i de imperialistiska och kolonialistiska metropolerna.

Yankeeimperialisterna fruktar kraften av hans exempel och allt som kan bidra till att röja den. Det inneboende värdet av denna dagbok, det levande uttrycket för en enastående personlighet, är en handledning i gerillakrigföring, skriven under varje dags hetta och spänning. Den är lättantändligt krut. Den är det verkliga beviset för att den latinamerikanske mannen inte står maktlös inför dem som vill förslava folken med sina legokneksarméer och som ända hittills har förhindrat publiceringen av denna dagbok.

Det kan också hända att pseudorevolutionärerna, opportunisterna och charlatanerna av olika schatteringar som kallar sig själva marxister, kommunister eller ger sig andra beteckningar, är intresserade av att fortfarande hemlighålla dagboken. De har inte tvekat att påstå att Che hade fel, att han var en äventyrare, och samtidigt som de talar om honom i de mest välvilliga ordalag kallar de honom en idealist vars död var den väpnade revolutionära kampens i Latinamerika svanesång. ”Om Che”, utbrister de, ”den högste bäraren av dessa idéer och den erfarna gerillakrigaren, dödades under sitt gerillaföretag och hans rörelse inte lyckades befria Bolivia, visar det endast hur orätt han i själva verket hade!” Hur många av dessa eländiga typer har inte glatt sig åt Ches död och inte ens rodnat vid tanken på att deras inställning och resonemang fullständigt sammanfaller med de mest reaktionära oligarkiernas och imperialismens synpunkter!

På detta sätt rättfärdigar de sig själva eller rättfärdigar förrädiska ledare som vid vissa tillfällen inte har tvekat att låtsas stödja en väpnad kamp med den verkliga avsikten att låta förinta gerillaavdelningarna, som det senare har visat sig, att bromsa upp den revolutionära handlingen och förfäktat sina skamliga och löjeväckande politiska överenskommelser därför att de var absolut oförmögna att följa någon annan linje. Eller också rättfärdigar de dem som inte vill kämpa, som aldrig kommer att kämpa för folken och deras befrielse och som har karikerat de revolutionära idéerna genom att förvandla dem till ett dogmatiskt opium utan innehåll och utan budskap till massorna, samt förvandlat organisationerna för folkets kamp till verktyg för forlikning med yttre och inre exploatörer och befrämjare av en politik som inte har något att göra med folkens verkliga intressen på denna kontinent.

Che betraktade sin död som någonting naturligt och sannolikt, och han försökte understryka, framför allt i de sista dokumenten, att denna möjlighet inte kunde förhindra revolutionens

oundvikliga frammarsch i Latinamerika. I sitt budskap till den trikontinentala kongressen upprepade han denna tanke: ”Varje vår handling är ett stridsrop mot imperialismen ... var än döden kan överraska oss, må den vara välkommen, förutsatt att detta, vårt stridsrop, har nått något mottagligt öra och en ny hand sträcks ut för att svinga våra vapen.”

Han betraktade sig själv som en av denna revolutions soldater utan att någonsin bekymra sig för att överleva den. De som ser slutet för hans idéer i resultatet av kampen i Bolivia kan med samma enkelhet förneka giltigheten av alla de stora föregångarnas och revolutionära tänkarnas idéer och kamp, bland dem också marxismens grundare som inte förmådde föra sitt verk till kulminationspunkten och aldrig under sin livstid fick se frukterna av sina ädla bemödanden.

I Cuba kunde varken Martis eller Maceos död i kamp, som senare följdes av den amerikanska interventionen i slutet av befrielsekriget och som omintetgjorde de omedelbara resultaten av deras kamp, i det långa loppet förhindra triumfen för en händelseutveckling som hade inletts hundra år tidigare. Detsamma gäller en av de mest lysande befrämjarna av den socialistiska revolutionen, Julio Antonio Mella, som mördades av agenter i imperialisternas tjänst. Och det fanns absolut ingen som kunde tvivla på den obestriddiga rättvisan i dessa frihetshjältars sak och deras kampmetoder, inte heller på aktualiteten i de grundläggande principer som aldrig upphörde att inspirera de kubanska revolutionärerna.

Av Ches dagbok är det möjligt att skapa sig en uppfattning om hur verkliga möjligheterna till framgång i själva verket var och hur häpnadsväckande gerillans katalyserande inverkan var. Vid ett visst tillfälle sade han med hänsyftning på den bolivianska regimens snabba sönderfall: ”Regeringen går mot sin snabba upplösning, det är verkligen synd att vi inte just i detta ögonblick har 100 man till.”

Av sina erfarenheter på Cuba visste Che hur ofta vårt svaga gerilladetachment hade varit nära att förintas. Detta kunde ha skett till följd av de tillfälligheter och de oberäkneliga omständigheter som alltid förekommer i ett krig, men om vi faktiskt hade blivit förintade, skulle det ha gett någon rätt att betrakta vår handlingslinje som felaktig eller att använda detta som exempel för att avskräcka från revolution och ingjuta passivitet i folket? Många gånger i historien har den revolutionära processen föregåtts av tillfälliga motgångar. Hade vi inte på Cuba Moncada som erfarenhet nära sex år före den slutliga triumfen för folkets väpnade kamp?

För många saknade den väpnade kampen på Cuba mellan den 26 juli 1953 – dagen för angreppet på Moncadaförläggningen i Santiago de Cuba – och den 5 december 1956 – dagen för ”Granmas” landstigning – denna kamp mot en modern och välutrustad armé, allt perspektiv, och den kamp som fördes av en handfull kämpar betraktades som en chimär av idealister och vilseförda varelser ”som hade begått ett beklagligt misstag”. Den oerfarna gerillaavdelningens förkrossande nederlag den 3 december 1956 och dess totala upplösning tycktes helt bekräfta de pessimistiska förutsägelseerna. Men inte mer än 25 månader senare hade återstoden av gerillastyrkorna utvecklat den kraft och förskaffat sig den erfarenhet som behövdes för att förinta denna armé.

Under alla tider och under de mest olika förhållanden kommer det alltid att finnas rikligt med skäl för att inte slåss, men det är också den enda vägen att aldrig uppnå friheten. Che överlevde inte sina idéer men han befruktade dem med sitt blod. Med all sannolikhet kommer de pseudorevolutionära kritikerna med sin politiska feghet och sin ständiga brist på handlingsvilja att överleva för att bevittna sin egen enfald.

Det är värt att notera, som man ser i dagboken, att ett av dessa revolutionära exemplar av en sort som börjar bli typisk för Latinamerika, Mario Monje, stående med titeln det bolivianska

kommunistpartiets sekreterare, hade djärvheten att konkurrera med Che om den politiska och militära ledningen av rörelsen. Dessutom ville han göra gällande att han tidigare hade avsett att avstå från sin ställning inom partiet med anledning av denna tvist. Det förefaller som om det enligt honom var tillräckligt att ha haft denna titel för att kunna kräva ett sådant prerogativ.

Mario Monje hade naturligtvis ingen gerillaerfarenhet, han hade aldrig varit invecklad i strid. Plus det faktum att hans självuttänkta uppfattning om en kommunist för länge sedan borde ha tvingat honom att ta avstånd från den vulgära och världsliga chauvinism som besegrades av våra frihetskämpar under kampen för den första självständigheten.

Med en sådan uppfattning om hurdan den anti-imperialistiska kampen på denna kontinent borde vara, har sådana "kommunistiska ledare" inte ens höjt sig över den internationalistiska nivån hos de primitiva stammar som under erövringstiden besegrades av de europeiska kolonistörerna.

Därför gjorde denne ledare för det kommunistiska partiet ingenting annat än att han framförde skamliga, löjeväckande och oförtjänta krav på makt, utan att bry sig om att detta var Bolivia med den historiska huvudstaden Sucre, som båda har fått sina namn för att hedra sina första befriare som var venezolaner, och vars slutliga befrielse var ett resultat av en samverkan mellan de politiska, militära och organisatoriska talangerna hos en verklig revolutionär titan som dessutom aldrig godkände detta lands trånga, artificiella och till och med orättvisa gränser.

Bolivia som inte har någon tillfart till havet är i högre grad än något annat land i behov av en revolutionär seger hos sina grannar för sin egen befrielse för att inte bli utsatt för en förödande blockad. Dessutom var Che den man som kunde ha påskyndat denna process, tack vare sin väldiga prestige, förmåga och erfarenhet.

Che hade etablerat förbindelser med det bolivianska kommunistpartiets ledare och stridbara medlemmar innan splittringen dem emellan var ett faktum, samt uppmanat dem att stödja den revolutionära rörelsen i Sydamerika. Några av dessa stridbara medlemmar samarbetade med partiets tillåtelse med honom i flera år i diverse uppgifter. En egendomlig situation uppkom emellertid när delningen av partiet ägde rum, beroende på om de medlemmar som hade samarbetat med honom anslöt sig till den ena eller den andra gruppen. Emellertid uppfattade inte Che kampen i Bolivia som en isolerad företeelse utan som en del av en revolutionär befrielse-rörelse som inte skulle dröja att utsträcka sig till andra sydamerikanska länder. Det var hans avsikt att organisera en rörelse helt blottad på all sekteristisk anda som skulle omfatta alla som ville kämpa för Bolivias befrielse och för att befria alla andra folk som undertrycktes av imperialismen i Sydamerika.

Under det inledande skedet av upprättandet av gerillabasen litade han emellertid först och främst på en grupp av värdefulla och tystlåtna medarbetare som hade stannat kvar i Monjes parti när delningen ägde rum. Det var till följd av hans aktning för dem som han inbjöd honom att besöka lägret först, fastän han i själva verket inte hyste någon som helst sympati för honom. Senare inbjöd han Moisés Guevara, en gruvarbetar- och politisk ledare som hade lämnat partiet för att delta i bildandet av en annan organisation från vilken han senare fjärmade sig till följd av meningsskiljaktigheterna med Oscar Zamora – en annan Monje som hade lovat att samarbeta med Che vid organiserandet av en väpnad gerillakamp i Bolivia och som senare förnekade sina åtaganden och feget stod med armarna i kors när stunden för aktiv handling inföll, och efter Ches död blev en av de mest giftiga kritikerna i "marxismen-leninismens" namn. Utan att vackla förenade sig Moisés Guevara med Che, som han hade lovat långt innan denne anlände till Bolivia. Han erbjöd sitt stöd och gav hjältemodigt sitt liv för den revolutionära saken.

Den grupp av bolivianska gerillakämpar som dithills hade stannat kvar inom Monjes organisation gjorde sammaledes. Ledda av Inti och Coco Peredo, som senare visade sig vara tappra och framstående kämpar, lämnade de honom och gav Che sitt fasta stöd. Men Monje som inte var nöjd med resultatet började sabotera rörelsen och hindrade välutbildade kommunistiska kämpar i La Paz från att ansluta sig till gerillan. Dessa omständigheter visar att det finns män inom den revolutionära rörelsen som har alla de nödvändiga förutsättningar för att delta i kampen, men att de på ett brottsligt sätt hindras av odugliga ledare, charlataner och intrigmakare.

Che var en man som aldrig personligen var intresserad av höga befattningar, makt eller ärebetygelser, medan han däremot var fast övertygad om att den militära och politiska ledningen av gerillan under en gerillakamp – den fundamentala handlingsformen för befrielsen av Latinamerikas folk som grundar sig på nästan alla latinamerikanska folks ekonomiska, politiska och sociala förhållanden – måste vara enad och att kampen endast kan ledas av gerillan och inte av bekvämt logerade byråkratiska byråer i städerna. Han var inte benägen för några kompromisser i detta avseende, inte heller ville han överlåta ledningen av gerillans kärna – denna kärna som i sin slutliga utvecklingsform skulle leda en kamp av väldiga dimensioner i Sydamerika – åt någon oerfaren och tanklös person med trångsynta och chauvinistiska åsikter. Che ansåg att denna chauvinism som ofta infekterar till och med de revolutionära elementen i Latinamerikas olika länder måste bekämpas i dess egenskap av en löjeväckande och steril reaktionär känsla. ”Och låt oss utveckla en sann proletär internationalism”, sade han i sitt budskap till den trikontinentala kongressen, ”den flagga under vilken vi kämpar skall vara den heliga saken att återlösa mänskligheten. Att dö under Vietnams, Venezuelas, Guatemalas, Laos, Guineas, Colombias, Bolivias flagga ... för att bara nämna ett fåtal av skådeplatserna för dagens väpnade kamp – bor vara lika ärofullt och eftersträvansvärt för en amerikan, en asiat, en afrikan, till och med en europé. Varje spilld bloddroppe i ett land under vars flagga man inte är född är en erfarenhet som förmedlas till dem som lever vidare och som senare kan läggas till befrielsekampen i det egna landet. Och varje befriad nation är en segerrik fas i kampen för det egna landets befrielse.”

På samma sätt ansåg Che att kämpar från olika latinamerikanska länder borde söka sig som medlemmar till gerillaavdelningen och att den bolivianska gerillan borde bli en skola för sådana revolutionärer som ville inhämta lärdomar under strid. För att hjälpa honom med denna uppgift ville han tillsammans med bolivianerna vid sin sida ha en liten kärna av erfarna gerillakrigare, av vilka nästan alla hade varit hans vapenbroder i Sierra Maestra under den revolutionära kampen på Cuba, och vilkas förmåga, tapperhet och offervilja han så väl kände till. Ingen av dessa män tvekade att reagera för hans mening, ingen övergav honom, ingen gav upp.

Under kampanjen i Bolivia handlade Che med den ståndaktighet, det mästerskap, den stoicism och den exemplariska inställning som var så karakteristiska för honom. Man kan säga att eftersom han var uppfylld av vikten av den mission som han själv hade påtagit sig, handlade han hela tiden i en anda av den mest oklanderliga ansvarskänsla. När gerillan uppträdde vårdslöst skyndade han att ta upp saken, rätta till felen och göra en anteckning om saken i sin dagbok.

Negativa faktorer staplades på det mest häpnadsväckande sätt upp mot honom, till exempel skilsmässan – som beräknades bli kortvarig – från en del av gerillan, bland dem en grupp av värdefulla män, av vilka några var sjuka eller konvalescenter. Bristen på kontakt mellan de båda grupperna i mycket svår terräng utsträcktes över oändliga månader och Che måste inrikta alla sina ansträngningar på att söka efter de andra. Under denna tid blev hans astma som vanligen kunde bemästras med en enkel medicin en fruktansvärd fiende som i brist på medicinen ständigt angrep honom och skoningslöst förvandlade detta till ett allvarligt problem

beroende på den omständigheten att de mediciner som klokt nog hade samlats för gerillan upptäcktes och togs om hand av fienden. Detta i förening med förintandet i slutet av augusti av den del av gerillan som man inte längre hade någon kontakt med var faktorer som i hög grad påverkade händelseutvecklingen. Men Che med sin järnvilja bemästrade sin fysiska sjukdom, och inte vid någon tidpunkt inskränkte han operationerna, inte heller lät han sig gripas av hopplöshet.

Che hade livliga kontakter med bönderna. Deras karaktär – de var ytterst misstänksamma och försiktiga – förvånade honom inte, eftersom han var fullständigt förtrogen med deras mentalitet efter att ha haft att göra med dem vid tidigare tillfällen, och han visste att det erfordrades ett långt, strävsamt och tålmodigt arbete för att vinna dem för saken. Men han betvivlade aldrig att detta skulle kunna genomföras i det långa loppet.

Om man noga följer händelseutvecklingen finner man att till och med när det antal män på vilka han obetingat kunde lita var som minst, i september, några veckor före hans död, bevarade gerillan fortfarande sin förmåga att utvecklas, och några av de bolivianska kämparna, sådana som Inti och Coco Peredo, började redan visa lysande framtidsmöjligheter som ledare. Det var bakhållet vid Higueras som gav upphov till ett läge som inte längre kunde bemästras. Detta var arméns enda framgångsrika aktion mot den avdelning som leddes av Che, och under striden dödades förtruppen och sårades flera andra mitt på ljusa dagen när de förflyttade sig till ett annat område med större politiska utvecklingsmöjligheter. Denna anmärkning finns inte nedskrivet i dagboken, men den är känd av de överlevande. Det var utan tvivel farligt att gå fram mitt på dagen längs samma väg som de hade följt i flera dagar, beroende på den oundvikliga ständiga kontakten med invånarna i detta område som de genomströvade för första gången. Och det fanns den uppenbara möjligheten att armén i vilket ögonblick som helst skulle hejda dem och engagera dem i strid. Men Che som var fullt medveten om detta beslöt att ta risken för att hjälpa läkaren som var i mycket dålig kondition.

Dagen före bakhållet skrev han: ”Vi anlände tidigt till Pujio, men där fanns folk som hade sett oss där nere dagen innan; det innebär att man förvarnats genom 'Radio Bemba'(1) ...”

”Marschen med mulor börjar bli farlig, men jag vill att El Médico skall transporteras så bekvämt som möjligt eftersom han är mycket svag.”

---

1) *Radio Bemba*: Detta är på Cuba det populära uttrycket för rykten som sprids vida omkring från person till person. (Utg. anm.)

Följande dag skrev han: ”Kl. 13 bröt förtruppen upp för att försöka komma fram till Jagüey och där fatta ett beslut beträffande mulorna och El Médico.” Det vill säga att han försökte finna på en lösning för den sjuke mannen så att han kunde överge den dittills använda vägen och vidta de nödvändiga försiktighetsmått. Men redan samma eftermiddag, innan förtruppen hade kommit fram till Jagüey, hamnade den i det ödesdigra bakhåll som ledde till en ohållbar situation för hela avdelningen.

Några dagar senare blev Che inringad i Yuro-ravinen och där utkämpade han sin sista strid.

De hjältedåd som utfördes av denna handfull av revolutionärer gör ett djupt intryck. Deras ensamma kamp mot den fientliga omgivning i vilken de måste röra sig och verka är en episod av oöverträffad heroism. Aldrig förr i historien har ett så litet antal män tagit på sig en så gigantisk uppgift. Deras tro på och absoluta övertygelse om att de latinamerikanska folkens väldiga revolutionära kapacitet kunde väckas, och det självförtroende och den ståndaktighet med vilken de ägnade sig åt denna uppgift ger oss den rätta uppfattningen om dessa mäns storhet.

En dag sade Che till gerillakämparna i Bolivia: ”Denna typ av kamp ger oss möjlighet att utveckla oss till revolutionärer, människosläktets högsta utvecklingsstadium, men den ger oss också tillfälle att kvalificera oss som människor; de som inte förmår nå någotdera av dessa stadier bör tala om det och lämna striden.”

De som kämpade tillsammans med honom ända till det bittra slutet har gjort sig förtjänta av dessa ärebetygelser. De symboliserar den typ av män och revolutionärer som historien nu kallar till en verkligen hård och svår uppgift: Latinamerikas revolutionära omdaning.

Den fiende som våra förfäder ställdes emot under den första kampen för självständigheten var en dekadent kolonialmakt. Dagens revolutionärer har som sin fiende det imperialistiska lägreets mäktigaste bålverk, utrustad med den mest avancerade teknik och de modernaste industrier. Denna fiende har inte bara omorganiserat och utrustat den bolivianska armén – där folket hade förintat de tidigare militära undertryckande krafterna – och gett omedelbar hjälp med vapen och militära utbildare för kampen mot gerillan, den erbjuder också i samma utsträckning militär och teknisk hjälp åt alla förtryckande krafter på denna kontinent. Och när det visar sig att dessa åtgärder inte är tillräckliga, intervenerar de direkt med sina trupper, som de gjorde i Dominikanska republiken.

För att kämpa mot en sådan fiende behövs det den typ av revolutionärer och män som Che talade om. Utan denna typ av revolutionärer och män som är villiga att göra det de gjorde, utan vilja att trotsa de stora hinder som de mötte, utan den djupa övertygelsen om rättmätigheten i deras sak och den orubbliga tron på folkets oöverbärliga makt som besjälade dessa män, och inför en makt sådan som yankeeimperialismen, vars militära, tekniska och ekonomiska resurser gör sig kännbara i hela världen, kommer befrielsen av folken på denna kontinent inte att kunna genomföras.

Det nordamerikanska folket självt som börjar bli medvetet om den omständigheten att den monstruösa politiska superstruktur som nu är rådande i landet inte längre är liktydig med den idylliska, borgerliga republik som inrättades av dess grundare för 200 år sedan, genomlider nu i allt större grad det moraliska barbariet i ett irrationellt, anfäktat, brutalt och inhumant system som kräver allt fler offer av det nordamerikanska folket för sina aggressiva krig, sina politiska brott, sin rasåtskillnad, sitt tarvliga klassificerande av de mänskliga varelserna och det motbjudande slöseriet med den överutvecklade, reaktionära och undertryckande militära apparatens ekonomiska, vetenskapliga och mänskliga resurser i en till 75 procent underutvecklad och hungrig värld.

Men endast Latinamerikas revolutionära omdaning kan ge Förenta staternas folk möjlighet att göra upp räkningen med själva imperialismen, samtidigt och i samma omfattning som det nordamerikanska folkets allt hårdare motstånd mot den imperialistiska politiken kan bli en viktig bundsförvant för den revolutionära kampen i Latinamerika.

Om denna del av hemisfären inte undergår en djupgående revolutionär förändring, kommer den väldiga skillnad och brist på balans som uppstod i början av det innevarande seklet mellan denna mäktiga nation som snabbt industrialiserades i samma takt som den genom sina egna lagar av social och ekonomisk dynamik snabbt framskred mot imperialistiska höjder, och den grupp av svaga och förtryckta nationer i den andra, balkaniserade delen av den amerikanska kontinenten som ligger under de feodala oligarkiernas och deras reaktionära arméers ok att bli endast en svag återspeglning, inte av den redan nu stora bristen på ekonomisk, vetenskaplig och teknisk balans, men av den fruktansvärda bristen på balans som av den imperialistiska superstrukturen med allt snabbare fart kommer att påtvingas Latinamerikas folk under de kommande tjugo åren.

På detta sätt kommer vi att bli ännu fattigare, ännu svagare, ännu mera beroende av och förslavade av imperialismen. Detta dystra perspektiv gäller i samma grad för de underutvecklade länderna i Asien och Afrika.

Om de industrialiserade och högt bildade nationerna i Europa med sin gemensamma marknad och sina övernationella vetenskapliga institutioner blir oroad av möjligheten att lämnas efter och med fruktan begrunder perspektivet att förvandlas till yankeeimperialismens ekonomiska kolonier, vad har då framtiden att erbjuda Latinamerikas folk?

Om någon liberal eller borgerlig reformist eller pseudorevolutionär, till handling oförmögen charlatan mot bakgrunden av denna reella och ofrånkomliga situation har ett svar på problemen som inte innebär en djupgående och angelägen revolutionär omvandling, en lösning som kan samla alla moraliska, materiella och mänskliga krafter och leda dem vidare i denna del av världen för att råda bot på århundradens ekonomiska och vetenskapligt-tekniska underutveckling i denna del av världen, som framstår som ännu större när man jämför den med den industrialiserade värld av vilken vi är beroende, och som vi kommer att fortsätta att vara i ännu högre grad, i synnerhet av Förenta staterna – och dessutom förmår ge oss en formel, den magiska metoden att genomföra detta på ett annat sätt än det som planerades av Che, en metod att sopa bort oligarkier, despoter, vinningslystna politiker, dvs. tjänare, samt yankeemonopol, dvs. husbönder, och om han kan göra det så snabbt som det rådande läget kräver, låt honom då höja handen och utmana Che.

Eftersom ingen i själva verket har ett ärligt svar eller kan föreslå ett handlingsätt som innebär ett verkligt hopp för de närmare 300 miljoner människor som utgör Latinamerikas befolkning, vars överväldigande majoritet är bedrövligt fattig, en befolkning som inom de närmaste 25 åren kommer att stiga till 600 miljoner, som har rätt till ett materiellt liv, till kultur och civilisation, skulle det hederligaste vara att förbli tyst inför Ches gest och dem som föll vid hans sida, de som modigt försvarade sina idéer, därför att de hjältedåd som utfördes av denna handfull män som leddes av det ädla idealet att återlösa en kontinent, alltid kommer att bli det mest beundransvärda beviset på vad viljekraft, heroism och mänsklig storhet kan uträtta. Det är deras exempel som kommer att lätta de latinamerikanska folkens samvete och utgöra en ledstjärna för deras kamp, därför att det heroiska rop som Che uppstämde kommer att nå de fattigas och exploaterades mottagliga öron, dessa för vilka han gav sitt liv, och många armar kommer att sträckas fram för att svinga vapnen och genomföra den slutliga befrielsen.

Che skrev sina sista rader den 7 oktober. Följande dag klockan 13 fick en stark fientlig avdelning kännning med gerillan i en smal ravin där han hade tänkt sig att vänta på mörkrets inbrott för att bryta sig ur inringningen. Det starkt reducerade antal män varav avdelningen numera bestod kämpade tappert ända till skymningen – i individuella ställningar på ravinens botten och på de omgivande åsarna – mot den massa av soldater som hade omringat och anfallit dem. Bland dem som kämpade i ställningar strax intill Che var det ingen som överlevde. Eftersom de som var närmast honom var läkaren (El Médico) vars allvarliga hälsotillstånd redan tidigare har beskrivits, samt en peruansk gerillakrigare som också var i dålig kondition, tyder allt på att Che ända tills han blev sårad gjorde sitt yttersta för att göra det möjligt för dessa två kamrater att dra sig undan till en säkrare plats. Läkaren dödades inte i denna strid utan flera dagar senare på en plats inte långt från Yuro-ravinen. Den starkt kuperade och klippiga terrängen gjorde att det var mycket svårt, ibland omöjligt, för gerillakrigarna att upprätthålla ögonsamband med varandra. De som försvarade ställningen vid den andra ingången till ravinen flera hundra meter från Che, bland dem Inti Peredo, höll tillbaka de anfallande ända till skymningen då de lyckades lösgöra sig från fienden och dra sig till den på förhand överenskomna samlingsplatsen.

Det har konstaterats att Che trots att han var sårad fortsatte kampen tills pipan på hans automatgevär förstördes av ett skott vilket gjorde vapnet fullständigt obrukbart. Den pistol som han bar saknade magasin. Dessa otroliga omständigheter förklarar hur han kunde tas till fånga levande. Såren i hans ben hindrade honom från att gå utan hjälp, men de var inte livshotande.

Han förflyttades till staden Higuera, där han förblev vid liv ytterligare omkring ett dygn. Han vägrade att tala med sina tillfångatagare och en drucken officer som försökte trakassera honom fick ta emot ett slag i ansiktet.

Barrientos, Ovando och andra höga militära ledare som hade samlats till rådplägning i La Paz beslöt helt kallt att mörda honom. Detaljerna av deras sätt att verkställa den förrådiska överenskommelsen i skolan i Higuera är välkända. Major Miguel Ayoroa och överste Andrés Selnich, av amerikanerna utbildade rangers, instruerade officeren Merio Terán att verkställa dödsdomen. När den senare kom till platsen fullständigt berusad, sade Che som hade hört de skott som nyss hade dödat en bolivian och en peruan, och som såg att mördaren raglade, med fast röst: ”Skjut, var inte rädd!” Terán avlägsnade sig och det blev nödvändigt för hans överordnade, Ayoroa och Selnich, att upprepa ordern, som han sedan gick för att verkställa. Han sköt med sin kulsprutepestol från höften. En version att Che hade dött flera timmar efter striden hade redan vunnit spridning, och därför hade hans mördare order att inte skjuta mot bröstet eller huvudet för att inte ge honom dödsbringande sår. Denna grymhet förlängde Ches dödskamp tills en sergeant – också han berusad – till slut dödade honom med ett pistolskott i vänstra sidan. Ett sådant förfarande står i brutal kontrast mot den respekt som Che utan undantag hade för de talrika bolivianska officerares och soldaters liv som han hade tagit till fånga.

De sista stunderna av hans liv i händerna på hans föraktade fiender måste ha varit mycket bittra för honom, men det fanns ingen som var bättre förberedd än Che för att sättas på ett sådant prov.

För ögonblicket kan vi inte röja hur det gick till att vi fick dagboken i våra händer, det räcker att säga att det inte krävde någon ersättning i pengar. Den innehåller alla hans anteckningar från den 7 november 1966, den dag Che anlände till Ñanchahuazú, till den 7 oktober 1967, kvällen före striden i Yuro-ravinen. Det fattas endast några få blad som inte har kommit oss tillhanda, men de gäller data då ingenting av betydelse inträffade, och därför inverkar de på intet sätt på dagbokens innehåll.

Fastän det inte fanns något tvivel om dokumentets autenticitet, underkastades alla fotostat-kopiorna en omsorgsfull undersökning, inte bara för att fastställa deras autenticitet utan också för att kontrollera om några ändringar, hur obetydliga de än kunde vara, hade företagits. Dessutom jämfördes data med en av de överlevande gerillamännens dagbok, varvid man kunde konstatera att de båda dokumenten överensstämde i alla avseenden. De vittnesmål som avgavs av de överlevande gerillamännen som hade varit med om alla de berörda händelserna utgör också ytterligare bevis på dagbokens äkthet. Man kom alltså med absolut säkerhet till det resultatet att alla fotostaterna var fullt riktiga kopior av Ches dagbok.

Det var ett tröttsamt arbete att dechifrera den lilla och svårlästa handstilen, en uppgift som utfördes med hängiven medverkan av hans hustru och kamrat, Aleida March de Guevara.

Hasta la Victoria Siempre!

FIDEL CASTRO

Ordförklaringar

Abarcas rustika sandaler, grova skor

Achacao son till hustrun; svärson

Anta amerikansk tapir

Aymard indian på Bolivias högslätter; också hans språk

Bagre en mustaschprydd flodfisk, typisk för dessa trakter

Boro en fluga som lägger larver när den biter

Cacare en liten bergsfågel som meddelar ankomsten av män eller djur med sin låt

Camba invånare i de östra delarna av Bolivia

Caravore indianskt ord för fikon

Chaco jord, odlad med frukt och grönsaker

Chancho svin

Chankaka sötsak, gjord av oraffinerat socker

Charqui saltorkat kött

Chilcheo duggregn

Choclo färsk majskolv

Chuchial bambufält

Elevador en speciell typ av bergsterräng, väl lämpad för gerillaverksamhet

Firme en plan yta på kronet av en kulle

Góndola populärt bolivianskt uttryck för buss. Används här om gerillans provianteringsfärder

Guajiro cubansk term för bonde

Hochi en gnagarart

Huminta bullar, bakade på majsmjöl

Jocos vintersquash

Locro soppa, kokad på ris, charqui, potatis och andra rotfrukter som är typiska för de östra delarna av Bolivia

Mote torkade majskorn, kokta utan salt

Palmito palmmärg

Palmito de corajo palmnöt

Sacamuella tandutdragare, humoristisk benämning för tandläkare

Tapera övergiven indianhydda eller -koja för tillfälligt bruk

Tatú bältdjur

Urina dovhjortskalv

Yuca en rotfrukt

Zapallos sommarsquash

Förklaring till pseudonymer som förekommer i dagboken

Pachungo: Pacho

Tumaini: Tunia

Bigotes: El Loro – Jorge

Estanislao: El Negro – Mario – Monje(1)

Papi: Ricardo – Chinchu

Antonio: Olo Joaquin:

Vilo Apolinar: Polo

Moro: Morogoro – Muganga – El Médico

Félix: El Rubio

Renán: Iván

Pan Divino: Pedro

Mauricio: El Pelao – Carlos

Chapaco: Luis

---

1) Denne man bör inte förväxlas med gerillakrigaren i Joaquins grupp vars pseudonym också är "Negro".

Anm. De blad som saknas i dagboken är följande: 4, 5, 8 och 9 januari, 8 och 9 februari, 14 mars, 4 och 5 april, 9 och 10 juni, 4 och 5 juli.

Dagbok

November 1966

7

En ny dagsmarsch börjar i dag. Vi kom till farmen sent på kvällen. Dagens marsch har gått bra. Sedan Pachungo och jag hade kommit in genom Cochabamba tog vi vederbörligen förklädda de rätta kontakterna och for vidare i två jeepar under två dagar.

När vi närmade oss farmen stannade vi och endast det ena fordonet körde närmare för att inte väcka misstankar hos en godsägare i närheten som hade spritt ut ett rykte att vårt företag kanske hade någonting med tillverkning av kokain att göra. Så egendomligt det än kan låta utpekas den obeskrivlige Tumaini som gruppens kemist. När vi närmade oss farmen under den andra trippen var Bigotes som just hade fått reda på min identitet nära att köra ner för ett klipputsprång och lämnade jeepen havererad på kanten av bråddjupet. Vi gick till fots omkring tjugo kilometer och kom någon gång efter midnatt till farmen där det finns tre partiarbetare.

Bigotes gjorde det klart att han är villig att samarbeta med oss, vad vår grupp än tänker företa sig, men han är lojal mot Monje som han respekterar och tycks ha bekymmer för. Enligt honom är Rodolfo också villig, och Coco likaså, men han tillägger att det blir nödvändigt att övertyga gruppen om att den måste slåss. Jag bad honom hjälpa oss och bad att han inte skulle informera gruppen förrän Monje, som gör en resa till Bulgarien, har kommit. Han gick med på bådadera.

8

Vi tillbringade hela dagen i det tätt skogbevuxna området vid den lilla bäcken, knappt 100 meter från huset. Vi angreps av ett slags trädänder som inte pickar men som är mycket besvärliga. Vi har träffat på följande arter här: får- och nötboskapsfästingar, trädänder, mygg, *marigui* och moskiter. Bigotes fick upp jeepen med hjälp av Argañaraz och lovade köpa några grisar och höns av honom. Jag tänkte skriva en rapport om händelserna men lämnade det till nästa vecka då den andra gruppen beräknas komma fram.

9

En händelselös dag. Vi utförde en rekognoscering tillsammans med Tumaini längs floden Ñacahuasu (som i själva verket är en bäck) men kom aldrig fram till källorna. Den rinner utför branta sluttningar, och av allt att döma är trakten mycket glest besökt. Med sträng disciplin skulle vi kunna stanna här en längre tid. Ett häftigt regn tvingade oss ur snårskogen och in i huset. Jag plockade sex får- eller nötboskapsfästingar från min kropp.

10

Pachungo och Pombo gick ut för att rekognoscera tillsammans med en av de bolivianska kamraterna, Serafin. De gick en bit längre än vi hade gått och kom till en plats där bäcken förgrenade sig, och som tycktes vara fördelaktig. När de kom tillbaka stannade de i huset och slöade, och där blev de sedda av Argañaraz chaufför som hade kommit tillbaka med männen och en del inköp som de hade gjort. Jag tillrättavisade dem skarpt, och vi beslöt att följande

morgon dra oss in i skogen där vi skall slå ett permanent läger. Tumaini visade sig öppet, beroende på att han anses vara en av farmens anställda. Det här går inte längre, vi måste absolut ta reda på om de tillåter oss att ta upp mer folk hit, åtminstone våra egna män. Jag kommer att känna mig bättre till mods med dem.

11

En händselös dag tillbringades i det nya lägret på andra sidan huset, där vi också sov.

De infernaliska insekterna tvingar en att söka skydd i hängmattan under ett moskitnät (som bara jag har).

Tumaini gick för att besöka Argañaraz av vilken han köpte en del saker, som höns och kalkoner. Det verkar som han ännu inte hyste några allvarligare misstankar.

12

Återigen en händselös dag. Vi utförde en kort rekognoscering för att förbereda marken på den plats som skall användas som läger när de sex männen från den andra gruppen kommer. Det område vi valde ut ligger uppe på en kulle, uppskattningsvis ett hundratal meter från ingången till graven, och det finns en sänka i närheten där man kan gräva in flera källare för att förvara matvaror och andra ting. Vid det här laget borde den första av de tre grupper om två man i vilka bandet är indelat vara på väg hit. I början av nästa vecka borde de ha kommit fram till farmen. Mitt hår växer, fastän mycket sparsamt, och det gråa håret övergår i blont och börjar lossna. Mitt skägg växer. Om ett par månader kommer jag att vara mig själv igen.

13

Söndag. Några jägare, lantarbetare från Argañaraz farm, gick förbi vår lägerplats. De är män från skogarna, unga och ogifta och uppfyllda av ett intensivt hat till sin arbetsgivare, med andra ord idealiska att rekrytera. De berättade för oss att det fanns hus fyra mil uppåt floden och att där också finns några raviner med vatten. Inga andra nyheter.

14

Nu har vi varit en vecka i lägret. Pachungo ser en aning missanpassad och sorgsen ut men han måste komma över det. I dag började vi arbeta på en tunnel i vilken vi kommer att lagra allt som kan verka komprometterande. Den skall skyddas mot fukt så effektivt som möjligt och kamoufleras med ett gallerverk av stockar. Den en och en halv meter djupa brunnen är redan färdig och arbetet på tunneln har kommit en bra bit på väg.

15

Arbetet på tunneln fortskrider. Pombo och Pachungo gräver på morgonen och Tumaini och jag på eftermiddagen. När vi slutade, klockan 6, var den redan två meter djup. Vi tänker göra den färdig i morgon och flytta allt som kan kompromettera oss in i den. Under natten tvingade regnet mig att fly från hängmattan som blir våt därför att nylonöverdraget är för litet. Inga andra nyheter.

16

Tunneln blev färdig och ingången är väl dold; vi behövde bara kamouflera stigen. Vi skall flytta våra saker till vårt lilla hus och lagra upp dem i morgon samt täcka över ingången med ett galler av kvistar och lera. En skiss över denna tunnel, med beteckningen nr 1, återfinns i dokument I. För övrigt det gamla vanliga. Vi kan vänta nyheter från La Paz när som helst efter i morgon.

17

Tunneln är fylld med alla de föremål, inklusive litet konserver, som kunde utsätta husets invånare för tråkigheter, och den är rätt effektivt kamouflerad.

Ingenting nytt från La Paz. Pojkarna i huset pratade med Argañaraz och köpte en del saker av honom, och han envisas med att be om att få delta i kokainhanteringen.

18

Inga nyheter från La Paz. Pachungo och Pombo rekognoscerade floddalen igen, men de är inte övertygade om att den blir det bästa stället för ett läger. Vi skall utföra en ny rekognoscering med Tumaini på måndagen. Argañaraz kom och stannade rätt länge, han reparerade vägen och tog sten från flodbotten. Så vitt jag kan se hyser han inga misstankar mot vår närvaro här. Tiden förrinner långsamt och monotont, moskiterna och får- och nötboskapsfästingarna börjar ge upphov till besvärliga sår efter de infekterade betten. Det är ganska kallt under de tidiga morgontimmarna.

19

Inga nyheter från La Paz. Ingenting nytt här heller, vi tillbringade dagen i vårt gömställe, beroende på att det är lördag, en dag då jägarna är i rörelse.

20

Vid middagstiden anlände Marcos och Rolando. Nu har vi blivit sex. Utan dröjsmål började vi gå igenom detaljerna för resan. De kom senare än väntat, eftersom de först hade blivit varskodda förra veckan. De har företagit den snabbaste hitresan, över San Pablo. De fyra återstående väntas komma fram till oss först nästa vecka.

Rodolfo kom tillsammans med dem och gjorde ett gott intryck på mig. Av allt att döma är hans beslut att bryta med allt fastare än Bigotes. Papi bröt mot instruktionerna genom att underrätta dem om min närvaro här, och det gjorde också Coco. Det verkar som om det var ett fall av svartsjuka beträffande auktoriteten. Jag skrev till Manila och gjorde vissa rekommendationer (dokument I och II), och skrev också till Papi och besvarade hans frågor. Rodolfo återvände tidigt på morgonen.

21

Första dagen med den utökade gruppen. Det regnade häftigt och vi blev genomblöta när vi förflyttade oss till vår nya förläggning. Vi har redan inrättat oss där. Tältet visade sig vara en lastbilspressenning som blir genomvåt, men den skyddar oss i en viss utsträckning. Vi har hängmattor med nylonöverdrag. Vi har också fått litet tillskott av vapen; Marcos har en Garand, Rodolfo skall få en M-1 från förrådet. Jorgo stannade med oss, men i huset. Där kommer han att leda arbetet på att förbättra farmen. Jag bad Rodolfo skicka oss en pålitlig lantbruksspecialist. Vi skall försöka få det här att vara så länge som möjligt.

22

Tuma, Jorge och jag företog en expedition längs Ñacahuasufloren för att inspektera den nyss upptäckta viken. Man kunde inte lokalisera floden till följd av föregående dags regn och det gjorde det svårt att komma till den önskade punkten. Det är en bäck med ett väl dolt utlopp, och om platsen görs i ordning med omsorg kan den användas som permanent läger. Vi återvände strax efter klockan 9 på kvällen. Här har ingenting nytt inträffat.

23

Vi invigde observationsplatsen från vilken man har utsikt över det lilla huset och farmen så att vi blir förvarnade i händelse av en inspektion eller besvärliga besökare. Medan två av oss är ute på olika rekognosceringar, har de övriga tre timmars vaktpass. Pombo och Marcos undersökte vårt lägers finne ända till bäcken som fortfarande är översvämmad.

24

Pacho och Rolando gick ut för att undersöka viken. De skall vara tillbaka i morgon. I går kväll kom två av Aragañaraz lantarbetare ”släntrande förbi” och avlade ett ”oväntat besök” hos oss. Där fanns ingenting besynnerligt att se, emellertid var Antonio, som var ute på en expedition och Tuma, som officiellt bor i huset frånvarande. Förevändning: jakt.

Aliuchas födelsedag.

25

Det kom en rapport från observationsplatsen att en jeep med två eller tre man hade kommit till farmen. De visade sig vara från malariabekämpningstjänsten och gav sig iväg igen så snart de hade tagit blodprov. Pacho och Rolando kom tillbaka mycket sent på kvällen. De hade hittat bäcken på kartan och rekognoscerat den, följande dess huvudfåra tills de fann övergivna läger.

26

Eftersom det var lördag, stannade alla i förläggningen. Jag bad Jorge undersöka flodbädden till häst för att se hur långt den sträcker sig. Hästen var emellertid inte här, så han gav sig iväg till fots för att be om en häst av don Remberto (mellan 20 och 25 kilometer). Han hade ännu inte återvänt när mörkret föll på. Inga nyheter från La Paz.

27

Jorge har ännu inte uppenbarat sig. Jag gav order om att hålla vakt hela natten, men klockan 9 kom den första jeepen från La Paz. Joaquin och Urbano kom tillsammans med Coco, och de hade också med sig en bolivian, en medicine studerande vid namn Ernesto som också hade kommit för att stanna. Coco for tillbaka och hämtade Ricardo, Braulio, Miguel och ytterligare en bolivian vid namn Inti, som också tänker stanna. Nu finns här inalles 12 rebeller, plus Jorge som uppträder som ägare. Coco och Rodolfo får till uppgift att sköta kontakterna. Ricardo kom med oroande nyheter: El Chino är i Bolivia och vill träffa mig och skicka 20 man. Detta kommer att medföra problem, därför att det är vår avsikt att internationalisera kampen, men utan att ta Estanislao i betraktande. Vi kom överens om att han skulle skickas till Santa Cruz och att Coco skulle hämta honom där och skjutsa honom tillbaka hit. Coco åkte iväg i den ena jeepen tidigt på morgonen och Ricardo följde efter i den andra för att sedan fortsätta till La Paz. Coco skulle först åka till Remberto för att ta reda på vad det hade blivit av Jorge. I ett samtal som han dessförinnan hade med Inti sade han att han inte tror att Estanislao kommer att sluta sig till resningen, men att han tycks ha beslutat att klippa av banden.

28

På morgonen hade Jorge ännu inte uppenbarat sig, inte heller hade Coco återvänt. De kom senare på dagen; ingenting hade hänt, de hade helt enkelt dröjt kvar hos Remberto. En aning oansvarigt.

På eftermiddagen sammankallade jag den bolivianska gruppen och tog upp frågan om erbjudandet att skicka 20 peruaner. De var alla med om att de skulle skickas, men inte förrän vi hade inlett operationerna.

29

Vi begav oss ut för att undersöka flodens möjligheter och för att rekognoscera bäcken där vi eventuellt kommer att upprätta vårt nya läger. Gruppen bestod av Tumaini, Urbano och mig själv. Bäckens verkade att ge god säkerhet, men den var beklämmande mörk. Vi skall försöka finna den andra som lär ligga en timmes väg därifrån. Tumaini föll och bröt av allt att döma fotleden. Vi kom till lägret sent på kvällen, efter att vi hade mätt upp floden. Inga förändringar här. Coco åkte till Santa Cruz för att invänta Chino.

30

Marcos, Pacho och Pombo gav sig ut på ett uppdrag med instruktioner att rekognoscera en längre bort belägen bäck. De kommer att vara borta två dygn. I huset inga förändringar.

MÅNADSANALYS: Allt har ordnat sig relativt bra. Jag kom hit utan svårigheter, och det har också hälften av männen gjort, fastän de blev litet försenade. Ricardos närmaste medarbetare kommer att kämpa mot alla odds. Terrängförhållandena verkar fördelaktiga i denna avsides belägna trakt där allting tyder på att vi kommer att kunna stanna praktiskt taget så länge vi anser nödvändigt.

Våra planer är nu: att vänta på återstoden av männen, att öka antalet bolivianer till minst 20 och att inleda operationerna. Vi har ännu att ta reda på vilken Monjes reaktion kommer att bli, och hur Guevaras folk kommer att uppföra sig.

December 1966**1**

Dagen förflöt händelseöst. På kvällen kom Marcos och hans kamrater, de hade gjort en längre tur än de hade fått order att göra och tagit vägen över bergen. Klockan 2 på morgonen fick jag veta att Coco och en annan kamrat hade anlänt. Jag uppsköt det tills i morgon.

2

Chino anlände tidigt, han befann sig i ett mycket översvallande tillstånd. Vi tillbragte dagen med att prata. Summan av det hela är att han vill fara till Cuba för att personligen avlägga rapport om situationen. Inom två månader kommer fem peruaner att kunna sluta sig till oss, det vill säga sedan operationerna har börjat. Tillsvidare kommer två, nämligen en radiotekniker och en läkare som kommer att stanna hos oss en tid. Han frågade efter vapen, och jag erbjöd mig att ge honom en BZ och några mausexgevärer och handgranater samt att köpa en M-1 åt dem. Jag beslöt också att hjälpa dem med att skicka fem peruaner för att etablera en etapp genom vilken man kunde skicka vapen från andra sidan Titicaca till en trakt nära Puno. Han berättade för mig om sina besvärigheter i Peru, bland dem en djärv plan att befria Calixto, som gjorde ett alltför fantastiskt intryck på mig. Han tror att några överlevande från gerillan opererar i detta område, men han är inte absolut säker på sin sak, beroende på att de aldrig lyckades komma fram till det ifrågavarande området. Resten av tiden använde vi till att berätta anekdoter för varandra. Han tog avsked med samma entusiasm och gav sig iväg till La Paz, medförande våra fotografier. Coco har instruktioner att förbereda kontakter med Sanchez (som han skall träffa senare) och att ta kontakt med presidentämbetets informationschef som har erbjudit sig att hjälpa oss, beroende på att han är Intis svåger. Nätverket är fortfarande mycket primitivt.

3

Ingenting nytt. Det är lördag, och därför har vi inte skickat ut några spaningsexpeditioner. De tre lantarbetarna på farmen gav sig iväg till Lagunillas för att uträtta vissa ärenden.

4

Ingenting nytt. Alla tar det lugnt därför att det är söndag. Jag har hållit en kort och informell orientering beträffande kriget och vår inställning till bolivianerna som snart kommer att vara här.

5

Ingenting nytt. Vi hade tänkt ge oss ut i dag men det regnade hela dagen. En viss oro uppstod till följd av några inte på förhand anmälda skott som avsköts av El Loro.

6

Apolinar, Inti, Urbano, Miguel och jag själv gav oss iväg för att inleda arbetet på den andra grottan nära den första bäcken. Miguel har kommit för att ersätta Tuma som ännu inte har tillfrisknat efter sitt fall. Apolinar har förklarat att han vill ansluta sig till gerillan, men att han först vill fara till La Paz för att ordna upp vissa personliga angelägenheter. Han fick tillstånd att resa men jag uppmanade honom att vänta några dar. Vi kom fram till viken strax före klockan 11. Vi kamouflerade stigen och letade efter en lämplig plats för den andra grottan, men här är marken stenig överallt och bäcken slingrar sig fram över en bädd av ren sten där den torkar ut. Vi uppsköt rekognosceringen till morgondagen. Inti och Urbano gick ut för att försöka sin lycka på hjortjakt, vi har nämligen rätt ont om mat och vi måste tänja ut på förråden så att de räcker över fredagen.

7

Miguel och Apolinar letade reda på en lämplig plats och tog itu med uppgiften att bygga tunneln. Vi har emellertid brist på lämpliga verktyg. Inti och Urbano återvände tomhänta, men i skymningen kom Urbano med en kalkon som han hade skjutit med en M-1, men eftersom vi redan hade lagat mat, sparade vi den till morgondagens frukost. I dag har vi kommit till den sista dagen av vår första månads vistelse här, men av lämplighetskäl skall jag skriva syntesen i slutet av varje kalendermånad.

8

Vi gick upp till den *firme* som kröner bäcken, åtföljda av Inti. Miguel och Urbano fortsatte att arbeta på brunnen. På kvällen avlöstes Miguel av Apolinar. Marcos, Pombo och Pacho anlände i skymningen, men Pacho kom långt efter och var mycket trött. Marcos bad mig förflytta honom från förtruppen om han inte blev bättre. Jag prickade ut stigen till källaren, som kan återfinnas på Skiss II. Jag delade ut de viktigaste uppgifterna som de skulle utföra under sin vistelse här. Miguel kommer att stanna med dem, och vi återvänder i morgon.

9

Vi återvände i långsam takt och kom fram vid tolvtiden. Pacho fick order att stanna kvar när gruppen återvände. Vi försökte få kontakt med läger 2 men det lyckades inte. Ingenting annat nytt.

10

Dagen förflöt utan att någonting nytt inträffade, förutom att vi fick den första satsen hembakat bröd. Jag pratade med Jorge och Inti om några angelägna uppgifter. Inga nyheter från La Paz.

11

Dagen förflöt utan att något nytt inträffade, men på kvällen uppenbarade sig Coco med Api. De hade med sig Alejandro, Arturo och en bolivian, Carlos. Den andra jeepen hade blivit efter på vägen, samma historia som alltid. Senare kom de med läkaren, Moro, Benigno och två bolivianer, båda *cambas* från farmen i Caranavi. Natten tillbragtes med de sedvanliga kommentarerna beträffande färden och om Antonio och Felix som redan hade bort vara här men ännu inte har visat sig. Efter en diskussion med Papi beslöts det att han skulle göra ännu två resor för att hämta Renan och Tania.

Vi skall göra oss av med huset och magasinet, och 1 000 pesos skall ges som understöd åt Sanchez. Han får behålla den lilla lastbilen, och vi skall sälja den ena jeepen och behålla den andra. Ytterligare en resa måste göras för att hämta vapen, och jag gav order om att alltsammans skulle transporteras i en enda jeep för att undvika omlastningen som är lättare att upptäcka. Chino avreste till Cuba, av allt att döma med stor entusiasm, och han räknar med att

komma tillbaka hit när han återvänder. Coco stannade här för att bege sig till Camiri och försöka skaffa mat, och Papi har lämnat oss för att fara till La Paz.

Vi upplevde ett farligt intermezzo. Jägaren El Vallegrandino, upptäckte fotspår efter oss, såg tydligen någon och hittade en handske som Pombo hade tappat. Det förändrar våra planer, och vi måste vara mycket försiktiga. El Vallegrandino ska gå ut i morgon med Antonio för att visa honom var han gillrade sina tapirfällor. Inti meddelade mig att han inte litade på Carlos, studenten, beroende på att han genast efter sin ankomst inledde en diskussion om kubanernas deltagande, plus det faktum att han tidigare hade sagt att han inte skulle slåss om inte partiet gjorde det. Att Rodolfo hade skickat honom berodde, sade han, helt och hållet på ett missförstånd

12

Jag talade med hela gruppen och höll en föreläsning om krigets realiteter. Jag underströk behovet av disciplin och enhetligt befäl och framhöll för bolivianerna vilket ansvar de hade tagit på sig genom att bryta mot partidisciplinen för att gå på en annan linje.

Jag gjorde följande utnämning: Joaquin till andre militäre chef; Rolando och Inti till kommissarier; Alejandro till operationschef; Pombo till underhållschef; Inti till finanschef; Nato, förråd och vapen; och, åtminstone tillsvidare, Moro sjukvårdstjänsten.

Rolando och Barulio hade gått ut för att varna gruppen att de skulle hålla sig stilla och vänta där tills El Vallegrandino hade utfört sin rekognoscering med Antonio eller gillrat sina fällor. De återvände på kvällen; fällan ligger inte långt från oss. De söp honom full den kvällen och han lämnade oss nöjd och belåten med en hel flaska Singani i magen. Coco kom tillbaka från Caravani där han hade köpt de livsmedel vi behövde, men han hade blivit sedd av flera personer i Lagunillas, och de var förvånade över de mängder han köpte.

Marcos kom senare med Pombo, den förre med ett sår ovanför ena ögat som han hade fått när han täljde en käpp. Det syddes ihop med två stygn.

13

Joaquín, Carlos och doktorn gav sig iväg för att sluta sig till Rolando och Braulio. Pombo följde med dem, men han hade fått order att komma tillbaka redan samma dag. Jag gav dem order att sopa igen stigen och att göra en ny som började på samma ställe men som kom ut vid flodstranden. Detta arbete utfördes med sådan framgång att Pombo, Miguel och Pacho gick vilse på hemvägen och fortsatte längs med den.

Apolinar vill bege sig till sitt hus i Viacha på några dagar. Han fick pengar åt sin familj, och jag talade med honom och uppmanade honom att iaktta noggrann sekretess. Coco tog avsked i skymningen, men klockan 3 slogs larm beroende på att vi hörde buller och visslingar och en hund skällde. Det visade sig emellertid vara Coco själv som hade gått vilse i skogen.

14

En händelselös dag. El Vallegrandino gick förbi huset för att inspektera fällan, därför att han hade gillrat den föregående dag, tvärtemot vad han hade sagt. Stigen i skogen visades för Antonio så att han kunde ledsaga El Vallegrandino längs den för att undvika misstankar.

15

Ingenting nytt. Förberedelser vidtogs för uppbrott (åtta man) och för att inrätta oss permanent i läger 2.

16

På morgonen lämnade Pombo, Urbano, Tuma, Alejandro, Moro, Arturo, Inti och jag, alla tungt lastade, lägret för att inte mera återvända. Marschen tog oss tre timmar. Rolando

stannade med oss och Joaquin, Braulio, Carlos och El Médico återvände. Carlos har visat sig vara en uthållig fotvandrare och en bra arbetare. Moro och Tuma upptäckte en håla i floden där det fanns rätt stora fiskar, och de fångade 17, vilket ger oss en god måltid. Moro skadade sin hand på en *bagre*. Vi tittade efter en plats för en källare till eftersom den första redan är nästan färdig, och sedan avbröt vi arbetet tills i morgon. Moro och Inti gjorde ett försök att på tumanhand jaga tapiren, och de gick ut för att tillbringa natten med att ligga och vänta på den.

17

När Moro och Inti kom tillbaka hade de bara en kalkon med sig. Vi – Tuma, Rolando och jag – satte i gång med att gräva den andra källaren som bör vara färdig i morgon. Arturo och Pombo rekognoscerade en plats för radion och började sedan arbeta på vägen till ingången som är i ganska dåligt skick. På kvällen började det regna, och det fortsatte ända till dagbräckningen.

18

Regnet höll på hela dagen, men vi fortsatte också arbetet på källaren. Det nödvändiga djupet, 2,5 meter är nästan uppnått. Vi inspekterade en kulle med tanke på att placera radioanläggningen där. Den såg rätt bra ut, men vi kan inte vara säkra innan vi har utfört våra försök.

19

I dag regnade det igen, och vädret lockade inte till några promenader, men när klockan närmade sig 11 kom Braulio och Ñato med nyheten att floden nu var vadbar men fortfarande rätt djup. På vägen ut stötte vi på Marcos och hans förtrupp som har kommit för att stanna. Han får befälet över dem och har fått order att skicka tre till fem man, beroende på möjligheterna. Vi nådde vår destination på litet mer än tre timmar. Ricardo och Coco kom vid midnatt och hade med sig Antonio och El Rubio (de hade inte kunnat få någon lägenhet senaste torsdag), samt också Apolinar som äntligen kom för att sluta sig till oss. Dessutom kom Iván för att diskutera en hel mängd frågor. Jag sov praktiskt taget inte alls på hela natten.

20

Olika frågor diskuterades och allt var i bästa ordning när gruppen från läger 2, ledd av Alejandro, kom in med nyheten att de hade sett ett rådjur med ett band bundet om benet. Det var skjutet och låg nu på vägen i närheten av lägret. Joaquin hade gått förbi platsen en timme tidigare och inte inrapporterat någonting. Vi utgick genast ifrån att det var Vallegrandino som burit dit det, och att han sedan hade slängt sitt byte ifrån sig och av någon anledning tagit till fötter. En vaktpost placerades i närheten och två, man skickades för att uppehålla jägaren om han kom tillbaka. En stund senare kom en ny rapport, rådjuret hade varit dött länge, och det hade redan maskar i sig. Senare återvände Joaquin och bekräftade att han hade sett kadavret. Coco och El Loro hämtade El Vallegrandino och förde honom till rådjuret så att han fick se det, och han erkände att det var ett djur som han hade sårat flera dagar tidigare. Därmed var det slut på intermezzot.

Vi beslöt att påskynda kontakterna med mannen från informationsväsendet, vilket Coco hade försummat, och att låta Megia tjänstgöra som kontaktman mellan Iván och honom. Denne skulle upprätthålla förbindelsen med Megia, Sanchez och Tania och den representant för partiet som ännu inte var utsedd. Kanske han kunde vara från Villamontes, men det var ännu inte bestämt. Vi fick ett telegram från Manila som meddelade att Monje var på väg upp från södern. De har etablerat ett system av kontakter, men det tillfredsställer mig inte därför att det tydligt visar att Monje inte har sina egna kamraters förtroende. De kommer att sända ett meddelande från La Paz klockan 1 på natten om de redan har gett sig iväg för att möta Monje.

Iván har möjlighet att göra affärer, men det dåliga pass han har hindrar honom från att göra det. Följande åtgärd måste bli att förbättra dokumentet, och han borde skriva till Manila och be sina vänner snabbt sköta om den saken.

Tania kommer snart hit för att få vidare instruktioner. Jag kommer förmodligen att skicka henne till Buenos Aires.

Det är nu slutgiltigt bestämt att Coco, Ricardo och Iván skall lämna Camiri med flygplan och lämna jeepen här. När de kommer tillbaka bör de ringa till Lagunillas för att rapportera att de befinner sig där. På kvällen far Jorge för att fråga efter nyheter, och han söker upp dem om han får höra något positivt. Vi lyckades inte ta emot någonting från La Paz klockan 1. De gav sig iväg till Camiri tidigt på morgonen.

21

El Loro lämnade mig inte de kartor som spanaren hade ritat så jag vet fortfarande inte vad det är för en typ av väg som leder till Yaqui. Vi startade på morgonen och vandringen genomfördes utan missöden. Vi skall försöka ha allt här den 24, den dag då festen skall hållas. På vägen passerade vi Pacho, Miguel, Benigno och Camba som var på väg för att hämta den elektriska anläggningen. Klockan 5 på eftermiddagen kom Pacho och Camba tillbaka utan generatoren, som de hade lämnat väl gömd i skogen därför att den var för tung. I morgon startar fem man härifrån för att hämta den. Förrådskällaren blev färdig, och i morgon skall vi börja bygga en till för radioanläggningen.

22

Vi inledde arbetet på radiokällaren, i början med stor framgång i mjuk mark, men snart träffade vi på en hård åder som hindrade oss från att komma vidare.

De kom med den elektriska generatoren som är ganska tung, men den är inte provad beroende på att vi lider brist på bensin. El Loro skickade bud att han inte skickade kartorna därför att rapporten var muntlig och att han skulle komma och avge den i morgon.

23

Vi gick ut med Pombo och Alejandro för att undersöka en *firme* till vänster om lägret. Vi måste röja en stig, men jag fick det intrycket att det blir lätt att komma igenom. Joaquín kom med två kamrater och meddelade att El Loro inte kunde komma därför att grisen rymde och han måste leta efter den. Det har inte kommit några nyheter om den resa som El Lagunillero gjorde. På kvällen kom grisen, den var stor och präktig, men drinkarna saknades. El Loro har inte ens förmågan att anskaffa sådana saker, han tycks vara helt och hållet desorganiserad.

24

Vi firade julafton. En del gjorde två färder och kom sent men till slut var vi alla samlade och hade en trevlig samvaro, några överdrev till och med. El Loro förklarade att El Lagunilleros resa inte hade varit fruktbringande och det enda positiva var anteckningarna som inte var vidare noggranna.

25

Tillbaka till arbetet. Det företogs inga turer till begynnelselägret. Vi har döpt det till C 24, ett namn som föreslogs av den bolivianske läkaren. Marcos, Benigno och Camba gick ut för att hugga sig fram genom *firme* till höger om oss, och kom tillbaka på kvällen med underrättelsen att de hade sett någonting som såg ut som en steril pampa på ungefär två timmars väg från oss. De skall försöka nå fram dit i morgon. Camba kom tillbaka med feber. Miguel och Pacho röjde några stigar till vänster som var avsedda att förvillna samt tog också upp en stig till radiokällaren. Inti, Antonio, Tuma och jag fortsatte arbetet på radiokällaren, som är mycket tungt därför att vi måste hugga oss in i en stenhäll. Eftertruppen tog itu med att upprätta sitt

läger och med att leta efter lämpliga kombinerade observationsplatser och ställningar i båda ändarna av den förbiflytande floden. Platsen är mycket fördelaktig.

26

Inti och Carlos gick ut för att rekognoscera ända till den plats som på kartan är betecknad med namnet Yaqui. Färden beräknas vara två dygn. Rolando, Alejandro och Pombo fortsatte med arbetet på källaren, som är mycket svårt. Pacho och jag gick ut för att inspektera de stigar som Miguel hade röjt. Det är inte värt att fortsätta den som går genom *firme*. Den stig som går mot källaren är rätt bra och svår att hitta. Vi har dödat två huggormar plus en i går, det finns tydligen rikligt av dem. Tuma, Arturo, Rubio och Antonio begav sig på jakt, och Braulio och Nato stannade för att hålla vakt i det andra lägret. De kom med underrättelsen att El Loro hade kort omkull med jeepen och med en förklarande anteckning som meddelade Monjes ankomst. Marcos, Miguel och Benigno gick för att fortsätta med stigen genom *firme*, och de återvände inte på hela natten.

27

Vi gick med Tuma för att försöka leta reda på Marcos. Vi gick väster ut i två och en halv timme tills vi kom till källan till en liten bäck som rann nerfor vänstra sidan. Där följde vi fotspår nerfor rätt höga klippor. Jag trodde att jag skulle komma till lägret den här vägen, men tiden gick och vi kom inte fram. Efter klockan 5 på eftermiddagen kom vi till Ñacahuasu, omkring fem kilometer nedanför läger 1. Där fick vi veta att Marcos hade tillbragt föregående natt där. Jag skickade ingen för att underrätta dem därför att jag trodde att Marcos hade meddelat dem min sannolika rutt. Vi såg den havererade jeepen; El Loro hade begett sig till Camiri för att försöka få tag på reservdelar. Enligt Ñam hade han somnat vid ratten och kört omkull.

28

När vi bröt upp för att återvända till lägret kom Urbano och Antonio för att fråga efter mig. Marco hade gått med Miguel för att röja en stig till lägret genom *firme*, och de hade inte kommit tillbaka. Benigno och Pombo gick ut för att leta efter mig och tog samma stig som vi hade använt. När jag kom till lägret var Marcos och Miguel där. De hade sovit i *firme* eftersom de inte hann fram till lägret. Den senare beklagade sig över deras sätt att behandla mig. Det föreföll som om klagomålen var riktade mot Joaquin, Alejandro och El Médico. Inti och Carlos hade kommit tillbaka utan att ha hittat något bebott hus, endast ett övergivet som förmodligen inte är det som återfinns på kartan under namnet Yaqui.

29

Vi gick till den sterila kullen med Marcos, Miguel och Alejandro för att skapa oss en uppfattning om läget. Det tycks vara början till Pampa del Tigre; det är en kedja av berg av lika höjd och kala kullar som ligger på ungefär 1500 meters höjd. Den *firme* som ligger till vänster kan inte komma till användning, eftersom den tar formen av en båge som böjer sig mot Ñacahuasu. Vi kom ner och tillbaka till lägret på en timme och 20 minuter. Åtta man skickades för att hämta förråd men de kom inte med hela lasten. Rubio och El Médico avlöste Braulio och Nato. Den förre röjde ytterligare en stig innan han kom; den här börjar vid några stenar i floden och leder till andra sidan över ytterligare stenar, var igenom man inte lämnar några spår. Ingenting gjordes åt källaren. El Loro begav sig till Camiri.

30

Trots det regn som hade fallit och som hade kommit floden att stiga, skickades fyra man för att ta reda på allt som vi hade lämnat i läger 1, och det tömdes helt och hållet. Inga nyheter från yttervärlden. Sex man gick till källaren och bar in allt som skulle lagras där. Ugnen kunde inte byggas färdig därför att leran var för mjuk.

31

7.30 kom El Médico med underrättelsen att Monje hade anlant. Jag gick dit med Inti, Tuma, Urbano och Arturo. Mottagandet var hjärtligt men spänt. Frågan: "Varför är du här?" hängde i luften. Han åtföljdes av "Pan Divino", den nye rekryten, Tania som kom för att få instruktioner, och Ricardo som skall stanna hos oss.

Samtalet med Monje inleddes med småprat om allmänna angelägenheter, men snart tog han upp de fundamentala frågorna som han sammanfattade i tre grundläggande villkor:

- 1) Han skulle avstå från sin ledande ställning inom partiet, men han trodde sig kunna uppnå att det åtminstone höll sig neutralt och ställde till förfogande kadrer för kampen.
- 2) Det politiska och militära ledarskapet för kampen skulle tillkomma honom så länge revolutionen ägde rum i boliviansk mark.
- 3) Han skulle sköta förbindelserna med andra sydamerikanska partier och försöka övertala dem att inta en ställning som stödde befrielseörelserna (som exempel nämnde han Douglas Bravo).

Jag svarade att den första punkten fick han själv avgöra i sin egenskap av partisekreterare, fastän jag ansåg att hans inställning var felaktig. Den var vacklande och opportunistisk och bidrog till att skydda det historiska namnet på dem som borde fördömas till följd av sin eftergivenhet. Tiden kommer visa att jag har rätt.

Vad den tredje punkten beträffar, hade jag ingenting att invända mot att han försökte göra det, men det var dömt att misslyckas. Att be Codovila stöda Douglas Bravo var detsamma som att be honom överse med en revolt mot partiet. Också här kommer tiden att fälla sin dom.

Vad den andra punkten beträffade, kunde jag inte i något avseende acceptera den. Jag skulle vara den militära ledaren och kunde inte acceptera några tvetydigheter i den punkten. Här råkade diskussionen fullständigt i stockning och slutade i en ond cirkel.

Vi kom överens om att han skulle tänka över problemen och tala med de bolivianska kamraterna. Sedan gick vi till det nya lägret, och där talade han med alla och bad dem välja mellan att stanna här eller stöda partiet. Alla valde att stanna, och det tycktes förvåna honom.

12 drack vi en skål och framhöll dagens historiska betydelse. I mitt svar utgick jag från hans ord och framhöll detta som den kontinentala revolutionens nya Grito de Murillo, och sade att våra liv inte betydde någonting när man jämförde dem med revolutionens hjältedåd.

MÅNADSANALYS: Den kubanska gruppen har i allo varit framgångsrik, moralen är god och det finns bara små problem. Bolivianerna är bra, fast de är för få till antalet. Monjes inställning kan å ena sidan fördröja utvecklingen men å andra sidan bidra till den genom att frigöra mig från besvärliga politiska engagemang. De närmast följande åtgärderna, förutom att vänta på fler bolivianer, blir att tala med Moises Guevara och argentinarna, Mauricio och Jozamy (Masseti och utbrytarpartiet).

Januari 1967

1

Utan att ha diskuterat saken med mig meddelade Monje på morgonen att han ville träda tillbaka och att han skulle föredra sin avskedsansökan för partiledarna den 8 januari. Enligt honom var hans uppdrag avslutat. Han lämnade oss med en min som om han hade förts till galgen. Mitt intryck är att när han av Coco fick reda på mitt beslut att inte ge efter i strategiska frågor, begagnade han sig av detta för att tvinga fram en brytning, eftersom hans argument är inkonsekventa.

På eftermiddagen samlade jag alla männen och förklarade Monjes inställning för dem, samt meddelade att vi skulle förena oss med alla dem som ville åstadkomma en revolution. Jag förutspådde hårda tider och dagar av moralisk ångest för bolivianerna, men framhöll att vi skall försöka lösa deras problem med hjälp av kollektiva diskussioner eller genom politiska kommissarier.

Jag ordnade Tanias resa till Argentina där hon skall tala med Mauricio och Jozami med ändamål att ordna ett möte med dem där. Vi kom överens om de uppgifter som skulle skötas av Sanchez och om att tillsvidare lämna Rodolfo, Loyola och Humberto i La Paz, en av Loyolas systrar i Camiri och Calvimonte i Santa Cruz. Mito skall resa runt i Sucreområdet för att ta reda på var han kan slå sig ner. Loyola får ta hand om finanserna, och 80 000 skall skickas, av vilka 20 000 för den lastbil som Calvimonte skall köpa. Sanchez skall ta kontakt med Guevara och ha ett samtal med honom. Coco skall fara till Santa Cruz för att tala med en av Carlos bröder och ge honom i uppdrag att ta emot de tre som kommer från Havanna. Jag skrev det budskap till Fidel som återfinns i dokumentet C ZO 2.

2

Morgonen tillbringades med att skriva ett kodbrev. De andra (Sanchez, Coco och Tania) gav sig iväg på eftermiddagen, efter att ha lyssnat till Fidels tal. Han nämnde oss på ett sätt som gör att vår tacksamhetsskuld till honom blir om möjligt större än tidigare.

I lägret utfördes inga andra arbeten än grävningen av källaren. De övriga gav sig ut för att leta efter sakerna från det andra lägret. Marcos, Miguel och Benigno gick norr ut för att rekognoscera, Inti och Carlos rekognoscerade Nacahuasu tills de stötte på människor, Joaquin och El Médico skall utforska Yaquifloden tills de kommer till mynningen eller stöter på folk. De har alla på sin höjd fem dygn på sig.

Efter att ha lämnat Monje kom männen tillbaka till lägret och rapporterade att El Loro ännu inte hade återvänt.

3

Vi arbetade på taket till källaren utan att få det färdigt; vi måste avsluta det i morgon. Endast två man gick för att hämta lasten och de kom tillbaka med nyheten att alla hade gett sig iväg föregående kväll. Resten av kamraterna ägnade sin tid åt att bygga ett tak över köket. Nu är det färdigt.

6

Marcos, Joaquin, Alejandro och jag gick upp till den sterila *firme* på morgonen. Där fattade jag följande beslut: Marcos skall tillsammans med El Camba och Pacho försöka nå fram till Nacahuasu till höger. De måste försöka undvika att bli sedda. Miguel skall tillsammans med Barulio och Aniceto utforska en framkomlig väg genom finne som sedan skall röjas till vår huvudstig. Joaquin skall tillsammans med Benigno och Inti leta efter passet till Rio Frias vilket enligt kartan löper parallellt med Nacahuasu på andra sidan om *firme*, vilken måste vara Pampas del Tigre.

På eftermiddagen kom El Loro med två mulor som han hade köpt för 2 000 pesos. Det var ett gott köp, djuren är lugna och starka. Order gavs om att ta reda på Braulio och Pacho så att han kan ge sig iväg i morgon. Carlos och El Médico kommer att inta deras platser.

Efter föreläsningen fortsatte jag att tala om de egenskaper som en gerillakrigare nödvändigt måste besitta och om behovet av en bättre disciplin, och jag förklarade att vår mission framför allt var att bilda en kärna av stål som kan tjäna som exempel, och med utgångspunkt härifrån framhöll jag hur nödvändigt det är att studera, ett absolut trängande behov för framtiden. Efter detta sammankallade jag ledarna för de olika grupperna, Joaquín, Marcos, Alejandro, Inti,

Rolando, Pombo, El Médico, El Ñato och Ricardo. Jag förklarade varför Joaquín hade blivit utsedd till ställföreträdande chef, vilket berodde på vissa misstag från Marcos sida som ständigt upprepades. Jag kritiserade den inställning som Joaquín hade tagit till intermezzot med Miguel på nyårsdagen och fortsatte med att förklara några av de uppgifter som måste utföras för att förbättra vår organisation. I slutet berättade Ricardo för mig om någonting som hade inträffat mellan honom och Iván i Tantias närvaro. De hade svurit åt varandra och Ricardo hade befallt Iván att stiga ur jeepen. Sådana obehagliga intermezzon kamrater emellan är till stort hinder för vårt arbete.

7

Rekognosceringspatrullerna gav sig iväg. Endast Alejandro och El Ñato sysslade med att förbereda *góndolan*, de övriga var upptagna av sina göromål i lägret. Elektricitetsverket och alla Arturos tillhörigheter flyttades, ytterligare ett litet tak byggdes över källaren och brunnen reparerades. Vi byggde också en liten bro över bäcken.

10

En förändring vidtogs i sammansättningen av den permanenta vaktstyrkan i det gamla lägret; Rubio och Apolinar avlöste Carlos och El Médico. Vattenståndet var fortfarande högt i floden, fastän det redan hade börjat sjunka. El Loro begav sig till Santa Cruz och har inte återvänt.

El Médico (Mora), Tuma och jag klättrade upp till Pampa del Tigre tillsammans med Antonio som skulle stanna kvar och sköta om lägret. Där förklarade jag för Antonio vilka hans uppgifter skulle bli beträffande utforskandet av en bäck som borde ligga väster om lägret. Därifrån letade vi efter en förbindelse med Marcos gamla stig, som vi inte hade någon svårighet att finna. Sex av rekognoscerarna anlände i skymningen: Miguel med Braulio och Aniceto, och Joaquín med Benigno och Inti. Miguel och Braulio kom fram till en flod som skar genom *firme* och nådde en annan flod som av allt att döma är Ñacahuasu. Joaquín lyckades ta sig ned för floden, som måste vara El Frías, och följde den en liten bit. Denna måste vara samma flod som den andra gruppen följde, vilket innebär att våra kartor inte är så dåliga, eftersom båda floderna skiljs åt av ett skogbevuxet område och flyter ut i El Grande genom skilda utlopp. Marcos har ännu inte återvänt.

Vi fick ett radiomeddelande från Havanna enligt vilket El Chino och El Médico kommer att avresa den 12 och radioteknikern och Rea den 14. Ingenting nämndes om våra två andra kamrater.

11

Antonio gav sig iväg för att utforska den närliggande bäcken med Carlos och Arturo. Han återvände på kvällen, och den enda påtagliga nyheten han hade att inrapportera var att bäcken rann ut i Ñacahuasu, vid de betesmarker där vi jagar.

Alejandro och Pombo som satt och ritade kartor i Arturos källare kom med meddelandet att mina böcker hade blivit fuktiga. Några av dem var förstörda och radioutrustningen var våt och hade rostat. Detta i förening med den omständigheten att de två radiorna är obrukbara ger en dyster uppfattning om Arturos förmåga.

Marcos kom på kvällen. Ñacahuasufloden svängde inte upp där den borde ha gjort det enligt förhandsberäkningarna, och den nådde inte ens fram till sammanflödet med vad vi antog vara Fríasfloden. Vi började studera quechua med Aniceto och Pedro som lärare.

Den dagen plågades vi av *boro*. Vi plockade larver från Marcos, Carlos, Pombo, Antonio, Moro och Joaquin.

12

Góndolan skickades för att hämta det som var kvar. El Loro har ännu inte återvänt. Vi övade oss i att klättra uppför strandbranterna vid vår bäck, men detta tog oss två eller tre timmar på sidorna och endast sju minuter i centern. Det är där som vi måste ordna och genomföra vårt försvar. Joaquín berättade för mig att Marcos var stött för att jag hade tagit upp frågan om hans förseelser på mötet häromdagen. Jag måste tala med honom.

13

Jag talade med Marcos, och han beklagade sig över att kritiken hade ägt rum i bolivianernas närvaro. Hans argumentering var meningslös. Med undantag för hans emotionella tillstånd som måste tas i betraktande var allt det övriga betydelselöst.

Han nämnde bland annat om några föraktfulla uttryck som Alejandro hade använt om honom. Den saken klarades upp och det förefaller som om det inte varit fråga om några onda avsikter, bara litet skvaller. Marcos lugnade sig litet grann.

Inti och Moro gick på jakt men kom tillbaka tomhänta.

Grupper skickades ut för att gräva källare på en plats dit man kunde komma med mulor, men ingenting positivt kunde göras i detta avseende, och vi beslöt att i stället bygga en koja nära lägerområdet. Alejandro och Pombo studerade försvarsmöjligheterna vid ingången och planerade skyttegravar. De skall fortsätta med detta i morgon. Rubio och Apolinar återvände, och Braulio och Pacho begav sig till det gamla lägret. Inga nyheter från El Loro.

14

Marcos med sin förtrupp med undantag för Benigno gick nerströms för att bygga skyddet. De borde ha varit tillbaka i skymningen, men de kom redan vid middagstiden till följd av regnet, utan att ha byggt hyddan färdig.

Joaquín ledde den grupp som inledde arbetet på skyttegravarna. Moro, Inti, Urbano och jag gav oss iväg för att röja en stig som skulle löpa parallellt med vår ställning tvärs över *firme* till höger om bäcken, men det ledde inte till något gott resultat och det visade sig nödvändigt att klättra uppför rätt farliga klippor. Vid middagstiden började det regna och all verksamhet avbröts. Inga underrättelser från El Loro.

15

Jag stannade i lägret och skrev instruktioner för kadreerna i staden. Det var söndag, varför vi endast arbetade halva dagen, Marcos med förtruppen på hyddan, eftertruppen och centern på skyttegravarna. Ricardo, Urbano och Antonio försökte förbättra den stig som röjdes i går, men utan framgång, beroende på att det fanns en brant klippa mellan den kulle som leder till floden och *firme*.

Inga utflykter företogs till det gamla lägret.

16

Arbetet på skyttegravarna fortsattes, men de är ännu inte färdiga. Marcos har nästan fullgjort sin uppgift och byggt ett riktigt bra litet hus. El Médico och Carlos avlöste Braulio och Pedro som kom med underrättelsen att Loro hade återvänt, och att han skulle komma med mulorna, men han uppenbarade sig inte trots att Aniceto gick för att möta honom. Alejandro visar symptom på malaria.

17

En dag med obetydlig rörlighet. De första skyttegravslinjerna och hyddan är färdiga.

El Loro kom för att avlägga rapport om sin resa. När jag frågade honom varför han hade gett sig iväg, svarade han att han trodde att tillståndet till denna färd var beviljat och erkände att han hade gått för att besöka en kvinna som han hade där. Han hade med sig seldonen till mulan men kunde inte förmå den att gå ner i floden.

Vi har inte fått några nyheter om Coco, och vid det här laget börjar det redan verka oroande.

18

Dagen grydde mulen, varför jag avstod från att inspektera skyttegravarna. Urbano, Ñato, El Médico (Moro), Inti, Aniceto och Braulio gav sig iväg med *gondolan*. Alejandro som kände sig sjuk arbetade inte.

Kort därpå började regnet strömma ner. Loro anlände under det värsta skvalregnet för att meddela mig att Argañaraz hade talat med Antonio, antytt att han hade kännedom om både det ena och det andra och erbjudit sin samverkan vare sig det gällde kokain eller vad vi kunde syssla med. Med detta "vad vi kunde syssla med" menade han att han misstänkte att det kunde vara någonting annat. Jag instruerade El Loro att engagera honom, men att endast erbjuda honom mycket litet, bara betalning för de resor som han gjorde med sin jeep, och att hota honom med döden om han förrådde oss. Till följd av det häftiga regnet anträdde El Loro genast återfärden för att inte bli avskuren av den stigande floden.

Gondolan anlände inte klockan 8, och tillstånd gavs att äta *gondoleros* proviant, som slukades. Braulio och Ñato anlände några minuter senare och rapporterade att det snabbt stigande vattnet hade överraskat dem på vägen. De hade alla försökt fortsätta, men Inti hade ramlat i vattnet, tappat sitt gevär och skadat sig. De övriga beslöt att tillbringa natten där och dessa två hade med stor svårighet kommit fram.

19

Dagen började som vanligt, vi arbetade på försvarsanläggningarna och förbättrade lägret. Miguel insjuknade med hög feber som visade alla symptom på malaria. Jag hade frossbrytningar hel dagen men sjukdomen fick mig inte i sitt våld.

De fyra eftersläntrarna anlände klockan 8 på morgonen och hade med sig ett ansenligt förråd av *choclos*. De hade tillbragt natten hopkrupna kring en eld. De väntade att vattnet i floden skulle sjunka för att kunna leta efter geväret.

Vid fyratiden på eftermiddagen, när Rubio och Pedro hade gått för att avlösa de andra som höll vakt i det andra lägret, anlände löjtnant Fernandez och en civilklädd polisman i en hyrd jeep för att leta efter kokainfabriken. De undersökte endast huset och fann en del besynnerliga saker, som till exempel den kalciumkarbid som vi hade köpt till våra lampor och som vi inte hade transporterat till källaren. De tog pistolen av El Loro men lämnade mausern och .22-an. De "låtsades" ta .22-an av Argañaraz och visade den för El Loro, samt drog sig tillbaka med påpekandet att de visste allt och att vi gjorde klokt i att ta dem i betraktande. Löjtnant Fernandez meddelade El Loro att han kunde kräva tillbaka sin pistol i Camiri, med orden: "Kom bara och prata med mig, utan att väcka uppmärksamhet." Han frågade efter "brasilianaren".

El Loro fick instruktioner att hota El Vallegrandino och Argañaraz, vilka måste vara ansvariga för spioneriet och angivelserna, och att bege sig till Camiri under förevändning att försöka få tillbaka pistolen men i själva verket för att få kontakt med Coco. (Jag betvivlar att han fortfarande befinner sig på fri fot.) Vi måste hålla oss till skogarna så mycket som möjligt.

20

Jag inspekterade ställningarna och gav order om att utarbeta försvarsplanen som jag hade förklarat föregående kväll. Den baserade sig på ett snabbt försvar av ett område längs floden, och ett senare insatt motanfall av männen i förtruppen som är stationerade parallellt med floden, vilken flyter förbi ett bäckutlopp vid eftertruppen.

Vår avsikt var att hålla övningar i stridsexercis, men läget i det gamla lägret börjar bli farligt. En gringo anlände till farmen och avsköt eldskurar med sin M-2. Han är en "vän" till Argañaraz och har kommit för att tillbringa några dagars semester i hans hus. Spaningspatruller har skickats ut, och vi skall flytta lägret till en plats närmare Argañaraz hus. Om det går på tok för oss, skall vi göra upp räkningen med honom innan vi lämnar den här trakten.

Miguel har fortfarande hög feber.

21

Stridsövningen utfördes, och i vissa avseenden var utförandet bristfälligt, men det allmänna intrycket var gott. Det blir nödvändigt att ytterligare öva tillbakaryckningen som var den exercismässigt svagaste punkten. Grupperna med sina olika uppdrag gav sig iväg: en med Braulio för att röja en stig öster ut och en annan med Rolando för att göra samma sak i väster. Pacho gick till den sterila kullen för att prova radioutrustningen och Marcos gick med Aniceto för att försöka finna på ett sätt att hålla Argañaraz under effektiv uppsikt. Alla utom Marcos borde ha varit tillbaka före klockan 2. Både hörbarhetsprovet och röjandet av stigen utföll till belåtenhet.

Marcos kom tidigt tillbaka, eftersom regnet helt och hållet dolde sikten. Pedro anlände i hållande regn tillsammans med Coco, och de hade med sig tre nya rekryter: Benjamin, Eusebio och Walter. Den förste kommer från Cuba och tilldelades förtruppen, eftersom han är specialist på vapen, och de två andra placeras i eftertruppen. Mario Monje talade med de tre som kom från Cuba och försökte övertala dem att inte sluta sig till gerillan. Han inte bara tog tillbaka sitt beslut att ta avsked från partikommittén, han skickade också bifogade dokument till Fidel (dokument IV). Jag fick ett meddelande från Tania i vilket hon berättade om sin avfärd och Iváns sjukdom, och ett annat från honom som bifogas (dokument V).

På kvällen samlade jag hela gruppen, läste upp dokumentet och framhöll den bristande noggrannheten i punkterna a och b av förslagen, varpå jag eldade på med litet extra kol. De tycks ha reagerat som jag önskade. Två av de tre nykomlingarna tycks vara fasta i sin övertygelse och är säkra på vad de gör. Den yngste är en bonde, en *aymará*, som ser frisk och stark ut .

22

En *gondola* med 13 man skickades ut, och Braulio och Walter for med dem för att avlösa Pedro och El Rubio. De återvände på kvällen utan att ha med sig alla förråden. På återvägen råkade Rubio ut for ett mycket högt fall men han blev inte allvarligare skadad.

Jag skrev ett dokument till Fidel, nr 3, för att förklara läget och kontrollera postförbindelserna. Det skall skickas till La Paz med Guevara om han kommer till det avtalade mötet i Camiri den 25.

Jag skrev ned instruktionerna för kadrerna i städerna, dokument III. Till följd av *gondolan* var verksamheten i lägret obetydlig. Miguel är bättre men nu har Carlos fått hög feber. Vi tog tuberkulinprov i dag. Två kalkoner sköts under jakten och ett djur hamnade i fällan men lyckades undkomma sedan fällan hade skurit av tassens på djuret.

23

Uppgifterna i lägret och vissa rekognosceringsuppdrag delades upp. Inti, Rolando och Arturo skickades för att leta rätt på ett eventuellt gömställe som El Médico kunde använda för de sårade. Marcos, Urbano och jag gick för att utforska kullarna framför oss, och för att leta efter en plats från vilken man kan se Argañaraz hus. Uppdraget blev väl utfört.

Carlos har fortfarande feber, typisk malaria.

24

Góndolan gav sig iväg med sju man och återvände tidigt med hela lasten och därtill litet majs. Den här gången var det Joaquín som ramlade omkull och tappade sin Garand, men han fick den senare tillbaka. El Loro är tillbaka och har gömt sig, Coco och Antonio är fortfarande ute och borde vara tillbaka här i morgon eller övermorgon med Guevara.

En av vägarna förbättrades så att de kan användas till att falla gardisterna i ryggen ifall vi måste försvara dessa ställningar. Vi gick igenom den övning som hölls häromdagen och rättade till några fel.

25

Vi gick ut med Marcos för att rekognoscera den väg som leder till angriparnas eftertrupp. Det tog oss nästan en timme att komma fram dit, men platsen var synnerligen fördelaktig.

Aniceto och Benjamin gick för att prova sändaren från den kulle som har utsikt över Argañaraz hus, men de gick vilse och kunde således inte göra något prov. Övningen måste alltså göras om. Vi har börjat arbetet på en ny källare för personliga tillhörigheter. El Loro anlände och tilldelades förtruppen. Han talade med Argañaraz och meddelade honom vad jag trodde. Han medgav att han hade skickat El Vallegrandino för att spionera men förnekade att det var han som stod bakom angivelsen. Coco skrämde bort den senare från huset därför att Argañaraz hade skickat honom för att spionera. Vi tog emot ett meddelande från Manila som rapporterade att allt hade kommit fram i bästa ordning och att Kolle var på väg till den plats där Simon Reyes väntar på honom. Fidel påpekar att han kommer att lyssna och hålla dem hårt.

26

Just som vi hade börjat arbeta på den nya källaren fick vi meddelande om att Guevara hade kommit tillsammans med Loyola. Vi begav oss till det lilla huset i det mellanliggande lägret, och de kom dit klockan 12. Jag framställde mina villkor för Guevara: upplösning av grupperna, inga tjänstegrader för någon, än så länge ingen politisk organisation och nödvändigheten att undvika polemik om nationella och internationella meningsskiljaktigheter. Han accepterade alltsammans med öppen uppriktighet, och efter en kylig början blev relationerna med bolivianerna hjärtliga.

Loyola gjorde ett gott intryck på mig. Hon är mycket ung och behaglig, men man ser att hon besjålats av en oklanderlig beslutsamhet. Hon står på gränsen till att bli utesluten från ungdomsrörelsen, men de försöker övertala henne att frivilligt anhålla om avsked. Jag gav dem instruktioner och dokument till kadrerna och ersatte de använda pengarna, en summa som uppgår till 70 000 pesos. Vi börjar få ont om pengar.

Doktor Pareja utnämndes till chef för nätet och Rodolfo kommer för att sluta sig till oss inom 15 dagar.

Jag skickade ett brev med instruktioner till Ivan (dokument VI).

Jag gav Coco instruktioner att sälja jeepen men att se till att förbindelserna med farmen upprätthölls.

I skymningen skildes vi åt ungefär klockan 7. De anträder återfärden i morgon kväll och Guevara kommer med den första gruppen om fyra man den 14 februari. Han sade att han inte kunde komma dessförinnan, beroende på kommunikationerna och på att så många av männen försvann till följd av karnevalen.

Vi kommer att få kraftigare radiosändare.

27

En manstark *góndola* skickades ut, och den hade nästan allting med sig tillbaka. Coco och budbärarna skall anträda resan i kväll. De stannar i Camiri och Coco fortsätter till Santa Cruz för att ordna med försäljningen av jeepen och göra förberedelser för tiden efter den 15.

Arbetet på källaren fortsätter. En tatú fångades i fällan. Förberedelserna med att samla ihop förråd för expeditionen är så gott som avslutade. I princip skall vi starta när Coco återvänder.

28

Góndolan gjorde rent hus i det gamla lägret. Vi fick en rapport om att El Vallegrandino blev tagen på bar gärning när han smög sig kring majsfälten, men han lyckades komma undan.

Allting tyder på att det ögonblick närmar sig då vi måste besluta vad vi skall ta oss till med farmen.

Förråden för tiodagarsmarschen är nu iordningställda och dagen är fastslagen: en eller två dagar efter Cocos ankomst eller den 2 februari.

29

En dag av överksamhet för alla utom kockarna, jägarna och vaktposten. Coco kom på eftermiddagen. Han for till Camiri i stället för till Santa Cruz. Han lät Loyola fortsätta till La Paz med buss och Moises skall fara till Sucre med buss. Söndagen bestämdes till kontaktdag.

Avfärden fastställdes till den 1 februari.

30

Det bestämdes att *góndolan* skulle utgöras av 12 man och den skulle transportera största delen av provianten. Det behövs fem man till att transportera det som blir kvar.

Jägarna kom tillbaka tomhänta.

Källaren för de personliga tillhörigheterna är nu färdig. Den är inte vidare lyckad.

31

Sista dagen i lägret. *Góndolan* gjorde rent hus i det gamla lägret och tog med sig de män som hade utfört vaktjänst där. Antonio, Ñato, Camba och Arturo stannade kvar med följande instruktioner: ta kontakt minst var tredje dag, så länge de är fyra skall två vara beväpnade; nykomlingarna skall utbildas enligt de allmänna bestämmelserna, men de får inte veta mer än absolut nödvändigt; platsen måste vara fri från alla personliga tillhörigheter och vapnen måste gömmas i busksnåren och täckas med en presenning; reservförrådet av pengar måste förbli i lägret hela tiden, en av männen skall ha dem på sig; de stigar som har röjts skall avpatrulleras, likaså de närbelägna bäckarna. Om de blir tvungna till en oförutsedd reträtt skall Antonio och Arturo dra sig till Arturos källare medan Ñato och Camba drar sig tillbaka längs bäcken och en av dem lämnar besked på en plats som bestäms i morgon. Om där finns fler än fyra män skall en grupp hålla vakt vid förrådsställaren.

Jag talade till trupperna, och gav de sista instruktionerna beträffande marschen. Jag talade också med Coco och gav honom de sista instruktionerna (dokument VII).

MÅNADSANALYS: *Som man kunde vänta sig var Monjes inställning först undvikande och senare förrädisk.*

Partiet kommer nu att gripa till vapen mot oss och jag vet inte vad det kommer att leda till, men det kommer inte att sätta oss på prov, och det kan i det långa loppet visa sig fruktbarande (det är jag nästan säker på). De hederligaste och mest stridslystna männen är med oss, fastän de ibland har hårda strider med sina samveten.

Hittills har Guevara reagerat positivt. Vi får se hur han och hans män framdeles kommer att uppföra sig.

Tania har avrest men vi har inte fått några livstecken, varken från argentinarna eller henne. Det är nu som den verkliga gerillaperioden börjar. Vi skall sätta trupperna på prov och med tiden får vi veta resultatet och vad den bolivianska revolutionen har för framtidsmöjligheter.

Av allt som vi på förhand hade beräknat var införlivandet av de bolivianska gerillakämparna det mest tidsödande.

Februari 1967

1

Den första dagsmarschen är avslutad. Männen kom fram något trötta, men i allmänhet utförde de sina uppgifter bra. Antonio och Ñato kom för att komma överens om lösenordet, och de släpade med sig min ryggsäck och Moros som fortfarande hämtar sig efter malarian.

Ett alarmsystem installerades inne i en flaska under ett träd strax intill stigen.

I eftertruppen sjönk Joaquín ihop under den tunga packningen och fördröjde hela gruppen.

2

En lång och ansträngande dag. El Médico fördröjer marschen litet grann, men i allmänhet kan man säga att tempot är långsamt också utan honom. Klockan 4 kom vi till det sista stället med vatten och slog läger. Förtruppen fick order att gå så långt som till floden (förmodligen Frías) men de hade det inte heller så bra där. På natten regnade det.

3

Dagen grydde regnig och följden var att vi uppsköt avfärden till 8. När vi inledde marschen kom Aniceto med ett rep för att hjälpa oss över besvärliga ställen och kort därpå började det regna igen. När vi kom till bäcken 10 var vi genomblöta, det beslöts att vi inte skulle fortsätta den dagen. Bäckan kan inte vara Frías, den finns helt enkelt inte på kartan.

I morgon skall förtruppen gå ut med Pacho i spetsen, och vi skall hålla kontakt med den en gång i timmen.

4

Vi gick från tidigt på morgonen till 4 på eftermiddagen, med en två timmars rast för att äta soppa mitt på dagen. Stigen följde Ñacahuasu, och den är relativt framkomlig men förödande för skorna, och flera av kamraterna går redan nästan barfota.

Truppen är trött men alla har reagerat rätt bra. Jag har befriats från nära sju kilo av min packning och kan gå utan svårighet men ibland blir smärtan i axlarna outhärdlig.

Vi har inte funnit några tecken på att människor nyss skulle ha förflyttat sig längs floden, men enligt kartan borde vi när som helst komma i beröring med bebodda trakter.

5

När vi på morgonen hade marscherat fem timmar (12-14 kilometer) meddelade förtruppen överraskande att den hade fått syn på några djur (det visade sig vara ett sto med ett litet föl). Vi stannade och skickade ut en spaningspatrull för att kunna undvika denna av allt att döma bebodda plats. Diskussionen rörde sig om huruvida vi hade kommit till Iripiti eller till sammanflödet med Saladillo som var utsatt på kartan. Pacho kom snart tillbaka och rapporterade att där fanns en stor flod, flera gånger större än Ñacahuasu, och att man inte kunde vada över den. Vi begav oss dit och kom faktiskt till den verkliga Río Grande, där vattenståndet dessutom var mycket högt. Där syntes tecken till liv, men rätt gamla, och de vägar som vi följde ledde till gräsbevuxna fält där det inte syntes några tecken till liv. Vi slog läger på en dålig plats, nära Ñacahuasu för att dra fördel av dess vatten, och i morgon skall vi utforska båda sidorna av floden (den östra och den västra) för att bekanta oss med trakten och den andra gruppen skall försöka gå över den.

6

En lugn dag som vi använde till att samla krafter. Joaquín gick ut med Walter och El Médico för att utforska Río Grande. De följde flodens lopp i åtta kilometer utan att hitta något vadställe, det enda de fann var en bäck med saltvatten. Marcos gjorde långsamma framsteg mot strömmen och kom aldrig fram till Frías; han hade Aniceto och El Loro med sig. Alejandro, Inti och Pacho försökte simma över floden men klarade det inte. Vi gick tillbaka närmare en kilometer för att hitta en bättre lägerplats. Pombo är ganska illa sjuk.

I morgon skall vi börja bygga en flotte och göra ett försök att gå över floden.

7

Flotten byggdes under Marcos ledning men den blev för stor och svår att flytta. 1.30 började vi röra oss mot floden och övergången började 2.30. Förtruppen klarade det i två omgångar. Halva centern plus mina kläder, förutom ryggsäcken, fördes över i tredje omgången, men när Rubio kom tillbaka för att föra över resten av centern beräknade han fel och flotten fördes nerströms och vi fick aldrig tag på den mer. Den slogs sönder och Joaquín började på en ny som blev färdig 9 på kvällen, men det var inte nödvändigt att gå över på natten, det hade nämligen slutat att regna och vattenståndet i floden fortsatte att sjunka. Tuma, Urbano, Inti, Alejandro och jag var kvar av centern. Tuma och jag sov på bara marken.

10

Jag gick med Inti som hans medhjälpare för att tala med bönderna. Komedin var inte vidare effektiv, skulle jag tro, framför allt beroende på hans blyghet.

Vi talade med en typisk bonde. Han var visserligen villig att hjälpa oss men han hade ingen uppfattning om de faror som detta kunde medföra, och därför blev han också potentiellt farlig. Han antydde vissa saker om bönderna, men han kunde inte vara vidare exakt beroende på bristen på visshet.

El Médico behandlade de barn som hemsöktes av parasitmaskar och ett annat barn som hade fått en spark av ett sto, och sedan gav vi oss iväg. Vi tillbringade eftermiddagen och kvällen med att baka huminta (det är inte gott). På kvällen samlade jag alla kamraterna och framförde vissa synpunkter beträffande de närmast följande tio dagarna. Kontentan är att jag avser att marschera ytterligare tio dagar mot Masicuri för att alla kamraterna skall få se soldater på nära håll. Senare skall vi försöka återvända längs Río Frías för att bekanta oss med en annan rutt.

(Bonden heter Rojas.)

11

Min fars födelsedag (67). Vi följde en tydligt markerad stig längs flodstranden tills den blev nästan oframkomlig och alltemellanåt försvann helt och hållet och visade tecken på att ingen hade använt den på en längre tid. Klockan tolv på dagen kom vi till en plats strax intill en stor flod som var fullständigt skyddad för insyn. Detta kom mig plötsligt att misstänka att det var Masicori. Vi stannade vid en bäck medan Marcos och Miguel gick uppströms för att ta reda på utloppet. Det var så vi fick bekräftelse på att detta verkligen var Masicuri. Det första vadstället tycks finnas längre nerströms där vi på långt håll såg några bönder som lastade sina hästar. De har förmodligen sett våra spår, så från och med nu gäller det att vara ytterst försiktiga. Vi befinner oss en halv eller en mil från Arenales enligt vad bonden meddelade. höjden över havet = 760 m

12

De två kilometer som förtruppen marscherade i går lade vi snabbt bakom oss, men efter detta gick det långsamt att röja stig.

Klockan 4 på eftermiddagen kom vi till en landsväg som tycktes vara den vi letade efter. Vi beslöt att inte närma oss det hus som vi såg rakt framför oss på andra sidan floden utan att titta efter ett annat på den här sidan, vilket borde vara Montañós, den som Rojas rekommenderade åt oss. Inti och Coco gick upp dit men fick inte tag på någon människa, fastän allting tydde på att det var det rätta huset.

Klockan halv åtta på kvällen startade vi på en nattmarsch vars ändamål var att understryka allt som vi dittills hade lärt oss. Ungefär vid 10-tiden gick Inti och El Loro till huset igen men de kom inte tillbaka med några goda nyheter. Mannen var berusad och inte alls sällskaplig, och han hade ingenting annat än majs. Han hade druckit sig full i Caballeros hus på andra sidan floden, just vid vadstället. Vi beslöt att stanna och sova i de närbelägna skogarna. Jag var dödstrött beroende på att min mage inte tålde humintas, och därför hade jag inte ätit någonting på hela dagen.

13

Efter midnatt började ett häftigt regn strömma ner, och det fortsatte hela morgonen och kom vattenståndet i floden att stiga. Nyheterna blev bättre: Montano är ägarens son, omkring 16 år gammal. Fadern var inte där och skulle bli borta ytterligare en vecka. Han gav oss tillräckligt noggranna upplysningar så långt som till nedre delen av floden som ligger på en halvmils avstånd. En bit väg löper längs den vänstra stranden men den är kort. Endast Pérez' bror bor på den här sidan. Han är en medelklassbonde och hans dotter är väninna till en ung man som tjänstgör i armén. Vi flyttade till ett nytt läger, strax intill bäcken och majsfället. Marcos och Miguel røjde en stig till huvudvägen.

höjden över havet = 650 m (stormigt väder)

14

En lugn dag som vi tillbringade i samma läger. Pojken från huset kom tre gånger för att varna oss att några människor hade gått över till andra sidan floden för att leta efter några grisar – men mer än så berättade han inte. Han fick mer betalt för den förstörelse som vi hade gjort oss skyldiga till på majsfället. Vi tillbringade hela dagen med att röja stigar men stötte inte på några hus. De räknar ut att de har gjort i ordning omkring sex kilometer, hälften av morgondagens beting.

Vi dechiffrerade ett långt meddelande från Havanna, i vilket den viktigaste punkten var nyheten om samtalet med Kalle. Under detta sade Kalle att han inte hade blivit informerad om företagets kontinentala omfattning, men att eftersom så var fallet var han villig att

samarbeta om en plan vars karakteristika man bad att få diskutera med mig; Kolle själv, Simón Rodríguez och Ramírez skulle komma.

De meddelade också att Simón hade sagt att han hade beslutat att hjälpa oss, oberoende av vad partiet beslutar att göra.

De berättade också att fransmannen som reser med sitt eget pass kommer till La Paz den 23 och kommer att ta in hos Pareja eller Rea. En del av meddelandet har vi ännu inte kunnat dechiffrera.

Vi får se hur vi nu skall förhålla oss till denna nya försöningsoffensiv. Andra nyheter: Merci uppenbarade sig utan pengarna och påstod sig ha blivit rånad. Vi misstänker förskingring av medel, ehuru man inte kan bortse från möjligheten att det rör sig om någonting ännu allvarligare. Lechin skall fara för att be om pengar och utbildning.

15

Hilditas födelsedag (11).

En dag av händelselöst marscherande. 10 på morgonen hade vi kommit till den punkt dit stigröjarna hade hunnit. Senare gick allt mycket långsamt. 5 kom en rapport om att en bit odlad jord hade påträffats och 6 blev detta bekräftat. Vi skickade Inti, El Loro och Aniceto för att prata med bonden, och han visade sig vara Miguel Pérez, bror till en rik bonde, Nicolas, men själv är han fattig och exploaterad av brodern, varför han är villig att samarbeta med oss. Vi åt inte därför att det hade blivit så sent.

16

Vi gick vidare några meter för att inte väcka broderns nyfikenhet och slog läger på en kulle med utsikt över floden som ligger 50 meter nedanför den. Läget är fördelaktigt med hänsyn till att vi här kan undvika överrumplingar men litet obekvämt. Vi började göra i ordning ett stort proviantförråd för övergången av sierran i riktning mot Rosita.

På eftermiddagen började ett ihållande regn som fortsatte hela natten och hindrade oss i våra planer samt kom floden att stiga och isolerade oss igen. Vi skall låna bonden 1 000 pesos för att köpa och göda grisar; han har kapitalistiska ambitioner.

17

Regnet fortsatte hela morgonen. Arton timmars oavbrutet regn. Allting är genomvått. Vattenståndet i floden är mycket högt. Jag skickade Marcos med Miguel och Braulio för att leta efter en stig längs vilken vi kunde komma till Rosita. De återvände på eftermiddagen efter att ha röjt en fyra kilometers stig. Han rapporterade att där fanns en steril *firme*, ungefär likadan som den vi kallade Pampa del Tigre.

Inti känner sig sjuk, resultatet av att han proppade sig full med mat.

höjden över havet = 720 meter (onormala atmosfäriska förhållanden)

18

Josefinas födelsedag (33). Ett partiellt misslyckande. Vi marscherade långsamt och höll samma fart som stigröjarna, men klockan 2 hade de nått fram till *firme*-platån där det inte längre var nödvändigt att hugga sig fram genom snåren. Vi blev uppehållna ännu en stund, och 3 kom vi fram till en plats med vatten, där vi slog läger i väntan på att gå över *firme* följande morgon. Marcos och Tuma gick ut för att rekognoscera och kom tillbaka med mycket dåliga nyheter. Hela åsen är omgiven av mycket branta klippor som man inte kan klättra nerför. Det enda vi kan göra är att gå tillbaka samma väg som vi kom.

höjden över havet = 980 m

19

En bortkastad dag. Vi gick nerför åsen tills vi kom till bäcken och försökte gå upp för den men det var omöjligt. Jag skickade Miguel och Aniceto för att ta sig upp för den nya utlöparen och de försökte komma förbi på andra sidan utan resultat. Vi tillbringade hela dagen i väntan på dem och de kom tillbaka och meddelade att klipporna var av samma typ, omöjliga att forcera. I morgon skall vi försöka klättra upp till den sista finne bortom bäcken som ligger väster ut (de andra ligger i söder och där slutar åsen).

höjden över havet = 760 m

20

En dag med långsam marsch men med många olyckshändelser. Miguel och Braulio gick längs den gamla vägen för att komma fram till strömmen över majsfälten men där gick de vilse och återvände till bäcken i skymningen. När vi kom till nästa bäck skickade jag Rolando och Pombo på rekognoscering tills de kom fram till klippan, men de kom tillbaka först klockan 3, så vi följde den stig som Marcos hade röjt, och lämnade Pedro och Rubio för att vänta på dem. Vi kom till bäcken över majsfälten klockan 16.30 och slog läger där. Spejarna kom inte tillbaka.

höjden över havet = 720 m

21

En långsam vandring uppströms. Pombo och Rolando återvände och rapporterade att den andra bäcken var vadbar men Marcos sade att den här också var det. Vi bröt upp klockan 11 men 13.30 stötte vi på gölar med mycket kallt vatten som vi inte kunde vada igenom. El Loro skickades för att rekognoscera och han tog så lång tid på sig att jag skickade ut Braulio och Joaquín från eftertruppen. El Loro återvände och rapporterade att bäcken var bredare längre bort och lättare att ta sig över, varpå vi beslöt att fortsätta utan att invänta Joaquíns rapport. Klockan 6 hade vi redan slagit läger när han kom och rapporterade att det var möjligt att klättra upp till *firme* och att det fanns många användbara stigar.

Inti är sjuk, full av gaser. Det är redan andra gången den här veckan.

höjden över havet = 860 m

22

Hela dagen gick till att klättra upp för rätt svåra *firmes* som var täckta med en tät buskvegetation. Efter en tröttsam dag var tiden inne att slå läger redan innan vi hade kommit upp till krönet, varför jag skickade Joaquín och Pedro för att försöka göra det ensamma, och de kom tillbaka 7 och rapporterade att undervegetationen måste röjas, vilket skulle ta minst tre timmar.

Vi är nu vid källan av den bäck som flyter ut i Masicuri, men söder ut.

höjd = 1180 m

23

En svart dag för mig. Jag klarade mig enbart på min viljestyrka, jag var nämligen fullständigt uttröttad. Marcos, Braulio och Tuma gick för att röja vägen åt oss medan vi väntade i läget. Där dechiffrerade vi ett nytt meddelande enligt vilket de hade fått min rapport genom den franska brevlådan. 12 bröt vi upp under en sol så het att den spräckte stenar. En liten stund senare kände jag att jag var nära att svimma när vi kom till krönet av den högsta kullen, och från det ögonblicket tog jag mig fram enbart med hjälp, av min viljestyrka. Maximihöjden i den här trakten är 1400 meter, och därifrån har man utsikt över ett vidsträckt område, bland annat Río Grande, Ñacahuasus utlopp och en del av Rositafloden. Topografin skiljer sig från

det som anges på kartan. Efter en tydlig skiljelinje kommer man plötsligt till ett slags trädbevuxen plåtå med en utsträckning av åtta till tio kilometer, i vars andra ände Rositafloden flyter fram. Sedan reser sig en ny bergskedja till ungefär samma höjd som denna sierra, och man kan se slätterna i fjärran. Fastän det var mycket brant beslöt vi att klättra ner på en mera framkomlig plats för att följa en ström som går till Río Grande och därifrån till Rosita. Det ser ut som om det inte skulle finnas några hus vid stranden, i motsats till vad kartan utvisar. Vi slog läger på 900 meters höjd efter en infernalisk marsch utan vatten och medan mörkret föll.

Tidigt på morgonen i går hörde jag Marcos be en kamrat dra åt helvete, och i dag sade han detsamma åt en annan. Jag måste tala med honom.

24

Ernesticos födelsedag (2).

En ansträngande och ointressant dag. Vi gjorde mycket obetydliga framsteg och var utan vatten eftersom den ström vi följde var uttorkad. Stigröjarna avlöstes 12 beroende på att de var mycket trötta. Det regnade lite grann 2 på eftermiddagen och vi fyllde våra fältflaskor. Lite senare fann vi en grund göl, och 5 slog vi läger på en liten plan plats vid vattnet. Marcos och Urbano fortsatte rekognosceringen och Marcos återvände och rapporterade att vi hade ett par kilometer kvar till floden, men att stigen längs strömmen var mycket dålig därför att den hade förvandlats till ett moras.

höjd = 680 m

25

En svart dag. Vi gjorde mycket obetydliga framsteg, och till råga på allt tog Marcos miste på vägen och gjorde ingen nytta på hela förmiddagen; han hade gått ut med Miguel och El Loro. Klockan 12 inrapporterade han detta och bad att få bli avlöst och få tillfälle att avlägga personlig rapport, så jag skickade ut Braulio, Tuma och Pacho. Pacho kom tillbaka två timmar senare och sade att Marcos hade skickat honom därför att de inte längre kunde höra tillfredsställande. 16.30 skickade jag Benigno för att säga Marcos att om han inte hade hittat floden 6 skulle han komma tillbaka. Sedan Benigno hade gått ropade Pacho på mig för att meddela att Marcos hade gett honom godtyckliga order och hotat honom med sin machete och slagit honom i ansiktet med skaftet. När Pacho återvände och meddelade honom att han inte ville fortsätta hotade han honom igen, ruskade honom och rev och slet i hans kläder.

Inför denna allvarliga situation kallade jag på Inti och Rolando som bekräftade att stämningen inom förtruppen var dålig till följd av Marcos karaktär, men de informerade mig också om några av Pachos oöverlagda tilltag.

26

På morgonen fick jag en förklaring av Marcos och Pacho, och när jag hade hört dem förstod jag att det hade förekommit förolämpningar och dålig behandling från Marcos sida och kanske han också hotat med macheten, men något slag hade inte utdelats. Pacho hade återigen kommit med förolämpande svar, och dessutom hade han ett medfött behov att trotsa, det hade han visat genom sitt tidigare uppförande. Jag väntade tills alla hade samlats och redogjorde sedan för vad detta försök att komma fram till Rosita innebar samt förklarade att denna typ av umbäranden var en inledning till vad vi ännu skulle genomlida, varpå jag förklarade att bristen på disciplin skulle leda till skamliga intermezzon av samma slag som nu hade ägt rum mellan de två cubanerna. Jag kritiserade Marcos inställning och klargjorde för Pacho att ett nytt intermezzo av detta slag skulle resultera i ett vanärande avsked från gerillan. Pacho inte bara vägrade att fortsätta med radioutrustningen utan kom tillbaka utan att rapportera för mig om intermezzot, och senare ljög han av allt att döma för mig om att Marcos hade slagit honom.

Jag uppmanade bolivianerna att berätta allt för mig och att inte ty sig till vilseledande metoder om de försvagades i sin övertygelse, och sade att de skulle få tillstånd att fritt lämna oss.

Vi fortsatte att marschera och gav inte upp försöket att komma till Río Grande. Vi kom också fram till denna flod och kunde följa den en dryg kilometer, men sedan måste vi klättra igen, eftersom det var omöjligt att gå runt en klippa. Benjamin blev efter igen, han hade svårigheter med sin rygsäck och var fysiskt fullständigt utmattad. När han kom i jämnhöjd med oss gav jag honom order att fortsätta, och det gjorde han och gick ett femtital meter men sedan tappade han bort stigen, som ledde uppåt, och gav sig ut på en klipphylla för att leta efter den.

När jag instruerade Urbano att varna honom för detta gjorde Benjamin en häftig rörelse och föll i vattnet. Han kunde inte simma. Strömmen var strid och förde honom med sig medan han försökte komma på fötter. Vi sprang för att försöka hjälpa honom, och just som vi klädde av oss drogs han ner av en virvelström. Rolando simmade ut till honom och försökte dyka, men strömmen förde honom för långt bort. Efter fem minuter gav vi upp allt hopp. Han var en svag pojke, absolut olämplig men med en stark segervilja. Hans strävan att bevisa det var starkare än han själv, hans fysik stod inte i proportion till hans vilja, och nu har vi för första gången stiftat bekantskap med döden på Río Grandes stränder, vilket skedde på ett helt onödigt sätt. Utan att ha kommit fram till Rosita slog vi läger klockan 5 på eftermiddagen. Vi åt vår sista ranson av svarta bönor.

27

Efter ytterligare en ansträngande dag, under vilken vi marscherade längs flodstranden och klättrade uppför klippor kom vi till Rositafloden. Denna flod är större än Ñacahuasu men mindre än Masicuri och dess vatten är rödaktigt. Vi åt den sista ransonen som vi hade lämnat i reserv, och några livstecken fann vi inte trots att vi var så nära befolkade trakter och stora landsvägar. höjd = 600 m

28

En dag som halvt ägnades åt vila. Efter frukosten (te) höll jag ett litet andragande, analyserade Benjamins död och berättade några anekdoter från Sierra Maestra. Genast efter detta gick spaningspatrullerna ut: Miguel, Inti, El Loro gick uppför Rosita med instruktioner att fortsätta tre och en halv timme, den tid som enligt vad jag trodde behövdes för att komma till Abapositofloden, men det visade sig att mina beräkningar inte stämde, eftersom det inte fanns någon stig. De fann inga tecken på att människor nyligen skulle ha rört sig där. Joaquín och Pedro klättrade upp på kullarna framför oss, men de såg ingenting, inte heller fann de några stigar eller spår efter sådana. Alejandro och Rubio gick över floden men fann ingen stig; rekognosceringen var ytlig. Marcos ledde byggandet av en flotte, och genast när den var färdig började övergången i en flodkrök där Rosita mynnar ut. Fem mans rygsäckar skeppades över, och Miguels kom över men inte Benignos, precis motsatsen mot vad som hände med dem själva, och till råga på allt lämnade Benigno kvar sina skor.

Flotten kunde inte dras tillbaka och den andra blev inte färdig, så vi uppsköt överfarten tills i morgon.

MÅNADSANALYS: Fastän jag inte har fått några underrättelser om vad som har hänt i lägret går allting rätt bra, med vissa undantag som i detta fall är ödesdiga.

Från yttervärlden har vi inte fått några nyheter om de två män som skulle skickas till mig för att komplettera gruppen. Fransmannen borde redan vara i La Paz och i lägret vilken dag som helst. Jag har inte hört någonting från argentinarna, inte heller från Chino. Meddelandena går bra fram i båda riktningarna. Partiets inställning är fortfarande vacklande och dubbeltydig, det är det minsta man kan säga beträffande den saken, fastän det alltjämt finns en annan förklaring som kan bli den slutliga, när jag talar med den nya delegationen.

Marschen genomfördes rätt väl men framgången grumlades av den olyckshändelse som kostade Benjamins liv. Männen är fortfarande svaga och alla bolivianerna kommer inte att härda ut. De gångna dagarna då de led av hunger hade som följd en minskning av entusiasmen, en omständighet som framträder tydligare när de är uppdelade.

Av kubanerna har två av de mera oerfarna, Pacho och Rubio, inte reagerat fördelaktigt, men det har däremot Alejandro definitivt. Av de gamla bereder mig Marcos ständigt bekymmer och Ricardo bär inte sin börda. De övriga klarar sig bra.

Nästa skede kommer att kännetecknas av strider, och det blir avgörande.

Mars 1967

1

Det började regna 6 på morgonen. Vi uppsköt överfarten tills det var över, men regnet fortsatte ända till 3 på eftermiddagen. Vid det laget hade floden börjat stiga och vi ansåg det klokast att ännu en gång uppskjuta övergången. Nu står vattnet i floden högt, och det visar inga tecken till att sjunka i första taget. Jag flyttade till en övergiven tapera för att komma bort från vattnet och gjorde i ordning ett nytt läger åt mig där. Joaquín stannade på det gamla stället. På kvällen fick jag veta att Polo hade tagit sin mjölkburk och Eusebio mjölken och sardinerna. Tillsvidare blir deras straff att de inte får äta av detta när de andra äter sina ransoner.

2

I gryningen regnade det och nerverna var på helspänn; det började med mig. Floden hade stigit ytterligare. Vi beslöt att lämna lägret så snart regnet upphörde och att fortsätta att röra oss parallellt med floden längs samma väg som vi hade kommit. Vi bröt upp 12 och fick med oss ett bra förråd av *palmito de corajo*. Vi stannade 16.30 beroende på att vi hade förrirat oss från huvudvägen efter att ha försökt begagna oss av en gammal stig som vi sedan tappade bort.

Inga rapporter från förtruppen.

3

Vi började med entusiasm och marscherade bra, men timmarna tröttade ut oss och det blev nödvändigt att gina rakt över *firme* eftersom jag fruktade att en ny olycka skulle inträffa i samma trakt där Benjamin föll i vattnet. Det tog oss fyra timmar att tillryggalägga samma sträcka som hade gått på mindre än en halvtimme när vi marscherade lägre ner. Vi kom till stranden av bäcken klockan 6. Vi hade bara två *palmitos*. Miguel och Urbano, och senare också Braulio gick för att leta efter mer lite längre bort, och kom tillbaka 9 på kvällen. Vid 12-tiden åt vi vår *palmito* och *corojon* (som kallas *tatui* i Bolivia), och de räddade situationen.

höjd = 600 m

4

Miguel och Urbano bröt upp på morgonen och röjde stigen hela dagen samt återvände klockan 6 på eftermiddagen. De hade tagit sig fram fem kilometer och kommit till ett öppet område som gav oss möjlighet att marschera vidare, men där finns ingen plats för ett läger förrän vi kan förlänga stigen. Jägarna lyckades nedlägga två apor, en papegoja och en duva, vilka åts tillsammans med *palmito* av vilket det finns rikligt i denna bäckdal.

Männens moral har försämrats och de blir fysiskt svagare för var dag som går. Mina ben visar tecken till ödem.

5

Joaquín och Braulio gick ut i regnet för att röja en stig, men båda är svaga och gjorde obetydliga framsteg. Vi samlade tolv *palmitos*, och några småfåglar sköts, vilket gav oss möjlighet att spara konserverna till en annan dag och dessutom lägga undan en reserv av *palmito* för två dagar.

6

En dag av oavbrutet marscherande ända till 5 på eftermiddagen. Miguel, Urbano och Tuma är stigröjare. Vi kom en god bit framåt och några *firmes* som tycks vara de som kantar Ñacahuasu syns i fjärran. I dag fick vi bara tag på en liten papegoja, och den gavs åt eftertruppen. I dag åt vi *palmito* med kött. Vi har bara proviant till tre knappa måltider kvar.

höjd = 600 m

7

Fyra månader. Männen blir allt mera modfälda när de ser att vårt proviantförråd närmar sig sitt slut medan de däremot inte ser något slut på marschvägen. I dag gick vi fyra eller fem kilometer längs flodstranden, och till slut hittade vi en lovande stig. Matransonen: tre och en halv fågel och resten av *palmiton*. Från och med i morgon har vi bara konservburkar, en på tre man måste räcka två dagar, och sedan mjölken, vilket är det allra sista. Vi har av allt att döma två eller tre dagsmarscher till Ñacahuasu.

höjd = 610 m

8

En dag med föga marscherande men med överraskningar och spänning. Vi lämnade lägret 10 på morgonen utan att vänta på Rolando som var ute på jakt. Vi marscherade endast en och en halv timme innan vi kom ifatt stigröjarna och jägarna (respektive Urbano, Miguel och Tuma – El Médico och Chinchu) som hade en hel hög med papegojor och hade stannat därför att de hade funnit en plats med vatten. Efter att ha gett order om att slå läger gick jag för att titta på platsen som såg ut som en oljepumpningsstation. Inti och Ricardo dök ner i vattnet; de måste låtsas vara jägare. De hoppade i fullt påklädda och planerade att simma över i två omgångar men Inti hade svårigheter och var nära att drunkna. Ricardo hjälpte honom och till slut nådde de stranden och påkallade allas uppmärksamhet. De gav inte det lösenord som betydde fara, och sedan försvann de. Övergången hade börjat 12, och 15.15 när jag drog mig tillbaka hade det ännu inte kommit några livstecken från dem. Hela eftermiddagen förflöt men de uppenbarade sig inte. Den sista vaktposten lämnade sin post 9 på kvällen och några signaler hade inte givits.

Jag var mycket bekymrad. Två värdefulla kamrater var utsatta för fara och vi visste inte vad som hade hänt dem. Det beslöts att de bästa simmarna, Alejandro och Rolando, skulle gå över floden i morgon i gryningen. Trots bristen på *palmito* åt vi bättre än de föregående dagarna tack vare den rikliga tillgången på papegojor och de två små aporna som Rolando hade dödat.

9

Vi började övergången tidigt, men det blev nödvändigt att bygga en flotte, vilket erfordrade rätt lång tid. Vaktposten rapporterade att han hade sett halvnakna människor på andra sidan; klockan var då 8.30 och övergången uppsköts. Vi hade röjt en stig som leder till en glänta på andra sidan men vi kunde lätt bli sedda när vi befann oss i gläntan, varför det blir nödvändigt att bryta upp tidigt på morgonen för att dra fördel av dimman över floden. Efter en ansträngande vakthållning som för min del varade från 10.30, dök underhållsmännen (Inti och Chinchu) vid 4-tiden på eftermiddagen ner i floden och kom upp igen en bra bit längre ner. De kom tillbaka med en gris, bröd, ris, socker, kaffe, litet konserver, jäst majs och så vidare.

Vi hade en liten fest på kaffe och bröd och jag gav tillstånd att öppna en burk sockrad kondenserad mjölk som vi hade i reserv. De förklarade att de hade låtit sig bli sedda en gång i timmen, men utan resultat. Marcos och hans män hade passerat för tre dagar sedan, och Marcos hade som vanligt burit sina vapen synliga. Ingenjörerna i Yacimientos visste inte hur långt det var till Ñacahuasu, men de förmodade att det rörde sig omkring fem dagsmarscher. Provianten kommer inte att räcka om det faktiskt stämmer. Pumpen tillhör en pumpstation som är under byggnad.

10

Vi bröt upp 6.30 och marscherade 45 minuter tills vi hann ifatt stigröjarna. Det började regna 8 och fortsatte till 11. Vi marscherade effektivt omkring tre timmar eller däromkring, och slog läger 5. Man kunde se några kullar som kunde vara Ñacahuasu. Braulio gick ut för att rekognoscera och rapporterade när han återvände att det finns en stig och att floden rinner rakt väster ut. höjd = 600 m

11

Dagen började under gynnsamma auspicier. Vi marscherade en dryg timme längs en utmärkt stig, men plötsligt tog den slut. Braulio tog sin machete och högg in med stor energi tills han fann en sandstrand. Vi gav honom och Urbano tid att öppna vägen, men just som vi skulle fortsätta skar den stigande floden plötsligt av oss och floden steg närmare två meter.

Vi var nu avskurna från stigröjarna och tvingades att bana oss väg genom den täta undervegetationen. 13.30 stannade vi och jag skickade Miguel och Tuma för att ta kontakt med förtruppen och förmedla ordern att återvända om de inte hade kommit fram till Ñacahuasu eller någon annan fördelaktig plats.

De återvände klockan 18 efter att ha marscherat omkring tre kilometer och kommit fram till en brant klippa. Det verkar som om vi var nära, men de sista dagarna blir hårda om floden inte sjunker, vilket förefaller rätt osannolikt.

Vi marscherade fyra eller fem kilometer.

Ett obehagligt intermezzo har inträffat till följd av att eftertruppen lider brist på socker och misstankarna rör sig om att de antingen har fått för litet i utdelningen eller att Braulio har tagit sig friheter. Jag måste tala med honom.

höjd = 610 m

12

På en och en halv timme lade vi bakom oss den sträcka som röjdes i går. När vi kom fram hade Miguel och Tuma som hade gått i förväg redan gått ut för att rekognoscera en väg kring den branta klippan. Dagen tillbragtes här, vår enda verksamhet var att skjuta fyra små fåglar som vi åt tillsammans med ris och musslor. Vi har två måltider kvar. Miguel stannade på andra sidan, och det ser ut som om han hade funnit en väg till Ñacahuasu. Vi gick tre eller fyra kilometer.

13

Från 6.30 till 12 var vi bland de infernaliska klipporna och följde den stig som Miguel hade röjt efter ett jättelikt arbete. Vi trodde att vi hade kommit till Ñacahuasu när vi kom till en synnerligen oländig terräng, och följaktligen gjorde endast obetydliga framsteg på fem timmar. Vi slog läger klockan 17 i ett sakta regn. Männen var ganska trötta och återigen rätt demoraliserade. Endast en måltid kvar. Vi gick ytterligare sex kilometer men till föga nytta.

15

Vi, centern, gick över floden, och Rubio och El Médico hjälpte oss. Vi väntade oss att komma till Ñacahuasus mynning men vi hade tung packning att bära och tre man som inte kunde simma. Strömmen förde oss med sig närmare en kilometer och vi kunde inte gå över med flotten som vi hade tänkt. Elva man stannade på den här sidan och El Médico och Rubio går över igen i morgon. Vi sköt fyra hökar som vi förtärde, de kunde ha smakat värre. Allt har blivit vått och vädret fortsätter att vara regnigt. Moralen hos männen är dålig, MIGUELS fötter är svullna och det finns flera andra som har samma problem.

höjd = 580 m

16

Vi beslöt att äta upp hästen eftersom uppsvällningen har blivit oroande. Miguel, Inti, Urbano och Alejandro uppvisar olika symtom. Jag är ytterst svag. Vi gjorde ett fel i våra beräkningar när vi trodde att Joaquín skulle gå över men så var det inte. El Médico och Rubio försökte gå över för att hjälpa oss, men de fördes nerströms och vi förlorade dem ur sikte. Joaquín bad om lov att gå över vilket beviljades, men också han fördes nerströms. Jag skickade Pombo och Tuma efter dem men de kom tillbaka på kvällen utan att ha funnit dem. Klockan 17 hade vi en orgie på hästkött. Förmodligen kommer vi att lida av följderna i morgon. Enligt beräkningarna borde Rolando komma till lägret i dag. Meddelandet 32 dechiffrerades fullständigt, det förebådade ankomsten av en bolivian som kommer att sluta sig till oss, medförande en ny sändning *glucantin*, ett medel mot parasiter (leishmania). Hittills har vi varit förskonade från dem.

17

Ännu en tragedi innan vi har kommit i strid. Joaquín uppenbarade sig vid middagstiden; Miguel och Tuma hade gått för att mota honom, medförande några präktiga köttbitar. Odyssén hade varit allvarlig, de hade inte kunnat kontrollera flotten och den fördes utför Ñacahuasu tills en virvelström kom den att stjalpa, enligt dem flera gånger. Slutresultatet var att vi förlorade flera ränslor, nästan alla patronerna, sex gevär och en man, Carlos. Han drogs ner av en virvelström tillsammans med Braulio, men resultatet blev olika för dem båda. Braulio lyckades nå stranden och kunde se hur Carlos drogs med strömmen utan några tecken till motstånd. Joaquín hade redan kommit upp med alla männen en bit längre ner och såg honom inte gå över. Hittills betraktades han som den bästa av bolivianerna i eftertruppen till följd av sin allvarliga läggning, sin disciplin och sin entusiasm.

De vapen som gick förlorade var: en Brno, Braulios; två M-1, Carlos och Pedros; tre mausergevär – Abels, Eusebios och Polos. Joaquín meddelade mig att han hade sett Rubio och El Médico på andra sidan och att han hade gett dem order att bygga en liten flotte och komma tillbaka. Klockan 14 uppenbarade de sig efter att ha lidit sin del av provningar och vedermödor. De var båda nakna och Rubio var barfota. Flotten hade kantrat i första virvelström. De kom upp på stranden nästan på samma ställe som vi.

Vårt uppbrott är bestämt till morgon bitti och Joaquín kommer att sätta sig i rörelse vid middagstiden. Jag väntar mig att få höra nyheter någon gång under morgondagen. Moralen hos Joaquíns män tycks vara god.

18

Vi bröt upp tidigt och lämnade Joaquín att smälta maten och göra i ordning sin halva av hästen med instruktioner att sätta sig i rörelse så snart han hade hämtat krafter.

Jag kämpade för att spara litet kött i reserv, men det motsatte sig mina män som ville äta upp alltsammans. Ricardo, Inti och Urbano blev efter när halva förmiddagen hade gått och vi

måste vänta på dem, vilket var mot mina planer att vila i utgångsläggret. Hur som helst gick marschen dåligt. 14.30 kom Urbano med en *urina* som Ricardo hade skjutit. Detta tillät oss att lossa på svängremmarna litet grann och samtidigt behålla hästbringan i reserv. Vi kom halvvägs klockan 16.30 och sov där. Vi har flera man som klagar och är på dåligt humör: Chinchu, Urbano och Alejandro.

19

Männen som gick i täten marscherade bra och vi stannade klockan 11, som vi hade avtalat på förhand, men Ricardo och Urbano hade blivit efter igen, tillsammans med Alejandro. De kom 13 med en *urina* till, också den skjuten av Ricardo. Det uppstod ett intermezzo mellan Joaquín och El Rubio, och jag måste tala i rätt skarp ton med den senare utan att vara fullt övertygad om att det var han som var den skyldige.

Jag beslöt att ta mig fram till strömmen vad som än hände, men vi såg ett litet flygplan kretsa runt, vilket inte bådade gott, och dessutom var jag orolig över bristen på nyheter från basen. Jag hade väntat mig att denna etapp skulle vara ännu längre, men trots männens motvilja kom vi fram 17.30. Där mottogs vi av den peruanske läkaren, ”Negro”, som hade kommit med Chino och telegrafisten. De berättade att Benigno väntade med mat och att två av Guevaras män hade deserterat och att polisen hade kommit till farmen. Benigno förklarade att han hade brutit upp för att möta oss med proviant och att han tre dagar tidigare hade stött på Rolando. Han hade vistats två dygn i denna trakt men inte fortsatt i fruktan för att armén skulle rycka fram längs floden eftersom det lilla planet hade kretsat där i tre dagar. Negro hade varit ögonvittne till när farmen anfölls av sex man. Varken Antonio eller Coco hade varit där, den senare hade begett sig till Camiri för att hämta en ny grupp av Guevaras män och Antonio hade genast gett sig iväg för att avlägga rapport om deserteringen. Jag fick en lång rapport från Marcos (dokument VIII) i vilken han förklarar sitt uppförande på sitt eget sätt; han kom till farmen mot min uttryckliga order; samt ytterligare två rapporter från Antonio som förklarar läget (dokument IX och X).

Fransmannen, Chino och deras kamrater, El Pelao, Tania och Guevara med första delen av sin grupp är nu i basen. Efter en riklig måltid med ris, bönor och *urina* gick Miguel för att titta efter Joaquín som inte hade anlänt och för att ta reda på Chinchu som hade blivit efter igen. Han återvände med Ricardo, och Joaquín slöt sig till oss tidigt på morgonen.

20

Vi bröt upp 10 och marscherade med god fart. Benigno och Negro gick i förväg med ett meddelande till Marcos i vilket han fick order att ta hand om försvaret och lämna det administrativa arbetet åt Antonio. Joaquín kom långsamt efter, sedan han kamouflerat spåren i mynningen till bäcken. Tre av hans män går barfota. Klockan 13, när vi tog en längre rast, kom Pacho med ett meddelande från Marcos. Denna rapport kompletterade Benignos uppgifter, men nu var situationen mera komplicerad eftersom 60 soldater hade kommit El Vallegrandino på spåren och tagit en av våra budbärare till fånga, Salustio, en av Guevaras män. En av våra mulor blev också tagen och jeepen gick förlorad. Ingenting har hörts av El Loro som stannade kvar som vaktpost vid det lilla huset. Hur som helst beslöt vi att ta oss till Oso-[björn-]läggret, som det nu kallades därför att ett sådant djur hade dödat där. Vi skickade Miguel och Urbano för att göra i ordning mat åt hungriga män och kom fram i skymningen. Danton, El Pelao och Chino befann sig i läggret tillsammans med Tania och en grupp bolivianer som användes som *gondolas* för att hämta mat och sedan drog sig tillbaka.

Rolando hade skickats för att ge order om en fullständig utrymning, nederlagsstämning rådde. En nyss införlivad boliviansk läkare kom med ett meddelande till Rolando som sade att Marcos och Antonio väntade vid vattningsstället och att han skulle gå till ett möte. Jag skickade tillbaka samma budbärare och talade om för dem att krig vinnns med kulor och att de

genast skulle bege sig tillbaka till lägret och vänta på mig där. Allt gör intryck av det fullständigaste kaos, de vet inte vad de skall ta sig till.

Jag talade först med Chino. Han bad om 5 000 dollar i månaden för tio månader, och i Havanna hade man sagt honom att han skulle tala med mig. Han hade också med sig ett meddelande som var för långt för att dechiffreras av Arturo. I princip gick jag med på det under förutsättning att de gav sig upp i bergen inom sex månader. Han planerade att göra det i Ayucuchoområdet – han som ledare och åtföljd av 15 man. Dessutom kom vi överens om att han skulle få fem man nu och att ytterligare 15 skulle skickas något senare med vapen sedan de hade fått stridsutbildning. Han skall skicka mig ett par medeldistanssändare (räckvidd 65 kilometer) och vi skall utarbeta en kod som vi kan använda för att upprätthålla permanent kontakt. Han tycks vara mycket entusiastisk.

Han hade också med sig flera mycket gamla rapporter om Leche. Vi fick veta att El Loro hade uppenbarat sig och meddelat att han hade dödat en soldat.

21

Jag tillbringade dagen med att prata och diskutera och klara upp vissa punkter med Chino, fransmannen, El Pelao och Tania. Fransmannen med nyheter som redan var kända om Monje, Kolle, Simon Reyes och andra. Han kom för att stanna men jag bad honom resa hem igen för att organisera ett hjälpnät i Frankrike. På vägen dit borde han fara till Cuba, vilket jag visste att han ville göra, gifta sig och få ett barn. Jag måste skriva till Sartre och Bertrand Russel och be dem organisera en internationell fond för att hjälpa den bolivianska befrielseörelsen. Han borde också tala med en vän och be honom organisera allt han kan för att hjälpa oss, framför allt beträffande pengar, mediciner och elektronik samt skicka oss en elektroingenjör och utrustning.

El Pelao är givetvis villig att stanna under mitt befäl, och jag föreslog honom att han tillsvidare skulle arbeta med att koordinera Jozamys, Belmans och Stamponis grupper, samt att han skulle skicka fem man för att utbildas. Han skulle framföra mina hälsningar till Maria Rosa Oliver och gubben. Han skall få 500 pesos för att skicka i väg dem och 1000 att röra sig med. Om de accepterar skall de börja rekognosceringen i norra Argentina och skicka mig en rapport.

Tania tog kontakterna och männen kom, men enligt henne övertalade de henne att komma hit i deras jeep. Hon hade haft för avsikt att stanna en dag, men förhållandena blev komplicerade. Jozamy kunde inte stanna kvar första gången och han tog inte ens kontakt andra gången därför att Tania var här. De ser ner på Iván, jag vet inte vad som ligger bakom detta. Jag fick Loyolas redovisning till den 9 februari (1500 dollar).(1) Två rapporter kom från Iván, en om en militärakademi med fotografier som helt saknade intresse, och den andra med upplysningar om saker som också hade mycket ringa betydelse. Det viktigaste av allt är att man inte kan tyda handstilen (dokument XIII). En rapport kom också från Antonio (dokument XII) i vilken han försöker rättfärdiga sitt uppträdande. Vi hörde en radioutsändning i vilken ett dödsfall kungjordes och sedan dementerades, vilket innebär att det vi hörde om El Loro är sant.

---

1) Och hon rapporterar att hon har avskedats från ledarskapet över ungdomen.

22

En [texten oläslig] bröt upp och lämnade lägret tomt förutom litet proviant som var dåligt kamouflerad [oläsligt]. Vi nådde botten klockan 12, en grupp om 47 man, besökare och allt inräknat.

När vi kom fram talade Inti om en viss brist på respekt från Marcos sida. Jag exploderade och talade om för Marcos att om det verkligen var så, skulle han uteslutas från gerillan, och han svarade [oläsligt] skjuten innan dess.

Jag hade gett order om att ordna ett bakhåll med fem man längre neråt floden, och tre andra skulle rekognoscera, med Antonio som ledare och Miguel och El Loro. Pacho gick för att hålla vakt på den sterila kullen varifrån man har utsikt över Argañaraz hus, men han såg ingenting. Spaningspatrullen kom tillbaka på kvällen och jag tog emot dem med en ordentlig överhalning. Olo reagerade emotionellt och avvisade beskyllningarna. Sammankomsten var spänd och intensiv och slutade inte bra. Det är ännu inte klargjort vad Marcos faktiskt har sagt.

Jag skickade efter Rolando för att slutgiltigt få reda på antalet införlivade medlemmar och hur det var med fördelningen och distributionen, eftersom över 30 man av centern gick hungriga.

23

En dag med krigiska händelser. Pombo ville organisera en *gondola* längs stigen för att återfinna proviant, men jag satte mig emot det tills förhållandena med Marcos var uppklarade. Strax efter 8 kom Coco springande för att meddela att en pluton från armén hade fallit i bakhållet. Det slutliga resultatet är tillsvidare 3 60 mm granatkastare, 16 mausergevär, 2 Bz, 3 USIS, 1 7,62 mm kulspruta, 2 radior, skor, etc., 7 stupade, 14 osårade och 4 sårade fångar, men vi har inte lyckats få tag i någon proviant. Vi erövrade också deras operationsplan som bestod i att rycka fram från båda ändarna av Nacahuasu för att sedan förenas i centern. Vi förflyttade snabbt männen till andra sidan och placerade Marcos med huvuddelen av förtruppen i slutet av vägen med tanke på rörliga operationer medan centern och delar av förtruppen övertog försvaret och Braulio tog hand om ett bakhåll i bortre änden av den andra vägen varifrån han kunde manövrera. Vi tillbringar natten på detta sätt för att se om de berömda rangers kommer i morgon. Majoren och kaptenen som vi tog till fånga pratar som papegojor.

Meddelandet som sändes genom Chino dechiffrerades. I det omnämns Debrays resa, också de 60 000 pesos, de saker som Chino har frågat efter samt en förklaring på varför de inte skriver till Iván. Jag fick också ett meddelande från Sánchez som informerar mig om möjligheterna att etablera Mito på olika platser.

24

Sammanlagt har vi fått följande byte: 16 mausergevär, 3 granatkastare med 64 skott, 2 Bz, 2000 mauserpatroner, 3 USIS med två magasin vardera, 1 7,62 mm kulspruta med 2 patronband. De hade 7 stupade, 14 fångar, inberäknat 4 sårade. Marcos skickades ut på spaning men upptäckte ingenting nytt utom att planen bombar nära huset.

Jag skickade Inti för att tala med fångarna för sista gången och släppa dem fria efter att ha tagit ifrån dem allt som vi kan ha användning för. Jag tog officerarna avsides och gav dem tillstånd att ge sig iväg med sina tillhörigheter. Vi meddelade majoren att vi gav honom tid till klockan 12 den 27 för att föra bort de stupade och erbjöd honom vapenvila i hela Lagunillaområdet om han stannade där, men han svarade att han skulle ta avsked från armén. Kaptenen berättade att han hade återinträtt i armén för ett år sedan därför att partiet hade uppmanat honom att göra det, och att han hade en bror som studerade på Cuba. Dessutom gav han oss namnen på två andra officerare som var villiga att samarbeta med oss. När bombandet började blev de verkligen rädda, men det blev också två av våra män, Raul och Walter, och den senare hade också varit mycket svag under bakhållet.

Marcos undersökte terrängen utan att finna någonting i detta område. Ñato och Coco begav sig med efterslätrarna på en *góndola*, men måste komma tillbaka med dem därför att de vägrade att gå. De måste avskedas.

25

I dag hände ingenting nytt. León, Urbano och Arturo skickades till en observationsplats varifrån man har utsikt över floden åt båda sidor. 12 drog sig Marcos tillbaka från sin ställning och alla männen koncentrerades till huvudbakhållet. 18.30 gjorde jag, med så gott som hela personalen närvarande, en analys av marschen och vad den innebar. Jag framhöll Marcos felsteg och fråntog honom hans befäl, och utnämnde därpå Miguel till chef för förtruppen. Samtidigt avskedade jag Paco, Chingolo, Eusebio och Pepe och talade om för dem att om de inte ville arbeta skulle de inte heller äta. Jag drog in deras tobaksranson och omfördelade deras personliga tillhörigheter bland de mest behövande. Jag hänvisade till Kolles plan att komma och diskutera vad som nu bör göras, samtidigt med uteslutande av de medlemmar av ungdomsorganisationen som nu finns här. Här bryr vi oss bara om fakta, ord som inte överensstämmer med fakta saknar betydelse. Jag meddelade också att vi skall försöka få tag på en ko och att skolundervisningen skall börja igen.

Jag pratade med Pedro och El Médico och meddelade dem att de så gott som hade förvärvat sitt diplom som guerilleros, och med Apolinar som jag uppmuntrade. Jag kritiserade Walter för att han hade visat tecken till svaghet under marschen, för hans uppförande under striden och för den fruktan han visade när planen fällde bomber. Jag klarade upp vissa detaljer med El Chino och El Pelao och avgav en lång muntlig rapport om läget till fransmannen. Under mötet gavs denna grupp namnet Bolivianska nationella befrielsearmén, och en rapport skall göras om skärmytslingen.

26

Inti bröt upp tidigt med Antonio, Raul och Pedro för att försöka få tag på en ko i Ticuchaområdet, men tre timmar från lägret stötte han på trupper och återvände, av allt att döma utan att ha blivit sedd. De berättade att soldaterna hade en observationspost på en steril fläck och ett hus med ett glänsande tak från vilket sex man kom ut. De befinner sig nära den flod som vi kallar Yaki. Jag talade med Marcos och skickade honom till eftertruppen. Jag tror inte att han kommer att förbättra sitt uppförande.

En kortare *góndola* utfördes, och de sedvanliga vaktposterna ställdes ut. Från observationsplatsen nära Argañaraz' farm kunde man iakttä en helikopter landa med mellan 30 och 40 man.

27

I dag kom nyheten ut, och den förorsakade trängsel i etern och gav upphov till ett otal kommunikéer, bland dem också en presskonferens med Barrientos. Den officiella kommunikén uppger en stupad mer än vi har räknat med och uppger dem som sårade och senare skjutna, samt meddelar att våra förluster var 15 stupade och 4 fångar, bland dem två utlänningar. Den talar också om en utlänning som begick självmord och om gerillans sammansättning. Det är tydligt att desertörerna har talat eller att fången gjorde det, men hur mycket de har sagt och hur de har sagt det vet man inte med säkerhet. Allting tyder på att Tania är röjd, vilket innebär att två års gott och tålmodigt arbete har gått till spillo. Det blir nu mycket svårt att bryta upp härifrån. Jag fick det intrycket att Danton inte alls var belåten när jag talade om det för honom. Vi får väl se vad som händer.

Benigno, El Loro och Julio gav sig iväg att leta efter stigen till Pirirenda. Den kräver två eller tre dagsmarscher och de har instruktioner att inte bli sedda i Pirirenda för att senare kunna företa en ny expedition till Gutiérrez. Spaningsplanet fällde några fallskärmar som enligt

observationsposten tog mark någonstans på jaktmarkerna. Antonio skickades med två man för att undersöka saken och försöka ta fångar, men de fann ingenting.

På kvällen hade vi ett stabsmöte under vilket vi gjorde upp planer för de närmast följande dagarna: förbereda en *gondola* till vårt lilla hus i morgon med uppgift att skaffa majs, och sedan en annan *gondola* lite senare för att göra inköp i Gutiérrez, samt slutligen ett litet avledande anfall som kan sättas in i skogarna mot de fordon som trafikerar vägen mellan Pincal och Lagunilla. Ett utkast gjordes till vår kommuniké nr 1, vi skall försöka förmedla den till tidningsmännen i Camiri (dokument XVII).

28

Radion är fortfarande fullspäckad med nyheter om gerillan. Vi är omringade av 2000 man inom en 120 kilometers radie, och ringen dras ständigt ihop. Detta kombineras med napalmbombning. Våra förluster uppgår till mellan 10 och 15 man.

Jag gav Braulio befälet över nio man och skickade ut dem för att skaffa majs. De kom tillbaka med några besynnerliga nyheter: 1) Coco som hade gett sig iväg före oss för att varna oss hade försvunnit; 2) Klockan 16 när de kom fram till farmen, fann de att källaren var genom-sökt. Men när de spridde sig för att börja samla in majs uppenbarade sig sju rödakorsmän, två läkare och flera obeväpnade militärer. De togs till fånga och fick veta att vapenvilan var slut men att de fick tillstånd att fortsätta; 3) en lastbil med soldater anlände men i stället för att skjuta dem tvingade de dem att säga att de skulle dra sig tillbaka. 4) Soldaterna drog sig tillbaka på ett disciplinerat sätt och våra män ledsagade sjukvårdspersonalen till den plats där liken som var i upplösningstillstånd låg men de sade att de inte kunde ta dem alla med sig och att de skulle återkomma i morgon för att bränna dem. De konfiskerade två av Argañaraz' hästar och återvände, lämnande Antonio, Rubio och Aniceto där djuren inte längre kunde följa dem. Just som de började leta efter Coco uppenbarade han sig. Han hade tydligen försovit sig.

Ännu inga nyheter från Benigno.

Fransmannen var alltför ivrig när han förklarade hur nyttig han kunde vara oss om han för hem.

29

En dag med föga verksamhet men massor av nyheter. Armén gav ut en hel del upplysningar som om de är sanna kan bli mycket värdefulla. Radio Habana har meddelat nyheten och regeringen meddelar att den kommer att stöda Venezuelas initiativ att framlägga den kubanska frågan i OAS. Bland nyheterna finns också en som oroar mig, en sammanstötning i Tiraboyppet där två guerilleros blev dödade. Passet ligger på vägen till Pirirenda, den punkt som Benigno skulle utforska, och han borde ha varit tillbaka i dag men han har inte kommit. Han instruerades att inte gå genom passet, men under de senaste dagarna har männen upprepade gånger brutit mot mina order.

Det går långsamt framåt med Guevaras arbete. Han fick dynamit men den användes inte under dagen. En häst slaktades och vi åt rikligt av köttet, fastän det borde räcka för fyra dagar. Vi skall försöka få upp den andra hit, men det verkar att bli svårt. Av rovfåglarna att döma är de stupade ännu inte brända. Så snart källaren är färdig kan vi flytta från detta läger, eftersom det börjar bli obekvämt och alltför välkänt. Jag bad Alejandro stanna här med El Médico och Joaquín (förmodligen i Osolägret). Rolando är också utmattad.

Jag talade med Urbano och Tuma, men jag lyckades inte ens få den senare att fatta varför jag kritiserade honom.

30

Allting är lugnt igen. Benigno och hans kamrater anlände en bit in på förmiddagen. De hade faktiskt gått genom Tiraboypasset men inte funnit något annat än spåren efter två personer. Fastän de hade blivit sedda av bönder kom de fram till sin destination och återvände. Rapporten utvisar att det tar omkring fyra timmar att komma till Pirirenda och att det inte hotar någon fara där av allt att döma. Planen fortsatte att bomba de små husen.

Antonio skickades med två man på rekognoscering uppåt floden och han rapporterade att soldaterna fortfarande håller sig stilla fast de såg spår av en spaningspatrull längs floden. De har grävt skyttegravar.

Stoet som vi hade lämnat efter oss kom fram, så under alla omständigheter har vi nu mat för fyra dagar. I morgon skall vi vila, och i övermorgon skall förtruppen bryta upp för de två nästkommande operationer, att inta Gutiérrez och ordna ett bakhåll vid vägen till Argaranaz-Lagunillas.

31

Ingenting speciellt har inträffat. Guevara meddelade att källaren blir färdig i morgon. Inti och Ricardo rapporterade att soldaterna återigen har besatt vår farm, efter en häftig artilleriförberedelse (granatkastare), flygbombardemang, etc. Detta korsade våra planer på att bege oss till Pirirenda för att skaffa förråd, så jag instruerade Manuel att gå fram till det lilla huset med sina män. Om det var tomt skulle han ta det och skicka två man med rapport till mig så att vi kan komma iväg i övermorgon, och om det är besatt och de inte kan utföra ett överraskande anfall skall de återvända och överväga möjligheten att gå förbi Argañaraz för att ordna ett bakhåll mellan Pincal och Lagunillas. Radion fortsätter att larma och depescherne följs av officiella meddelanden om strider. De har med absolut precision fastställt att vi befinner oss mellan Yaki och Ñacahuasu, och jag fruktar att de kommer att försöka innesluta oss. Jag talade med Benigno om hans misstag att inte gå för att leta efter oss och förklarade Marcos situation för honom. Han reagerade positivt.

På kvällen talade jag med El Loro och Aniceto. Det var ett mycket oangenämt samtal. El Loro sade att vi höll på att förfalla, och när jag ställde honom mot väggen skyllde han på Marcos och Benigno. Aniceto är halvt om halvt av samma åsikt som han men senare bekände han för Coco att de hade varit medbrottslingar i en stöld av konserver, och för Inti att han inte instämde med Loros uttalanden om Benigno och andras uttalanden om Pombo och ”gerillans allmänna förfall”, mer eller mindre.

MÅNADSANALYS: Denna månad har varit fullspäckad av händelser men i sammandrag kan man säga följande: en period av konsolidering och rensning för gerillan; detta har genomförts strikt. En period av långsamma framsteg med införlivandet av dem som har kommit från Cuba och som gör ett rätt gott intryck, och av Guevaras män som i allmänhet är rätt svaga (två desertörer, en fånge ”sam talade”, tre som har lämnat oss och två veklingar). En period under vilken striderna har börjat, och som karakteriseras av ett lysande och väl genomfört anfall men där man också kan observera iögonfallande obeslutsamhet före och efter striden (Marcos' reträtt, Braulios handlande). En period under vilken fienden har inlett sin motoffensiv som hittills har utmärkt sig för: a) en tendens att etablera kontroller som isolerar oss, b) högljutt larm på nationell och internationell nivå, c) åtminstone hittills total ineffektivitet, d) mobilisering av bönderna.

Uppenbarligen måste vi inleda marschen tidigare än jag först hade planerat och lämna efter oss en grupp som befinner sig i upplösning och har en ballast av fyra eventuella angivare. Läget är inte gynnsamt, men en ny period av provningar börjar nu för gerillan som kommer att vara nyttig för den när vi en gång har kommit över den.

Sammansättning: Förtrupp: Chef = Miguel; Benigno, Pacho, El Loro, Aniceto, Camba, Coco, Dario, Julio, Pablo, Raul.

Eftertrupp: Chef = Joaquin; Segundo, Braulio, Rubio, Marcos, Pedro, Médico, Polo, Walter, Victor (Pepe, Paco, Eusebio, Chingalo).

Center: Chef = jag själv; Alejandro, Rolando, Inti, Pombo, Ñato, Tuma, Urbano, Moro, Negro, Ricardo, Arturo, Eustaquio, Guevara, Willy, Luis, Antonio, León, (Tania, Pelado, Danton, Chino – besökare), (Serapio – flykting).

April 1967

1

Förtruppen gav sig av 7, mycket försenad. Gamba har inte kommit tillbaka från sin expedition tillsammans med El Ñato till El Oso-lägret dit de hade begivit sig för att gömma vapnen. Klockan 10 kom Tuma från utkiken och berättade att han hade sett tre eller fyra soldater på pampitan där jägare brukar hålla till. Vi intog våra ställningar och Walter meddelade från utkiken att han hade sett tre soldater med en mula eller åsna, och också att de höll på att sätta upp någonting. Han pekade ut det för mig, men jag såg ingenting. Jag drog mig tillbaka klockan 16 eftersom jag inte ansåg det nödvändigt att stanna kvar – de skulle i alla händelser inte komma att anfälla – men jag trodde att det bara var en synvilla hos Walter.

Jag beslöt att vi skulle dra oss tillbaka helt och hållet senast i morgon, och att Rolando skulle ta befäl över eftertruppen i Joaquíns frånvaro. El Ñato och Camba anlände klockan 21 efter att ha gömt undan allting utom ett mål mat åt de sex som skulle stanna kvar, Joaquín, Alejandro, Moro, Serapio, Eustaquio och Polo, de tre cubanerna under protester. Det andra stoet slaktades så att vi skulle kunna lämna kvar *charqui* åt de kvarvarande sex. Antonio anlände klockan 23 med en säck majs och med beskedet att allt hade avlöpt enligt planerna. Rolando gav sig av 4 på morgonen, bärande på sina fyra klena följeslagares utrustning (Chingolo, Eusebio, Paco, Pepe). Pepe ville bli tilldelad ett vapen och stanna kvar. Camba följde med honom. Klockan 5 kom Coco med underrättelsen att de hade slaktat en ko och väntade på oss. Jag talade om för honom att bäcken som rinner nedför kullen i riktning mot bondgården skulle bli vår mötesplats klockan tolv på dagen i övermorgon.

2

Eftersom vi hade samlat på oss en otrolig massa saker måste vi ägna hela dagen åt att stuva in dem i deras respektive källare. Vi blev färdiga 17. Vi hade en vaktstyrka om fyra man utsatt hela tiden, men inte ens flygplan störde det lugn som rådde hela dagen. Radion talade om att inringningen drogs samman och att gerillan förberedde försvar i det trånga passet vid Ñacahuasufloren. Man meddelade också att Don Remberto hade arresterats och berättade hur han hade sålt gården till Coco.

Eftersom det hade blivit för sent beslöt vi att uppskjuta avfärden till 3 på morgonen. Vi skulle vinna en hel dag genom att gå direkt nedför Ñacahuasu, trots att den avtalade mötesplatsen ligger åt andra hållet. Jag talade med Moro och förklarade att skälen varför jag inte hade nämnt honom som en av de bästa i gruppen var hans svaghet när det gällde mat och hans benägenhet att reta gallfeber på kamraterna med sina råa skämt. Vi pratade om detta en stund.

3

Planerna sattes i verket utan problem. Vi gav oss av 3.30, gick långsamt tills vi passerade kröken på genvägen 6.30 och nådde fram till gårdens utkanter 8.30. När vi passerade stället där bakhållet hade varit arrangerat fanns det ingenting kvar av de sju liken utom de totalt nakna skeletten som rovfågarna hade tagit hand om på ett ytterst samvetsgrant sätt. Jag skickade två man (Urbano och Ñato) att ta kontakt med Rolando, och på eftermiddagen

förflyttade vi oss till Piraboyravinen där vi övernattade efter att ha proppat oss fulla med kött och majs.

Jag talade med Danton och Carlos och lade fram tre alternativ: att de skulle fortsätta tillsammans med oss, att de skulle ge sig av ensamma eller gå mot Gutierrez och pröva lyckan bäst de kunde. De valde det tredje alternativet. Vi ska pröva vår lycka i morgon.

6

En dag med stark spänning. Vi passerade Ñacahuasuflo den klockan 4 och gjorde halt där för att invänta gryningen innan vi fortsatte. Senare började Miguel rekognoscera men måste återvända två gånger på grund av misstag, som skulle föra oss alltför nära soldaterna. 8 rapporterade Rolando att ett dussin soldater befann sig vid randen av den ravin vi just hade lämnat. Vi gav oss långsamt av, och klockan 11 hade vi nått fram till en finne och var utom fara. Rolando kom tillbaka med underrättelsen att mer än 100 soldater hade stått på vakt i ravinen.

På kvällen, innan vi ännu hade hunnit fram till bäcken, hörde vi boskapsskötare ropa nere vid floden. Vi gick ner och tog till fånga fyra bönder som hade med sig flera av Argarañaz' kor. De hade ett militärpass som gav dem tillstånd att söka efter 12 försvunna kreatur. Flera av dessa var redan utom räckhåll och omöjliga att få tag i. Vi behöll två kor för egen del och drev dem nedför floden till vår bäck. De fyra civila visade sig vara en byggmästare och hans son, en bonde från Chuquisaca och en från Camiri som tycktes vara mycket resonabel och lovade att sprida den proklamation som vi gav honom.

Vi kvarhöll dem en stund och släppte dem sedan. Vi bad dem att ingenting säga, vilket de lovade.

Vi ägnade kvällen åt att äta.

7

Vi trängde vidare längs bäcken och tog med oss den återstående kon, vilken vi senare slaktade för att bereda *charqui*. Rolando blev kvar i bakhåll vid floden med order att skjuta på allt som dok upp, men på hela dagen inträffade ingenting. Benigno och Camba följde den stig som skulle föra oss till Pirirenda och rapporterade att de hade hört ljudet från ett sågverk i en canyon nära vår bäck.

Jag skickade Urbano och Julio med ett besked till Joaquín, och de kom inte tillbaka på hela dagen.

8

En händelselös dag. Benigno gick till sitt jobb, kom tillbaka utan att ha avslutat det och sade att han inte skulle bli färdig i morgon heller. Miguel gav sig av för att leta efter en kanjon som Benigno hade sett ovanifrån och har inte kommit tillbaka. Urbano och Julio kom tillbaka tillsammans med Polo. Soldaterna har övertagit lägerplatsen och söker igenom kullarna; de passerade *elevador* på vägen ner. Joaquín har lämnat rapport angående dessa och andra problem i bifogade dokument (XIX).

Vi hade tre kor och ett par kalvar, men en smet och vi har därför bara fyra djur kvar. Vi ska göra *charqui* av ett eller ett par av dem med det salt vi ännu har kvar.

9

Polo, Luis och Willy gick ut på en expedition för att överlämna ett skriftligt besked till Joaquín och hjälpa dem att återvända och inrätta sig i ett gömställe uppåt floden som Ñato och Guevara ska välja ut. Enligt Ñato finns det några bra ställen ungefär en timmes väg från vår nuvarande uppehållsort, men de ligger litet för nära bäcken. Miguel kom tillbaka; enligt hans

rekognosceringar mynnar ravinen ut vid Pirirenda och det tar en dag att gå den med packning. Jag sade därför till Benigno att upphöra med den rekognoscering han höll på med eftersom den skulle ta åtminstone en dag till.

10

Det dagades; det inträffade inte många viktiga händelser under morgonen medan vi rustade oss att lämna bäcken, utan att smutsa ner den och via Miguels ravin gå över till Pirirenda-Gutiérrez. Fram på förmiddagen anlände El Negro mycket upphetsad för att meddela att 15 soldater var på väg neråt floden. Inti hade gått till bakhållet för att varna Rolando. Vi kunde intet annat göra än vänta, vilket vi gjorde. Jag gav Tuma order att vara klar att rapportera till mig.

Den första obehagliga nyheten dröjde inte länge: El Rubio, Jesus Suárez Gayol, var livsfarligt sårad. Han kom tillbaka till lägret död, med en kula i huvudet. Det hade gått till så här. Bakhållet bestod av åtta man ur eftertruppen förstärkt av tre från förtruppen, fördelade på båda sidor om floden. När Inti var på väg för att rapportera de 15 soldaternas ankomst passerade han El Rubio och märkte att han var illa placerad, han var nämligen klart synlig från floden. Soldaterna avancerade utan större försiktighet och sökte längs flodstranden efter fotspår. De trängde därvid igenom det skogbevuxna partiet och kom rakt på Braulio och Pedro, innan de hade hunnit fram till bakhållet. Skottlossningen varade några sekunder och resulterade i en död, tre sårade på marken och sex fångar. Strax därefter föll även en officer av lägre grad och fyra flydde. El Rubio påträffades med svåra pågörelser intill de sårade, hans Garand var obrukbar och bredvid honom låg en icke briserad handgranat med sprinten urtagen. Fången kunde inte förhöras på grund av sitt kritiska tillstånd och dog en stund senare, liksom också den löjtnant som förde befälet.

Genom att fråga ut fångarna fick jag följande överblick över läget. De 15 soldaterna tillhörde det kompani som befann sig uppåt Nacahuasu och hade gått över ravinen, tagit vara på resterna efter den förra skärmytslingen och därefter tagit lägret i besittning. Radion meddelade att dokument och fotografier hade påträffats där, men enligt soldaterna hade man ingenting hittat. Kompaniet bestod av 100 man, varav 15 skulle ledsaga en grupp journalister till vårt läger och hade fått order att gå ut på spaning och återvända klockan 17. Huvudstyrkan ligger i Pincal och i Lagunillas ungefär 30 man, och det antas att den grupp som befann sig i Piraboy har dragits tillbaka till Gutierrez. De berättade att denna grupp hade förrirrat sig i bergen och blivit utan vatten, varför det blev nödvändigt att undsätta den. Eftersom jag beräknade att de som hade kommit undan skulle anlända sent beslöt jag att lämna bakhållet som Rolando hade arrangerat 500 meter längre fram, denna gång dock med beräkningen att få stod av hela förtruppen. Först hade jag givit order att bakhållet skulle avvecklas, men det verkade logiskt att låta det förbli som det var. Vid 17-tiden fick vi besked om att armén ryckte fram med stora styrkor. Det enda vi kan göra är att vänta. Jag skickade ut Pombo för att få en klar uppfattning om situationen. Enstaka skott hörs då och då, och Pombo kom tillbaka och berättade att soldater återigen hade fallit i bakhållet, att flera hade blivit dödade och en major tillfångatagen. Den här gången hade det gått till så här: soldaterna ryckte fram neråt floden, spred sig men gjorde det oförsiktigt, och [texten oläslig] blev total. Den här gången blev det sju döda, fem sårade och sammanlagt 22 fångar. Slutresultatet är följande: (totalt) (går inte att få fram på grund av brist på uppgifter).

11

På morgonen började vi flytta alla våra tillhörigheter och begravde El Rubio i en liten håla i marken, eftersom vi inte hade något material. Inti fick stanna kvar hos eftertruppen för att ledsaga fångarna och släppa dem, och också för att ta vara på vapen som eventuellt låg kringspredda. Resultatet av sökandet blev två fångar jämte deras Garands. Två bulletiner. Nr 1

överlämnades till majoren och vi kom överens om att han skulle överlämna dem till pressen. Förlusterna uppgick totalt till tio döda, varav två löjtnanter, samt 30 fångar varav en major och flera kompaniofficerare samt resten soldater varav sex är sårade, en i första sammandrabbningen och de övriga i den andra. De tillhör Fjärde divisionen men där ingår också män från olika regementen: rangers, fallskärmssoldater och soldater från trakten, unga pojkar allihop.

Vi hittade grottan och avslutade transporten av hela utrustningen sent på eftermiddagen, men den är ännu inte i ordning. Korna blev skrämde och försvann under sista sträckan, så nu har vi bara en kalv kvar.

Tidigt, just som vi anlände till den nya lägerplatsen, mötte vi Joaquín och Alejandro som var på nerväg med allt sitt folk. Deras rapport tyder på att de soldater Eustaquio såg bara var en synvilla och att flyttningen hit var onödig.

Radion lämnade en officiell kommuniké om ”en ny, blodig sammanstötning” och rapporterar nio döda i armén och fyra ”säkra” stupade på vår sida. En chilensk journalist lämnade en detaljerad skildring av vårt gamla läger och påstår sig ha hittat ett fotografi av mig, utan skägg och med pipa. Man borde göra en undersökning för att ta reda på hur han kommit över det. Vi har inga bevis för att den övre källaren har påträffats men vissa tecken tyder på att så är fallet.

12

Jag samlade alla de stridande 6.30, utom de fyra eftersläntrarna. Vi hyllade El Rubio och påpekade att det första blod som gjutits var kubanskt. En tendens att underskatta kubanerna har varit märkbar inom förtruppen, en tendens som kom till uttryck i går när Camba anmärkte att han för var dag som gick fick allt mindre förtroende för kubanerna på grund av en episod med Ricardo. Jag vädjade än en gång till dem och framhöll att enighet är nödvändig såsom enda möjligheten att utveckla vår armé, som nu har ökat sin eldkraft och blivit stridsvan men inte ökat i antal utan tvärtom på sista tiden blivit mindre.

Efter att ha placerat krigsbytet i en källare som omsorgsfullt ställts i ordning av Ñato avtågade vi långsamt klockan 14, så långsamt att vi nästan inte gjorde några framsteg alls och måste lägga oss att sova vid ett litet vattningsställe kort efter det att marschen hade börjat.

Nu har armén medgivit 11 döda, förmodligen därför att ännu ett lik har påträffats eller en av de sårade har dött.

Jag började en kortfattad kurs i anslutning till Debrays bok. En del av ett budskap har dechiffrerats men det tycks inte vara av större betydelse.

13

Vi delade upp gruppen i två delar för att komma fortare fram men farten blev ändå låg: den ena gruppen anlände till lägret 16 och den andra 18.30. Miguel hade anlant på morgonen: källarna hade inte öppnats och ingenting rörts. Bänkarna, kokgroparna och grönsakssängarna var allesammans orörda.

Aniceto och Raul gick ut för att rekognoscera men lyckades inte så bra. De måste klara det bättre i morgon och nå fram till Iquirafloren.

USA tillkännagav att de militära rådgivare de hade sändt till Bolivia inte hade något att göra med gerillan utan hade samband med tidigare överenskommelse. Kanske är detta första episoden i ett nytt Vietnam.

14

En enformig dag. Från bunkern för sjuka hämtade vi en del proviant som kommer att räcka i fem dagar. Kondenserad mjölk togs ner från övre källaren, men 23 burkar hade på mystiskt

sätt försvunnit. Moro hade lämnat kvar 48 stycken, och det verkar knappast troligt att någon ska ha hunnit flytta dem. Mjölks är en av våra demoraliserande faktorer. En kulspruta och en granatkastare hämtades från sin särskilda källare som en förstärkning till Joaquín anlände. Operationsplanen är inte klar, men det förefaller mig lämpligast att vi alla ger oss härifrån och opererar i Muyupampa-området och återvänder mot norr senare. Om möjligt borde Danton och Carlos fortsätta på vägen mot Sucre-Cochabamba, beroende på omständigheterna. Jag skrev Kommuniqué Nr 2 (dokument XXI) för det bolivianska folket och Rapport Nr 4 för Manila, vilken bör överlämnas av fransmannen.

15

Joaquín anlände med hela eftertruppen och vi beslöt att bryta upp i morgon. Han rapporterade att flygplan hade passerat över området och att man skjutit med kanon mot bergen. Dagen förflöt utan händelser. Gruppens beväpning kompletterades varvid eftertruppen (Marcos) tilldelades 7.62 mm-kulsprutorna med eftersläntrarna som servismanskap.

På kvällen uttalade jag mig om färden och om de försvunna burkarna kondenserad mjölk, och utdelade allvarliga varningar.

En del av det långa budskapet från Cuba dechiffrerades. I korthet gick den ut på att Lechin känner till vad jag håller på med och tänker skriva en deklARATION som yrkar på stöd, och att han i hemlighet tänker återvända till landet inom 20 dagar.

Skrev ett meddelande till Fidel (Nr 4) angående den senaste utvecklingen. Det chiffrerades och skrevs ut med osynligt bläck.

16

Förtruppen gav sig av 6.15 och vi 7.15. Färden gick bra ända till Iquirafloren, men Tania och Alejandro har blivit efter. När vi tog temperaturen på dem hade Tania 39° och Alejandro 38°. Dessutom marscherade vi inte enligt planerna. Vi lämnade dem kvar tillsammans med El Negro och Serapio en kilometer uppåt Iquirafloren och fortsatte. Vi tog hand om en isolerad boplats som heter Bella Vista, eller rättare sagt fyra bönder som sålde potatis, fläsk och majs till oss. De är mycket fattiga, och vår närvaro skrämmer dem. Vi ägnade kvällen åt att laga mat och äta men förflyttade oss inte utan inväntar morgondagens kväll så att vi inte ska bli igenkända när vi passerar Ticucha.

17

Nyheter skiftade och detsamma gjorde våra beslut. Att gå via Ticucha vore tidsförlust enligt bönderna. Det finns en väg direkt till Muyupampa (Vaca Guzmán) som är kortare, och sista biten kan befaras med fordon. Vi beslöt att gå direkt till Muyupampa, efter åtskillig tvekan från min sida. Jag skickade någon att hämta eftersläntrarna och se till att de stannade hos Joaquín, som hade fått order att demonstrera i området för att hindra bönderna från att röra sig fritt och sedan vänta på oss i tre dagar. Därefter skulle han stanna kvar i området men undvika direkt strid och avvakta vår återkomst. På kvällen fick vi höra att sonen till en av bönderna hade försvunnit och kanske hade gått för att varna. Det beslöts emellertid att vi trots allt skulle ge oss av för att få ut fransmannen och Carlos en gång för alla. Moises som hade fått ett allvarligt gallstensanfall anslöt sig till eftersläntrarna som skulle stanna efter. I korta drag är vår situation denna: Om vi återvänder samma väg riskerar vi en sammanstötning med militären som ligger i alarmberedskap i Lagunillas eller med någon kolonn som eventuellt skulle komma från Tichucha, men vi måste ändå göra det för att inte bli avskurna från eftertruppen.

Vi gav oss av klockan 22 och gick med pauser ända till 4.30, varpå vi stannade för att sova en smula. Vi ryckte fram ungefär tio kilometer. Bland de bönder vi har träffat på är det en vid namn Simon som är samarbetsvillig men rädd. En annan, Vides, skulle kunna bli farlig; han är

den "förmögne" i området. Dessutom måste man komma ihåg att Carlos Rodas' son har försvunnit och kanske är angivare (under inflytande av Vides, som är ekonomisk uppsyningsman i området).

18

Vi vandrade ända till tidiga morgonen, dåsiga och frusna sista timmen. På morgonen gick förtruppen ut för att rekognoscera och stötte på ett hus med guaraní-indianer som inte gav oss många upplysningar. Vår vaktpost hejdade en ryttare som visade sig vara Carlos Rodas' son (en annan) på väg till Yakunday. Vi tog honom till fånga. Det tog lång tid att gå och inte förrän 3 kom vi fram till Matagal, A. Padillas hus. Han är den fattige brodern till en annan man som bodde fem kilometer härifrån och vars hus vi passerade. Mannen var skrämdd och gjorde allt för att få iväg oss, men det ville sig så illa att det regnade och vi måste söka skydd i hans hus.

19

Vi stannade kvar på platsen hela dagen och kvarhöll de bönder som passerade från båda hållen och fick därigenom en blandad samling fångar. 13 kom vaktposten med en tvetydig present. En engelsk journalist vid namn Roth som var oss på spåren hade förts dit av några barn från Lagunilla. Hans papper var i ordning, men en del omständigheter föreföll misstänkta. På raden för yrke hade "student" bytts ut mot "journalist" (han påstår sig i själva verket vara fotograf). Han har puertoricanskt visum, och när han tillfrågades om ett kort från en organisation i Buenos Aires medgav han att han hade undervisat i spanska. Han talade om att han hade varit i lägret och att man visat honom Braulios dagbok där han skildrar sina resor och upplevelser. Samma gamla historia: brist på disciplin och ansvarskänsla i alla sammanhang. Genom upplysningar som vi fick av barnen som hade fört hit journalisten fick vi veta att vår ankomst hit var känd i Lagunilla ända från första kvällen tack vare en rapport som någon hade lämnat. När vi klämde åt Rodas' son erkände han att han och en av Vides lantarbetare hade gjort det för att få lyfta belöningen, som varierar mellan 500 och 1000 pesos. Som vedergällning konfiskerade vi hans häst och såg till att de kvarhållna bönderna fick reda på det.

Fransmannen bad att få lägga fram problemet för engelsmannen och som ett bevis på sin goda vilja hjälpa dem att komma ut. Carlos gick motvilligt med på det och jag tvådde mina händer. Vi anlände 21 till [texten oläslig] och fortsatte färden i riktning mot Muyupampa, där enligt böndernas uppgifter allt är lugnt.

Engelsmannen accepterade de villkor som Inti föreslog, vilka inbegrep en kort berättelse som jag satte ihop. Sedan vi hade tagit ett varmt avsked av dem som skulle lämna oss började marschen mot staden 23.45. Jag stannade kvar tillsammans med Pombo, Tuma och Urbano. Det var förfärligt kallt, och vi gjorde upp en liten eld. 1 kom Ñato tillbaka och meddelade att staden var i alarmtillstånd och att trupper var inkvarterade där i grupper om 20 och att det också förekom civilpatruller. En av dessa, utrustad med två M-3:or och två revolverar, överraskade våra förposter men gav sig utan strid. Man begärde instruktioner och jag sade då att de skulle dra sig tillbaka på grund av den sena timmen och låta engelsmannen, fransmannen och Carlos avgöra vad de ansåg lämpligast. 4 började vi återvända utan att ha nått vårt mål, men Carlos beslöt att stanna och fransmannen gjorde som han, fast denna gång motvilligt.

20

Vi kom fram till Memesio Caraballos hus vid sjutiden på morgonen. Vi hade redan träffat honom under natten och han hade givit oss kaffe. Han hade givit sig av och lämnat huset låst, bara några skrämddas tjänare var kvar. Vi ordnade genast en måltid och köpte majs och *jocos*

(*zapallos*) av lantarbetarna. Vid 13-tiden uppenbarade sig en lastbil med vit flagga. Det var underprefekten, läkaren och prästen från Muyupampa, den senare tysk. Inti talade med dem. De kom i fredliga avsikter, men det gällde fred på nationell nivå, varvid de erbjöd sig att agera som mellanhand. Inti erbjöd dem fred för Muyupampa på villkor att leverans enligt en uppgjord lista skedde före 18.30. Detta ville de inte förbinda sig att fullgöra därför att armén, enligt vad de uppgav, behärskade staden. De bad att få längre tid på sig, till 6 följande morgon, men det beviljades inte.

Som ett tecken på sin välvilliga inställning gav de oss två limpor cigaretter samt underrettelsen att de tre som skulle ge sig av hade blivit arresterade i Muyupampa och att två låg illa till eftersom de hade falska papper. Det såg illa ut för Carlos; Danton däremot borde klara sig.

17.30 kom tre AT-6:or och fällde bomber över huset där vi lagade mat. En föll 15 meter därifrån och Ricardo blev lätt sårad av splinter. Det var arméns svar. Det är nödvändigt att känna till proklamationerna för att ordentligt kunna demoralisera soldaterna som, att döma av dem de har skickat ut, är dödsförskräckta.

Vi gav oss av 22.30 med två hästar, den konfiskerade samt den som hade tillhört journalisten. Vi gick i riktning mot Ticucha och gjorde halt 1.30 för att sova.

21

Vi gick ett kort stycke och kom till Roso Carrascos hus. Han tog väl emot oss och sålde till oss vad vi behövde. På kvällen fortsatte vi till vägkorset Muyupampa–Monteagudo, till en plats som heter Taperillas. Vår plan var att stanna kvar där det fanns vatten och rekognoscera så att vi kunde anordna ett bakhåll. Ytterligare ett skäl var att radion rapporterade att tre legoknektar var döda, en fransman, en engelsman och en argentinare. Det måste bringas klarhet i detta så att ett avskräckande exempel kan statueras.

Innan vi åt gjorde vi ett besök hos veteranen Rodas, styvfar till Vargas som föll vid Ñacahuasu, och lämnade en förklaring som tycktes tillfredsställa honom. Förtruppen uppfattade inte detta utan fortsatte vägen fram och väckte upp några hundar som skällde ovanligt högt.

22

Missödena började tidigt på morgonen. När vi hade gått och lagt oss gick Rolando, Miguel och Antonio ut för att leta efter ett ställe där vi kunde ordna ett bakhåll och trängde därvid djupt in i skogen. De överrumplade flera män från en liten YPFB-lastbil som följde våra spår samt en bonde som hade upplyst dem om vår nattliga närvaro, och beslöt att ta allesammans till fånga. Detta förändrade våra planer och vi beslöt att lägga oss i bakhåll under dagen, lägga beslag på passerande lastbilar och anfalla armén om den kom. En lastbil med diverse varor och ett stort parti bananer samt ett ansevärt antal bönder togs, men övriga små lastbilar från Yacimientos fick passera, inklusive några som också följde våra spår. Provianten samt det frestande brödet, som hade erbjudits oss men aldrig kom, höll oss kvar där länge.

Min avsikt var att lasta den lilla lastbilen från Yacimientos med all proviant och rycka fram tillsammans med förtruppen till vägkorset vid Ticucha fyra kilometer längre bort. I skymningen började ett flygplan kretsa över oss, och hundarnas skällande i husen intill blev alltmera ihållande. Kl. 20 var vi klara att ge oss av, trots bevisen på att vi var upptäckta, men just då började en kort strid och det hördes röster som uppmanade oss att ge oss. Vi var allesammans vårdslösa och hade ingen aning om vad som försiggick. Lyckligtvis befann sig alla våra tillhörigheter och förråd på lastbilen. Vi organiserade det hela på en kort stund. El Loro var den ende som inte var närvarande, men allt tydde på att ingenting hade hänt honom eftersom det var med Ricardo soldaterna hade drabbat samman. Han hade överrumplat deras

vägvisare när de var på väg upp på *firme* för att omringa oss. Vägvisaren blev eventuellt sårad. Vi gav oss av med lastbilen och alla tillgängliga hästar, sammanlagt sex, och männen turades om att gå till fots och att rida. Till slut satt alla på lastbilen och sex från förtruppen red. Vi kom fram till Ticucha kl. 3.30 och till El Mesón, prästens egendom, 6.30, sedan vi hade suttit fast i en grop.

Resultatet av aktionen var negativt – brist på förutseende och disciplin och förlust av en man (hoppas bara för tillfället). Varor som vi hade betalat men inte fick, och slutligen en bunt dollarsedlar som föll ur Pombos väska, blev resultatet av skärmytslingen. För att inte tala om att vi blev överrumplade och tvingade att retirera av en grupp som inte kan ha varit stor. Det återstår fortfarande mycket att göra innan vår styrka är stridsduglig även om moralen är ganska hög.

23

Dagen anslogs till vila och förflöt utan händelser. Vid middagstid flög ett plan (en AT-6) över området; vaktstyrkan fick förstärkning men ingenting inträffade. Instruktioner för morgondagen gavs på kvällen. Benigno och Aniceto ska gå ut och leta efter Joaquín – fyra dagar. Coco och Camba har utforskat stigen till Río Grande och håller på att röja upp den så att den kan användas –fyra dagar. Vi stannar och avvaktar här i närheten av majsens för att se om armén kommer samt inväntar Joaquín. Han har order att ta med sig allesammans och bara lämna en av eftersläntrarna där om han är sjuk.

Ovissheten angående Danton, El Pelao och den engelske journalisten kvarstår. Det råder pressensur, och man har meddelat ännu en sammanstötning varvid tre eller fem fångar togs.

24

De som skulle söka efter Joaquín gav sig av. Vi slog läger en kilometer uppåt bäcken på en höjd med sikt ända bort till den sista bondgården, vid pass 500 meter hitom prästens egendom (vi träffade på marijuana på fälten). Bonden kom tillbaka och snokade omkring; på eftermiddagen bombade en AT-6 huset två gånger. Pacho försvann, han var sjuk och sackade efter. Antonio hade pekat ut vägen för honom och han gav sig av i riktning mot en plats dit han bort anlända inom fem timmar, men han har inte kommit tillbaka. Vi ska söka efter honom i morgon.

25

En svart dag. Klockan 10 på förmiddagen kom Pombo tillbaka från förposten och berättade att 30 soldater ryckte fram mot huset. Antonio var kvar på observationsplatsen. Medan vi höll på med förberedelserna anlände han med underrättelsen att soldaterna var 60 till antalet och gjorde sig beredda att fortsätta. Förposten befanns vara föga effektiv i sin uppgift att varna i god tid. Vi beslöt att ordna ett improviserat bakhåll på vägen som leder till lägret. Så fort vi kunde valde vi ut en kort sträcka längs bäcken med 50 meters sikt. Jag blev kvar där tillsammans med Urbano och Miguel samt ett automatgevär, El Médico, Arturo och Raul tog ställning till höger för att hindra att soldaterna ryckte fram eller kom undan åt det hållet. Rolando, Pombo, Antonio, Ricardo, Julio, Pablito, Dario, Willy, Luis och Leon intog motsvarande ställning på andra sidan bäcken så att flanken skulle bli fullständigt täckt. Inti stannade i flodbädden för att anfalla dem som återvände för att ta skydd där. Ñato och Eustaquio gick till förposten med order att den skulle dra sig tillbaka till eftertruppen när eldgivningen började. El Chino blev kvar i eftertruppen med ansvar för lägret. Min styrka, fåtalig från början, hade minskat med tre man: Pacho som var borta och Tuma och Luis som var ute och letade efter honom.

En stund senare anlände soldaternas förtrupp, vilken till vår förvåning anfördes av tre schäferhundar och deras förare. Hundarna var ivriga, men det föreföll mig inte som om de

skulle röja oss. De fortsatte emellertid framåt, och jag sköt mot den första hunden och bommade. När jag skulle skjuta på vägvisaren klickade min M-2.

Miguel sköt den andra hunden, såvitt jag kunde se, och ingen annan gick in i bakhållet. Spridd eldgivning tog sin början på arméns flank. När skottlossningen upphörde skickade jag Urbano att ge order om reträtt, men han kom tillbaka med underrättelsen att Rolando var sårad. De kom bärande med honom efter en stund, han var redan mycket svag och dog när man började ge honom blodplasma. En kula hade krossat höften och förstört där liggande kärl och nerver, och han hade förlorat alltför mycket blod innan hjälp kunde ges. Vi har förlorat bästa mannen i gerillan och, naturligtvis en av dess stöttepelare, min kamrat sedan den tid han var rapportkarl i kolonn 4 (nästan en pojke på den tiden) och ända fram till invasionen och nu i detta revolutionära äventyr. Om hans anonyma död för den hypotetiska framtid som kanske kommer att utkristalliseras kan endast sägas: ”Tu cadáver pequeño de capitán valiente ha extendido en lo inmenso su metálica forma.”

Fortsättningen blev en långsam reträttoperation. Vi samlade ihop alla våra effekter och bar bort Rolandos (San Luis') kropp. Pacho dök upp senare, han hade gått fel och träffat på Coco och återvänt på natten. Klockan 3 begravde vi kroppen under ett tunt jordlager. 16 kom Benigno och Aniceto och berättade att de hade råkat i bakhåll (eller snarare drabbat samman med armén) och förlorat sina ryggsäckar men klarat sig oskadda. Enligt Benigno inträffade detta när de var bara ett kort stycke från Ñacahuasu. Båda de naturliga vägarna härifrån är blockerade och vi blir tvungna att ge oss upp i bergen. Río Grandevägen är inte lämplig av två skäl: för det första därför att den är den naturliga, och för det andra för att den skulle avlägsna oss ännu längre från Joaquín, som vi inte har hört någonting ifrån. På kvällen kom vi fram till den plats där Ñacahuasu- och Río Grandevägarna löper samman och övernattade där. Här ska vi invänta Coco och Camba så att vi får vår lilla trupp samlad igen. Resultatet av operationen är ytterst negativt. Rolando är död, men inte nog med det – arméns förluster uppgår på sin höjd till två man och en hund, därför att vår ställning varken var välvald eller förberedd och prickskyttarna inte hade kunnat se fienden. Slutligen var sikten mycket dålig, varför vi inte kunde förbereda oss i tid.

En helikopter gick ner över prästens hus två gånger. Om någon sårad hämtades eller ej vet vi inte. Flygplanen bombarderade våra gamla ställningar, vilket tyder på att de inte har gjort stora framsteg.

26

Vi gick några meter och gav Miguel order att leta upp en lägerplats medan vi skickade en annan man att söka efter Coco och Gamba. Han kom tillbaka vid middagstiden med båda. De uppgav att de hade röjt för fyra timmars färd med packning, och de ansåg det möjligt att försöka ta oss upp på *firme*. Jag skickade emellertid Benigno och Urbano att utforska en möjligen användbar väg upp nära den bäck som faller ut i Ñacahuasu, men de kom tillbaka i skymningen och berättade att den var mycket dålig. Vi beslöt att följa den stig som Coco hade röjt upp för att försöka finna en annan som ledde till Iquiri.

Vi har fått en maskot, den lilla dovhjortskalven Lolo. Vi får se om den överlever.

27

Cocos fyra timmar visade sig vara två och en halv. Vi trodde oss kunna identifiera platsen, där det växer många pomeransträd, som den punkt som på kartan kallas Masico. Urbano och Benigno fortsatte att röja stigen för ännu en timmes färd. Det är oerhört kallt om nätterna.

Den bolivianska radion sände armékommunikéer som bekräftar förlusten av en civil vägvisare, hundföraren och hunden Rayo. De tillskriver oss två döda: den ene förmodligen en

kuban med smeknamnet Rubio och den andre en bolivianare. Det bekräftas att Danton är fången nära Camiri; de andra är säkert också vid liv.

h = 950 m

28

Vi färdades långsamt fram till klockan 15. Vid det laget hade bäcken sinat och vikt av åt annat håll, varför vi gjorde halt. Det var för sent att utforska stigen vidare, och vi återvände därför till vattnet för att slå läger. Vi har knappt med proviant för fyra dagar. I morgon ska vi försöka nå fram till Ñacahuasu längs Iquirifloden, och vi blir tvungna att ta oss fram genom bergen längs raviner.

29

Vi prövade några raviner som vi träffade på. Resultaten blev negativa. Just nu är vi emellertid i en bra canyon. Coco tror sig ha sett en tvärgående canyon som han dock inte utforskade; vi ska göra det i morgon med hela truppen. Mycket försenat blev budskap Nr 35 fullständigt dechiffrerat. Det innehöll en passus där man bad om tillstånd att sätta mitt namn under ett upprop till förmån för Vietnam med Bertrand Russell som första namn.

30

Vi gav oss i kast med berget. Det vi hade trott vara en canyon övergick i branta klippor, men vi stötte på en klyfta och klättrade uppför den. Natten överraskade oss nära toppen och vi lade oss att sova där. Det var inte alltför kallt.

Lolo blev ett offer för Urbanos våldsamma temperament. Hon dog när han kastade ett gevär i huvudet på henne.

Radio Habana meddelade att chilenska journalister hade påstått att gerillan var så stark att den tvang städerna att vidta åtgärder och nyligen hade lagt beslag på två armélastbilar fulla med proviant. Revista Siempre intervjuade Barrientos som bland annat medgav att man hade amerikanska militära rådgivare och att gerillakriget var ett resultat av de sociala förhållandena i Bolivia.

SAMMANFATTNING AV MÅNADEN: Händelseutvecklingen har varit normal även om vi sörjer två svåra förluster. Rubio och Rolando. Den senares död var ett hårt slag eftersom jag hade tänkt ge honom befälet över en eventuell andra front. Vi har haft ytterligare fyra strider, alla med i stort sett positivt resultat och en med mycket gott –i bakhållet där El Rubio stupade.

Å andra sidan är vi fortfarande fullständigt isolerade, och många av kamraterna har råkat ut för sjukdom och vi har därför tvingats dela på oss, vilket sänker effektiviteten. Vi har fortfarande inte fått kontakt med Joaquín, och vi har ännu inte fått bönderna med oss, men det verkar som om vi genom organiserad planerad terror kan neutralisera de flesta av dem; stödet kommer senare. Inte en enda har anslutit sig till oss och jämte de stupade har vi förlorat El Loro som försvann efter aktionen i Taperillas.

Av anteckningarna om militär strategi kan följande understrykas: a) Arméns motåtgärder har hittills inte varit effektiva på grund av bristande rörlighet och för små styrkor; de stör oss men hindrar oss inte från att förflytta oss. Dessutom kan man efter den senaste sammandrabbningen med hundarna och hundföraren anta att de kommer att vara försiktigare när det gäller att tränga in i de skogbevuxna områdena; b) oväsendet fortsätter men nu på båda sidor, och efter publiceringen av min artikel i Havanna kan det inte råda något tvivel om att jag är här. Det förefaller säkert att USA kommer att kraftigt intervenera här och redan skickar helikoptrar och tydligen också ”gröna baskrar” fastän dessa inte har varit synliga här; c) armén (åtminstone ett eller ett par kompanier) har förbättrat sin teknik: de

överrumplade oss i Taperillas och blev inte demoraliserade vid El Mesón; d) bönderna har inte mobiliserats annat än för angivarändamål, vilket dock något irriterar oss. De är varken särskilt snabba eller särskilt effektiva; de kan neutraliseras.

El Chinos status har förändrats, och han kommer att tillhöra de stridande tills en andra eller tredje front har formerats. Danton och Carlos föll offer för sin iver, ja sin nästan desperata önskan att få ge sig av och för att jag inte tillräckligt energiskt försökte hejda dem, och på så sätt har förbindelsen med Cuba brutits (Danton) och aktionsplanen för Argentina har gått förlorad (Carlos).

För att sammanfatta: det har varit en månad då allt har utvecklats på normalt sätt, med hänsyn till att gerillakriget med nödvändighet är oberäkneligt. Moralen är hög hos alla de stridande som har klarat sitt första prov som gerillakämpar.

Maj 1967

1

Vi firade dagen med att röja väg, men vi marscherade bara en mycket kort sträcka. Vi har ännu inte kommit fram till vattendelaren.

I Havanna talade Almeida om mig och de berömda bolivianska gerillakrigarna. Talet var ganska långt men bra. Vi har mat så det räcker för tre dagar. I dag dödade Ñato en liten fågel med sin slangböss. Vi går nu in i fågelns era.

2

I dag har det gått sakta och det har rått en viss förvirring med avseende på vår geografiska position. Vi kunde marschera effektivt i bara två timmar eftersom det var svårt att bana väg. Från en höjd kunde jag lokalisera en punkt nära Ñacahuasu vilket visar att vi befinner oss långt norrut, men det syns inga spår av Iquiri. Jag gav Miguel och Benigno order om att fortsätta röja väg hela dagen för att försöka nå fram till Iquiri eller åtminstone vatten, eftersom vi saknar vatten. Vi har mat kvar för fem dagar, men inte mycket. Radio Habana fortsätter sin offensiv med information om Bolivia och överdriver nyheterna.

h = vi nådde 1760 m; sov på 1730

3

Efter att vi oupphörligt röjt väg hela dagen, vilket resulterade i en ordentlig marsch på litet mer än två timmar, kom vi till en vattenrik bäck som tycks rinna rakt norrut. I morgon skall vi undersöka den för att se om den ändrar riktning samtidigt som vi fortsätter röja väg. Vi har mat för bara två dagar och det är knappt om den. Vi befinner oss på en höjd av 1080 meter, 200 meter ovanför Ñacahuasus nivå. Långt bort hörs motorer, men riktningen kan inte fastställas.

4

På morgonen fortsatte vi stigen medan Coco och Aniceto undersökte floden. De återvände strax före 13 och meddelade att bäcken böjde av mot väster och söder; därför verkade det vara Iquiri. Jag gav order om att hämta vägröjarna och att fortsätta gå nerför bäcken. Vi gav oss av 13.30 och gjorde halt 17 då vi var säkra på att den i stort sett rann mot nordost; det betyder att det inte kan vara fråga om Iquiri, såvida den inte ändrar riktning. Vägröjarna rapporterade att de inte funnit något vatten och fortsatte att se *firmes*; vi beslöt fortsätta framåt eftersom vi hade intrycket av att vi var på väg mot Río Grande. Vi sköt bara en cacaré och gav den till *macheteros*, eftersom den var så liten. Vi har mat för två dagar, men föga.

Radion meddelade att El Loro arresterats, sårad i benet; hans uttalanden är bra än så länge. Allt tyder på att han inte blev sårad inne i huset utan någonannanstans, förmodligen under ett flykttförsök.

5

Vi marscherade effektivt i fem timmar, omkring 12–14 kilometer, och kom fram till ett läger som uppförts av Inti och Benigno. Vi befinner oss därför vid bäcken Congri som inte finns på kartan och som ligger mycket längre norrut än vi hade trott. Detta ställer oss inför flera frågor: var är Iquiri? Kunde det vara där Benigno och Aniceto blev överraskade? Kunde angriparna vara Joquíns folk? För ögonblicket funderar vi på att bege oss till El Oso-lägret där det borde finnas kvar frukost för två dagar, och efteråt beger vi oss till det gamla lägret. I dag sköt vi två stora fåglar och en cacar, därigenom sparar vi alltså mat och har fortfarande ett reservförråd för två dagar; torkad soppa i påsar och konserverat kött. Inti, Coco och El Médico ligger i bakhåll för att jaga. Vi hörde nyheten om att Debray ska ställas inför en militärdomstol i Camiri som förmodad ledare eller organisatör för gerillan. Hans mor anländer i morgon och det är stor uppståndelse om hela affären.

Ingenting om El Loro.

h = 840

6

De beräkningar vi gjort om vår ankomst till El Oso slog fel. Avståndet till det lilla huset vid bäcken visade sig vara större än vi antagit, och stigen hade vuxit igen så vi måste hugga upp den på nytt. Vi nådde det lilla huset 16.30 efter att ha varit uppe på höjder kring 1400 meter, då männen var obenägna att marschera vidare. Vi åt vårt näst sista mål, det var mycket litet. Bara en raphöna sköts och vi gav den till macheteron (Benigno) och de två som marscherade alldeles bakom honom.

Nyheterna handlar mest om fallet Debray.

h = 1100

7

Vi nådde El Oso-lägret tidigt på morgonen och där fann vi åtta burkar mjölk som väntade på oss och som det blev en god frukost av. Vi plockade ut en del saker från en av de närbelägna grottorna, bl. a. en mauser och fem pansarvärnsgranater till Ñato som blir vår bazooka-man. Han har kräcks en del och fortsätter att må illa. Så fort vi kom fram till lägret begav sig Benigno, Urbano, León, Aniceto och Pablito i väg för att undersöka den lilla bondgården. Vi åt det sista av soppan och köttet men vi har kvar det förråd av ister som fanns i grottan. Vi såg en del fotspår och en viss förstörelse märks, som visar att soldater har varit här. Tidigt på morgonen återvände spaningsgruppen tomhänt; soldaterna befinner sig vid den lilla bondgården och de har förstört majsens. (Det har gått sex månader sedan min ankomst och gerillans officiella invigning.)

8

Tidigt på morgonen insisterade jag på att grottorna skulle göras i ordning och att burken med ister skulle hämtas ner så att vi kunde fylla våra flaskor, för det är allt vi har att äta. Omkring kl. 10.30 hördes enstaka skott från bakhållet; två obehäpnade soldater kom uppför Ñacahuasu. Paco trodde det var en förtrupp och sårade dem, den ene i benet och den andre lätt i buken. Vi sade åt dem att de blivit beskjutna för att de inte stannat när vi gett dem halttecken; naturligtvis hade de inte hört ett dugg. Bakhållet var dåligt samordnat och Pacos nervösa handlingssätt var inte bra. Det förbättrades genom att vi sände Antonio och några andra till högra sidan. Enligt soldaternas påstående är de förlagda nära Iquiri, men i själva verket ljög de. 12 tog vi

till fånga ytterligare två som snabbt var på väg nerför Ñacahuasu. De sade att de hade bråttom eftersom de gett sig ut för att jaga, och då de kommit tillbaka upptäckte de att kompaniet hade försvunnit och så gav de sig iväg för att leta efter det. De ljög också; de hade i själva verket slagit läger på jaktslätten och de sprang omkring och letade efter mat på vår bondgård, eftersom helikoptern inte kommit för att förse dem med nya förråd. Från den första gruppen konfiskerade vi mängder av rostad och rå majs och fyra burkar caballa plus socker och kaffe; detta, tillsammans med istret som åts i stora mängder, löste dagens matproblem. En del blev illamående.

Senare rapporterade vaktposten om upprepade spaningspatruller som kom fram till flodkröken och sedan återvände.

Alla var spända när, enligt vad det verkade, 27 soldater gick fram mot oss. De hade sett något underligt och gruppen under underlöjtnant Loredes befäl ryckte fram; han öppnade själv eld och dödades på fläcken tillsammans med två meniga. Mörkret föll och vi fortsatte vår framryckning och tog sex soldater till fånga, resten drog sig tillbaka.

Slutresultatet: tre döda och tio fångar, därav två sårade, sju M-1:or och fyra mausergevär, personlig utrustning, ammunition och litet livsmedel, som tillsammans med istret bidrog till att dämpa vår hunger. Vi övernattade där.

9

Vi steg upp 4 (jag hade inte sovit) och vi frigav fångarna efter att vi sagt dem ett och annat. Vi tog deras skor ifrån dem, ändrade på deras klädsel så att de som ljugit skickades iväg i kalsongerna. De gav sig iväg mot den lilla bondgården bärande på den sårade. 6.30 hade vi fullföljt vår reträtt mot Apbäcken via källaren, där vi lade undan bytet. Vi har bara ister kvar att äta. Jag kände mig svag och var tvungen att sova ett par timmar för att kunna fortsätta den långsamma och stapplande marschen som alltså gick vidare. Vi åt istersoppa vid det första vattningsstället. Folket är trött och redan har några av oss fått ödem. Under natten rapporterade armén om vår strid, räknade upp de stupade och sårade men inte fångarna, och talade om stora strider med svåra förluster på vår sida.

10

Vi fortsätter långsamt vår framryckning. När vi kom fram till det läger där Rubios grav är belägen fann vi talg och *charqui* som vi lämnat; det var dåligt. Vi tog med allt; det fanns inga spår av några soldater. Vi gick försiktigt över Ñacahuasu och tog vägen mot Pirienda via en ravin som Miguel hade undersökt, men stigen var fortfarande inte färdigbanad. Vi gjorde halt klockan 17.00 och åt *charqui*-biten och talgen.

h = 800

11

Förtruppen gick ut först; jag stannade och lyssnade till nyheterna. Efter ett tag kom Urbano och rapporterade att Benigno hade dödat ett vildsvin (*pecari*) och bad om tillstånd att göra upp eld och flå det; vi beslöt att bli kvar och äta djuret medan Benigno, Urbano och Miguel fortsatte att göra i ordning stigen bort mot lagunen. 14 började vi marschera igen och slog läger 18.00. Miguel och de andra fortsatte.

Jag måste ha ett allvarligt samtal med Benigno och Urbano, för Benigno åt en burk fisk samma dag som striden var men förnekade det, och Urbano åt en bit av *charquin* vid Rubios läger.

Man meddelade nyheten om att överste Rocha, chef för 4:de divisionen, som opererar i området, har blivit avlöst.

12

Vi marscherade långsamt. Urbano och Benigno öppnade stigen. 15 syntes lagunen på vad vi tyckte var fem kilometers avstånd, och litet senare fann vi en gammal stig. Efter en timme kom vi fram till ett jättelikt majsält med *zapallos*, men det fanns inte vatten. Vi gjorde i ordning rostad *joco* med litet ister, och vi skalade och rostade majs. Spaningspatrullen anlände och meddelade att de tittat in hos Chico, samme man som omnämnes som god vän till löjtnant Henry Loredo i dennes dagbok. Han var inte hemma men fyra lantarbetare och en piga fanns där. Pigans man kom och letade efter henne och hölls kvar. En stor gris tillreddes med ris och majsakakor och *zapallo*. Pombo, Arturo, Willy och Dario stannade kvar för att vakta ryggsäckarna. Det enda dåliga är att vi fortfarande inte hittat vatten, utom det vid huset.

Vi drog oss tillbaka 15.30, långsamt och nästan alla illamående. Husets ägare hade inte anlämt, och vi lämnade en lapp till honom med en specifikation av vad vi förbrukat. Drängarna och pigan fick tio pesos var för sitt arbete.

h = 950

13

Dagen har varit fylld av rapningar, fjärtar, spyor och diarré, en veritabel orgelkonsert. Vi höll oss absolut stilla och försökte smälta fläsket. Vi har två vattendurkar. Jag mådde mycket illa tills jag kunde kräkas och repade mig sedan. På natten åt vi friterade majsakakor och rostad *zapallo*, plus resterna av föregående bankett – det vill säga de som kunde göra det. Alla radiostationer sände ideligen ut nyheten att en kubansk landstigning i Venezuela hade misslyckats. President Leonis regering hade nämnt namn och grad på två män. Jag kände dem inte, men allt tyder på att någonting gått galet.

14

Tidigt på morgonen bröt vi motvilligt upp för att nå fram till Pirirenda-lagunen via en stig som Benigno och Pombo hade hittat under en rekognoscering. Innan vi gav oss iväg samlade jag ihop alla och talade om de problem som vi klarat av, huvudsakligen rörande mat. Kritik riktades mot Benigno för att han ätit en burk fisk och sedan förnekade det, mot Urbano för att han ätit *charqui* bakom ryggen på oss, och mot Aniceto för hans iver att vara med på allting som har med mat att göra och hans motvillighet att göra något annat. Under mötets gång hörde vi ljudet från lastbilar som närmade sig. På ett närbeläget gömställe stoppade vi undan cirka 50 *jocos* och hundra kilo skalad majs för kommande behov.

När vi redan befann oss på väg, och höll på att samla bönor, hördes skottlossning i närheten och lite senare kunde vi se flyget ”bombardera oss häftigt” omkring två eller tre kilometer från våra ställningar. Vi fortsatte uppför en liten kulle och fick syn på lagunen, och soldaterna fortsatte skjuta. I skymningen kom vi fram till ett hus som nyligen övergetts. Där fanns rikligt med livsmedel och vatten. Vi åt en god kycklingfrikassé med ris och stannade till 4.00.

15

En händelselös dag.

16

Då vi anträdde marschen fick jag en våldsamt kolik, med kräkningar och diarré. Den försvann med demerol, som man gav mig, och jag förlorade medvetandet liggande i en hängmatta som man bar. När jag vaknade kändes det mycket bättre men jag var nersmetad helt och hållet som ett dibarn. Jag fick låna ett par byxor, men eftersom det inte fanns något vatten sprider sig stanken från mig på flera kilometers håll. Vi tillbringade hela dagen där. Jag dåsade. Coco spanade och fann en väg i nordsydlig riktning. På natten följde vi den så länge det var månsken och sedan vilade vi. Meddelande nr 36 anlände; det visar vår totala isolering.

Vi fortsatte att marschera till 13 då vi kom fram till ett sågverk som verkade ha övergetts för tre dagar sedan eller så. Där fanns socker, majs, ister, mjöl och vatten i tunnor, som tydligen transporterats dit mycket långt ifrån. Vi slog läger där och undersökte de stigar som leder från lägret och slutar ute i skogarna. Raul har en böld på sitt knä som gör mycket ont och hindrar honom från att gå. Han fick en dos stark antibiotika och i morgon ska bölden stickas upp. Vi marscherade ungefär 15 kilometer.

h = 920

18

Vi låg i bakhåll hela dagen ifall arbetarna eller militären skulle komma; ingenting hände. Miguel gav sig iväg med Pablito och fann vattnet på ungefär två timmars avstånd från lägret via en sidoväg. Rauls böld stacks upp och 50 centiliter varig vätska avlägsnades; han fick en allmän behandling mot infektion. Han kan knappast ta ett steg. Jag drog ut en tand för första gången i den här gerillan; första offret var Camba. Vi åt bröd som vi bakat i en liten ugn och på kvällen en barbarisk stuvning som jag knappast stod ut med.

19

Förtruppen gav sig iväg tidigt och intog sin ställning i bakhållet vid vägkorsningen. Sedan bröt vi upp och en del av oss, ersatte förtruppen medan den återvände för att plocka upp Raul och föra honom till korsningen; den andra delen av huvudstyrkan begav sig till vattningstället för att lämna rännlarna och kom tillbaka för att hämta Raul, som sakta håller på att bli bättre. Antonio rekognoscerade neråt floden och fann ett övergivet soldatlager där vi fann en del torrskaffning. Ñacahuasu bör inte vara långt borta och jag räknar med att vi borde komma fram nedanför Congri. Det regnade hela natten vilket överraskade experterna.

Vi har mat för tio dagar och det finns *zapallo* och majs i trakterna häromkring.

h = 780

20

I dag låg vi stilla. På morgonen sändes huvudstyrkan i väg till bakhållet, och på eftermiddagen förtruppen, under Pombos befäl – han anser att det läge som Miguel valt är mycket dåligt. Miguel rekognoscerade neråt floden och fann Ñacahuasu efter två timmars vandring utan ryggsäck. Ett skott hördes tydligt, men ingen visste vem som sköt. Vid Ñacahuasu finns på stranden spår efter ytterligare ett militärlager med ett par plutoner. Luis bestraffades med order att inte bege sig till bakhållet för hans ständiga protester om allting. Han tycks ha tagit det bra.

Under presskonferens bestred Barrientos Debrays ställning som tidningsman och meddelade att han ska utverka av kongressen att den på nytt fastslår dödsdomen. Nästan varenda journalist och varenda utlänning frågade honom om Debray; när han försvarade sig visade han en otrolig brist på intelligens. Han är den odugligaste människa man kan tänka sig.

21

Söndag. Vi låg stilla. Bakhållet upprätthölls genom att vi avlöste tio män vid middagstid. Raul blir sakta bättre: ett hål till stacks och 40 centiliter varig vätska avlägsnades. Han har ingen feber men har ont och kan knappast gå; han är mitt stora bekymmer just nu. På kvällen åt vi en kräslig måltid: stuvning, majs *charqui* och *zapallo* överströdd med *mote*.

22

Vid middagstid anlände den man som förestod sågverket, Guzman Robles, tillsammans med chaufför och son i en bucklig jeep, som man kunde vänta sig. Först verkade det hela vara något som armén hittat på för att ta reda på vad som försiggick, men han föll undan hela tiden

och gick med på att fara till Gutierrez på natten och lämna sin son som gisslan; han bör vara tillbaka i morgon. Förtruppen stannar kvar i bakhåll hela natten och i morgon väntar vi till klockan 15.00. Man säger att det kommer att bli nödvändigt för oss att dra oss tillbaka eftersom situationen kommer att bli farlig. Vi fick intryck av att den här mannen inte skulle förråda oss, men vi vet inte om han kan göra inköp utan att väcka misstanke. Vi betalade honom för allt som konsumerats. Han rapporterade om läget i Tatarenda, Limón och Ipita, där det inte finns några soldater, utom en löjtnant stationerad på det sistnämnda stället. Vad Tatarenda beträffar berättade han bara vad han hört, eftersom han inte varit där.

23

En spänd dag. Sågverksmannen återvände inte på hela dagen, och fastän ingen aktivitet förekom beslöt vi oss för att dra oss tillbaka på natten och ta med oss den storvuxna sjuuttonåriga pojken som gisslan. Vi marscherade en timme i månskenet och sov på vägen. Vi tog med oss mat för tio dagar.

24

På två timmar nådde vi Ñacahuasu, som var fri. Vi kom fram vid en punkt ungefär fyra timmar nedanför Congri-bäcken. Vi marscherade sakta och fann oss i Ricardos – i dag också Moros – motsträvighet och motvilliga takt. Vi anlände till samma läger som vi använt första dagen på vår första expedition. Vi lämnade inga spår, inte heller såg vi några färska. Radion meddelade nyheten om att Debrays framställning om habeas corpus kommer att avslås. Jag förmodar att vi befinner oss på en eller två timmars avstånd från Saladillo; då vi kommer upp till toppen ska vi besluta om vad vi ska göra.

25

Efter en och en halv timme kom vi fram till Saladillo och lämnade inga spår. Vi marscherade ungefär två timmar uppströms mot bäckens källa. Där åt vi och 15.30 vandrade vi ytterligare ett par timmar till 18 då vi slog läger på 1100 meters höjd utan att ha gått över *firme*. Sedan är det enligt pojken någon mil kvar innan man kommer till hans farfars *chaco*, eller, enligt Benigno, en hel dagsmarsch till Vargas hus vid Río Grande. I morgon ska vi fatta vårt beslut.

26

Efter två timmars marsch och efter att vi kommit över bergstoppen på 1200 meters höjd anlände vi till en *chaco* ägd av en bror till pojkens farfar. Två lantarbetare som arbetade där måste gripas eftersom de redan var på väg åt vårt håll. De visade sig vara svågrar till gubben, som var gift med en syster till dem. De var sexton och tjugo år gamla. De upplyste oss om att pojkens far hade gjort inköpen men att han arresterats och bekänt allting. Det finns 30 soldater i Ipita och de patrullerar staden. Eftersom vattnet i området måste hämtas i tunnor från Ipita åt vi fläsk med *zapallos* som kolstektes med ister. På kvällen gav vi oss iväg till pojkarnas *chaco*; den ligger tolv kilometer bort, sex i riktning mot själva Ipita och sex i västlig riktning. Vi anlände i gryningen.

h = 1100

27

En slö och i viss mån desperat dag; efter alla underbara loften så hade de bara litet gamla sockerrör och kvarnen var obrukbar. Som man kunde vänta sig kom *chacons* gamla ägare vid middagstid med sin vagn med vatten till grisarna, och när han såg någonting underligt återvände han till platsen för bakhållet. Han togs till fånga tillsammans med bonddrängen. Vi höll dem kvar till 18 då vi gav dem fria, tillsammans med den yngre av bröderna. Vi sade åt dem att stanna kvar till måndag och inte säga någonting. Vi marscherade i två timmar och sov på ett majsält. Då befann vi oss redan på vägen till Caraguatarenda.

28

Söndag. Vi steg upp tidigt och började marschera. Efter en och en halv timme befann vi oss inom gränsen för Caraguatarendas *chacos* och Benigno och Coco sändes iväg för att spana. De blev sedda av en bonde, så de tog honom till fånga. Litet senare hade vi en hel liten koloni av fångar, som inte verkade särskilt skräckslagna, tills en gumma började skrika tillsammans med sina barn, när hon fick tillsägelse att stanna. Varken Pacho eller Pablo kunde förmå sig att hålla kvar henne och hon sprang iväg mot staden. Vi tog staden 14.00 och placerade ut oss i båda ändarna av den. Litet senare föll en jeep från Yacimientos i våra händer; sammanlagt tog vi två jeepar och två lastbilar; två av dem var privatfordon och två tillhörde oljebolaget. Vi åt och drack kaffe och efter femti hetsiga gräl gav vi oss av 19.30 till Ipitacito. Där bröt vi upp en handelsbod och tog varor för 500 pesos som vi lämnade till bönderna och författade ett mycket högtidligt intyg om detta. Vi fortsatte vår pilgrimsfärd och kom fram till Itay där vi blev väl mottagna i ett hus där vi träffade på den lärare som äger affären i Ipitacito, och vi jämförde priserna. Jag deltog i samtalet, och de verkade som om de kände igen mig; de hade ost och litet bröd och bjöd oss på det, samt kaffe, men det fanns en viss dissonans i mottagandet. Vi fortsatte till Espino utmed järnvägen till Santa Cruz, men Fordlastbilen, som överväxeln plockats bort från, bröt samman och det tog hela morgonen att komma en och en halv mil från Espino. Motorn skar ihop helt och stannade definitivt en mil därifrån. Förtruppen tog farmen och måste göra fyra turer för att få med oss alla.

h = 880

29

Bebyggelsen i Espino är relativt ny, eftersom den gamla utplånades av översvämningarna 58. Det är ett guarani-samhälle vars medlemmar är mycket skygga och talar eller låtsas tala mycket litet spanska. Det fanns oljearbetare i trakten. Vi ärvde en ny lastbil i vilken vi skulle ha kunnat lasta in allting, men tillfället gick förlorat, eftersom Ricardo körde fast med den och vi inte kunde dra loss den. Stillheten och tystnaden var total, som om vi befann oss i en annan värld. Coco avdelades att sköta om vägrapporterandet men det hela blev bristfälligt och inkonsekvent, så att just som vi skulle ge oss i väg på en ganska farlig färd som skulle ha fört oss nära Río Grande ändrades planerna i sista ögonblicket och vi var tvungen att bege oss till Muchiri, en plats där det finns vatten. Med en mängd organisatoriska problem olösta gav vi oss iväg 3.30, förtruppen i jeepen (sex, sju med Coco) och alla de övriga till fots.

Radion meddelar att El Loro har rymt.

30

Vi kom fram till järnvägen på dagen och upptäckte att den väg som angetts vara den som skulle föra oss till Michuri inte existerade. Vi tittade oss omkring och fann en rak väg 500 meter från övergången som används av oljearbetarna, och förtruppen följde den i jeep. När Antonio återvände kom just en pojke med hund gående utmed vägen med ett gevär, och då vi befallde honom att stanna sprang han sin väg. Med hänsyn till detta lämnade jag Antonio i bakhåll på den plats där man kommer in på vägen och vi placerade oss själva omkring 500 meter därifrån.

11.45 dök Miguel upp och kunde meddela att han gått 12 kilometer rakt österut utan att träffa på några hus eller något vatten; bara en väg som gick norrut. Jag gav honom order att ta tre män i en jeep och undersöka vägen tio kilometer norrut och komma tillbaka före skymningen. Klockan 15, när jag sov gott, väcktes jag av skottlossning från bakhållet. Vi fick snabbt veta att armén ryckt fram och fallit i fällan. Tre döda och en sårad tycks vara resultatet. Antonio, Arturo, Ñato, Luis, Willy och Raul deltog i aktionen. Raul var svag. Vi drog oss tillbaka och gick 12 kilometer till övergången utan att hitta Miguel. Vid det här laget fick vi höra att

jeepen måst stanna på grund av vattenbrist. Vi fann den ungefär tre kilometer därifrån; vi pinkade i kylaren och kunde på det viset nå vårt mål, där Julio och Pablo väntade. Klockan 2 var alla där, samlade runt en lägereld på vilken vi rostade tre kalkoner och stekte fläsket. Vi behöll ett djur för att pröva vattnet på, för att undanröja alla tvivel.

Vi är på väg ner från 750 m; i dag nådde vi 650.

31

Jeepen fortsatte sin skakiga färd med ett par fältflaskor vatten och en del urin i kylaren. Två saker inträffade som ändrade tempot; vägen norrut hade tagit slut; där avbröt Miguel vår marsch och en av skyddspatrullerna grep bonden Gregorio Vargas på en sidoväg. Han kom på sin cykel för att gillra några fällor – han sysslade med sådant. Hans inställning var inte helt klar, men han gav oss värdefulla upplysningar om vattningsställena. Ett av dem var bakom oss, och jag skickade i väg en grupp män för att skaffa vatten och mat. Då de anlände, med bonden som vägvisare, såg de två militärlastbilar och lade sig snabbt i bakhåll varvid två män tydligt sårades. När det första lösa skott som Ñato använde för att avskjuta sin pansarvärnsgranat missade, använde han en vanlig kula och det hela exploderade mitt framför näsan på honom. Han skadades inte men bågaren förstördes. Vi fortsatte att retirera utan att oroas av flygplan och gick 15 kilometer, fast det var mörkt, tills vi fann ett andra vattningsställe. Jeepen utstötte sin sista suck, motorn hade överhettats och bensinen var slut. Vi tillbringade natten med att äta.

Militären sände ut en rapport i går där man medgav att en underlöjtnant och en soldat stupat och gjorde samtidigt gällande att man "observerat" några döda hos oss. I morgon ämnar jag korsa järnvägen för att leta efter berg.

h = 620

SAMMANFATTNING FÖR MAJ: Det negativa är omöjligheten att få kontakt med Joaquin, trots vår pilgrimsfärd över bergskedjorna. Det finns tecken som tyder på att han dragit sig längre norrut.

Ur militär synpunkt: Tre nya strider, som förorsakat fienden förluster utan att vi själva lidit några, och vårt inträngande i Pirirenda och Caraguatarenda, visar på framgång. Hundarna har förklarats odugliga och cirkulerar inte längre.

De viktigaste faktorerna är:

- 1. Total brist på kontakt med Manila, La Paz och Joaquin, vilket reducerar gruppen till 25 man.*
- 2. Totalt misslyckande att införliva bönderna, även om de håller på att förlora sin rädsla för oss och vi håller på att vinna deras beundran. Det är en svår och tålamsprövande uppgift.*
- 3. Partiet, genom Kolle, erbjuder sitt samarbete, tydligen utan några reservationer.*
- 4. Den ihållande uppståndelsen kring fallet Debray har närt rörelsens kampiver mer än tio segerrika strider.*
- 5. Gerillan fortsätter att skaffa sig en stark och säker moral som, om den sköts väl, är en garanti för framgång.*
- 6. Militären fortsätter att vara oorganiserad och dess teknik förbättras inte nämnvärt.*

Månadens nyheter är Loros fasttagande och flykt – han borde nu antingen återvända till oss eller bege sig till La Paz och upprätta kontakt.

Militären har sänt ut meddelande om att alla bönder som samarbetade med oss i Masicuriområdet skall arresteras. Nu kommer den period då båda sidor kommer att utöva

tryck på bönderna, men på olika sätt; vår triumf kommer att innebära den nödvändiga kvalitativa förändringen för ett stort steg framåt i utvecklingen.

Juni 1967

1

Jag sände iväg förtruppen med uppgift att fatta posto vid vägen och spana tre kilometer framåt ända till korsningen med den väg som för till oljefälten. Flyg har börjat cirkla kring området, och detta bekräftar de informationer vi fått per radio, nämligen att vädret under de senaste dagarna gjort alla aktioner omöjliga men att de nu skall återupptas. Ett underligt meddelande sändes ut rörande två döda och tre sårade, men det är omöjligt att veta om de syftar på de gamla eller nya. Efter en måltid klockan 5 marscherade vi vidare i riktning mot vägen. Under de första sju eller åtta kilometrarna hände ingenting; i en och en halv kilometer gick vi utmed vägen och slog sedan in på en övergiven led som skulle föra oss till en *chaco* sju kilometer bort, men alla var trötta och vi lade oss att sova efter att ha gått halvvägs. Under hela färden hördes bara ett skott på långt håll.

2

Vi tillryggalade de sju kilometrarna som Gregorio förutsagt och kom fram till *chacon*. Där fångade vi en fet gris och slaktade den, men i samma ögonblick uppenbarade sig Braulio Robles' boskapsskötare med sin son och två drängar. En av dem visade sig vara Symuni, ägarens achacao.

Vi forslade den slaktade grisen på deras hästar tre kilometer tills vi nådde floden. Där höll vi dem kvar medan vi gömde Gregorio, vars försvinnande var känt. Just som vi kom fram till mitten passerade en militärlastbil med två små soldater och några tunnor, ett lätt byte, men det var en dag för fest och fläsk. Vi tillbringade natten med att laga mat och 3.30 släppte vi i väg de fyra bönderna och betalade var och en av dem tio pesos för dagens arbete. 4.30 skulle Gregorio ge sig iväg, men han dröjde sig kvar för att äta. Vi gav honom hundra pesos. Vattnet i floden är beskt.

h = 800

3

Vi gav oss i väg 6.30 utmed flodstrandens vänstra sida och marscherade till 12, då Ricardo och Benigno sändes iväg för att undersöka vägen och fann en bra plats för bakhåll. Ricardo och jag intog våra positioner klockan 13, var och en med en grupp i mitten, Pombo på ena flanken och Miguel med hela förtruppen i ett idealiskt läge. En lastbil med grisar som vi släppte förbi passerade 14.30, 16.20 passerade en lastbil med tomflaskor och 17 för samma militärlastbil som i går förbi med två små soldater inlindade i filter längst bak i fordonet. Jag hade inte mod att skjuta på dem och min hjärna fungerade inte tillräckligt snabbt för att gripa dem, så vi lät dem passera. Vi lämnade bakhållet klockan 18 och fortsatte nerför vägen tills vi kom fram till floden igen. Just som vi anlände passerade fyra lastbilar i en rad och litet senare tre stycken, tydligen inte lastade med soldater.

4

Vi fortsatte att marschera utmed flodstranden med avsikt att ordna ett nytt bakhåll, om förhållandena var gynnsamma, men vi , stötte på en stig som ledde västerut och vi följde den; senare fortsatte den genom en torr ravin och vek av mot söder. 14.45 stannade vi för att laga till kaffe och gröt bredvid en lerig vattenpöl, men det tog lång tid och så beslöt vi oss för att slå läger just där. Under natten kom den starka sydliga vinden med ett ihärdigt duggregn som varade hela natten.

5

Vi lämnade stigen och fortsatte att bana oss fram genom skogen under ett envist duggregn och sydlig vind. Vi marscherade till klockan 17, i själva verket i två timmar och en kvart, och trängde oss fram genom den täta småskog som finns på bergssluttningarna i den här trakten. Elden blev vår bästa hjälp under den etappen. Någon mat fick vi inte den dagen; vi sparade det salthaltiga vattnet i våra fältflaskor till frukost i morgon.

h = 250

6

Efter en mager frukost gav sig Miguel, Benigno och Pablito iväg för att röja upp stig och spana. Omkring klockan 14 återvände Pablo med nyheten att de hade kommit fram till en övergiven *chaco* där det fanns boskap. Vi bröt alla upp, följde flodens lopp, passerade *chacon* och nådde Río Grande. Därifrån sändes en spaningspatrull iväg med order att ta ett hus om de träffade på något närbeläget och isolerat. De lyckades, och det första vi fick reda på där var att vi befann oss tre kilometer från Puerto Camacho, där det finns 50 soldater. En stig leder dit. Vi tillbringade natten med att laga till fläsk och *locro*. Dagens marsch var inte vad vi hade väntat och vi gav oss iväg i gryningen, trötta.

7

Vi marscherade ganska lugnt och undvek gamla farmer, ända tills vägvisaren, en av ägarens söner, meddelade att det inte fanns några fler. Vi fortsatte utmed stranden tills vi fann en annan *chaco*, som han inte nämnt, där det fanns *jocos*, sockerrör, bananer och litet bönor. Vi slog läger här. Pojken som fungerade som vägvisare började klaga över svåra buksmärter; vi visste inte om han verkligen hade ont eller bara låtsades.

h = 560

8

Vi flyttade lägret ungefär 300 meter bort så att vi skulle slippa ha dubbel utkik från stranden och *chacon*, fast senare upptäckte vi att ägaren inte hade röjt någon väg utan alltid kom med en flodpråm. Benigno, Pablo, Urbano och León gav sig iväg för att försöka röja en stig som skulle gå tvärs över stupet, men återvände på eftermiddagen och sade att det var omöjligt. Vi kom överens om att bygga en flotte i morgon, nära stupet.

Radion talar om belägringstillståndet och gruvarbetarnas hotelser men ingenting av det betyder någonting.

11

En fullständigt lugn dag. Vi stannade kvar i bakhåll men militären gjorde ingen framryckning; bara ett litet plan flög över området i några minuter. Det är möjligt att de väntar på oss vid Rosita. Stigen tvärsöver *firme* går nästan upp till bergets topp. Vi skall i alla fall ge oss iväg i morgon. Vi har fortfarande mat så det räcker i fem eller sex dagar.

12

Vi påbörjade vår marsch och trodde att vi skulle kunna nå fram till Rosita eller i varje fall Río Grande igen. Då vi kom fram till ett vattningsställe började situationen te sig besvärlig, så vi stannade där och väntade på nyheter. Klockan 15 fick vi ett annat meddelande om att det fanns ett större vattningsställe längre bort, men det var inte möjligt att gå ner än. Vi beslöt stanna här. Det började se sämre ut och slutligen skänkte oss den pressande sydliga vinden en kall våt natt. Man meddelade en intressant nyhet på radion i kväll – tidningen *Presencia* berättade om en död och ytterligare en sårad på militärens sida under striden på lördagen. Det är mycket bra och nästan säkert sant, och innebär att vi bibehåller ett tempo med strider som

resulterar i dödade. En annan nyhetsutsändning meddelar att tre andra dödats, bland dem Inti, en av anförarna i gerillan. Man meddelar också gerillans utländska sammansättning: 17 kubaner, 14 brasilianer, 4 argentinare, 3 peruaner. Vi måste ta reda på var de får sina upplysningar ifrån; antalet kubaner och peruaner stämmer.

h = 900

13

Vi marscherade bara en timme, tills vi kom fram till nästa vattningsställe, eftersom *chaqueadores* varken nådde fram till Rosita eller floden. Det är mycket kallt. De kanske kommer i morgon. Vi har knappast mat för fem dagar.

Vad som är intressant är den politiska oron i landet, en fantastisk mängd pakter och motpakter som hänger i luften. Sällan har gerillans möjligheter att verka som katalysator framstått så tydligt.

h = 840

14

Celíta (4?)

Vi tillbringade dagen på det kalla vattningsstället, intill elden, och väntade på nyheter från Miguel och Urbano, som var *chaqueadores*. Tidpunkten som bestämts för vårt uppbrott var klockan 15, men Urbano kom sent och trodde att vi skulle kunna nå Río Grande eftersom de hade nått fram till en biflod och hade sett några svaga tecken till stigar. Vi stannade kvar där och åt upp resten av stuvningen. Allt vi har kvar är en ranson jordnötter och tre ransoner *mote*.

Jag har blivit 39, och obönhörligt närmar sig den ålder som tvingar mig att fundera över min framtid som gerillakämpe; emellertid är jag för närvarande frisk.

h = 840

15

Vi marscherade i litet mindre än tre timmar för att komma fram till Río Grande, till en plats som vi kände till. Jag beräknar att den ska ligga omkring två timmar från Rosita; Nicolas, bonden, sade tre kilometer. Han fick 150 pesos och tillstånd att ge sig iväg och han försvann som en blix. Vi stannade kvar på samma plats dit vi anlät; Aniceto spanade och meddelade att det går att ta sig över floden. Vi åt jordnötssoppa och litet kokt *palmito de totai* som stekts upp i ister. Vi har bara *mote* så det räcker i tre dagar.

h = 610

16

Vi hade gått en kilometer när vi såg männen i förtruppen på andra sidan. Paco hade funnit vadstället och hade gått över där under sin spaning. Vi vadade över i det iskalla vattnet som gick upp till midjan och var litet strömt och det gick bra. Vi anlände till Rosita en timme senare, där vi fick se några gamla fotspår, tydligen militärens. Vi blev varse att Rosita var djupare än vi hade förutsett och att det inte finns några spår av den stig som finns utsatt på kartan. Vi marscherade i en timme i det iskalla vattnet och beslöt sedan att slå läger för att kunna utnyttja vår *palmito* med ister. Vi har fortfarande kvar mat till i morgon och i övermorgon (*mote*). Vi marscherade tre kilometer nerför Rosita och därefter ytterligare tre nerför Río Grande.

17

Vi marscherade 15 kilometer nerför Rosita på fem och en halv timme och korsade fyra bäckar, även om Abapocito var den enda som fanns markerad på kartan. Vi fann många

tecken som tydde på att någon nyligen färdats här. Ricardo dödade en hochi och den plus litet *mote* blev vår mat för dagen. Vi har litet *mote* kvar till i morgon, men vi kommer säkert att få tag på någonting då vi jagar.

18

Många av oss brände sina skepp genom att äta upp all *mote* till frukost. Klockan 11, efter en två och en halv timmars marsch, anlände vi till en *chaco* där det fanns *yuca*, sockerrör – och en kvarn där vi kunde mala rören – *jocos* och ris. Vi lagade till ett proteinfritt mål och skickade i väg Benigno och Pablo för att spana. De kom tillbaka två timmar senare och meddelade att de hade träffat på en bonde vars hus låg 500 meter längre bort och att flera kom längre bort som greps när de anlände.

På natten bytte vi lägerplats och sov i pojkens farm, som låg nära början på den väg som kommer från Abapo, tre och en halv mil härifrån. Deras hus ligger på 10-15 kilometers avstånd från Mosquera- och Oscura-flodernas sammanflöde, vid Oscura.

h = 680

19

Vi marscherade ungefär 12 kilometer för att komma till en farm som bestod av tre hus, bebodda av lika många familjer. Familjen Gálvez bor två kilometer längre bort, nära sammanflödet mellan Mosquera och Oscura. Vi är tvungna att jaga ifatt invånarna för att få möjlighet att tala med dem, för de är precis som små djur. I allmänhet tas vi emot väl, men Calixto, som nyligen utnämnts till borgmästare av en militärkommitté som passerade här förbi för en månad sedan, var reserverad och ovillig att sälja en del småsaker till oss. I skymningen anlände tre svinuppköpare med en revolver och ett mausergevär; vaktposten i förtruppen lät dem passera. Inti, som frågade ut dem, tog inte deras vapen, och Antonio som höll vakt över dem, gjorde det slarvigt. Calixto försäkrade mig att de var handelsmän från Postrer Valle och att han kände dem.

h = 680

Det finns en annan flod som rinner ut i Rosita på vänster sida som heter Suspiro; ingen bor utmed dess lopp.

20

På morgonen fick vi höra av Paulino, en av pojarna från farmen nedanför, att de tre männen inte var handelsmän; en var löjtnant och de andra två hade heller inte det uppgivna yrket. Dessa uppgifter kom från Calixtos dotter, som Paulino är tillsammans med. Inti begav sig i väg med flera män för att få dem att utlämna officern. Om han inte kom ut till 9 skulle alla skjutas. Officern kom genast ut, gråtande. Han är underlöjtnant i den polisstyrka som skickades iväg med en karabinjär och läraren från Postrer Valle som kom som frivillig. De hade sänts ut av en överste som är stationerad i samma stad med 60 soldater. I deras uppdrag ingick bl. a. en lång färd för vilken de fick fyra dagar på sig; de skulle passera en rad andra platser utmed Oscura-floden. Vi funderade på att döda dem, men jag beslöt sedan att sända dem tillbaka efter en skarp varning angående krigets regler. Då vi forskade i hur de hade kommit förbi blev det bekräftat att Antonio hade övergivit vakten för att ropa på Julio, och då hade de tagit sig igenom. Dessutom fann vi Aniceto och Luis sovande under vaktjänstgöringen. De bestraffades med sju dagars kökstjänst och en dag utan fläsk eller den stuvning som vi åt av rikligt. Vi skall ta ifrån fångarna alla deras tillhörigheter.

21

Mor

Efter två dagar av upprepade tandutdragningar, för vilket man börjat kalla mig Fernando Sacamuelas (alias) Chaco, slog jag igen min mottagning och vi gav oss iväg under eftermiddagen och marscherade i litet mer än en timme. Jag red på en mulåsa för första gången i det här kriget. De tre fångarna fördes nerför vägen vid Mosquera för en färd på en timme eller mer och fräntogs alla tillhörigheter, inklusive klockor och marschkängor. Vi avsåg att ta med Calixto, borgmästaren, som vägvisare, tillsammans med Paulino, men han var sjuk, eller låtsades vara det, och vi gav honom en sträng varning och lät honom vara, men varningen tjänar nog ingenting till. Paulino har lovat att bege sig till Cochabamba med mitt meddelande. Han ska få ett brev att ta med sig till Intis fru, samt ett kodat brev till Manila och de fyra kommunikeyerna. Den fjärde klargör gerillans sammansättning och reder ut lögnen kring Intis död; den är [texten oläslig]. Nu får vi se om vi kan upprätta kontakt med staden. Paulino låtsades vara vår fånge.

h = 750

22

Vi marscherade i tre timmar och lämnade Oscura- och Morocosfloderna för att komma fram till ett vattningsställe på en plats som hette Pasiones. Vi kollade på kartan och allting tydde på att vi befann oss inte mindre än tre mil från Florida eller från det första stället där det fanns hus, Piray, där en av Paulinos svågrar bor, men han visste inte vägen dit. Vi tänkte fortsätta och utnyttja månskenet, men det lönade sig inte med tanke på avståndet.

h = 950

23

Vi marscherade effektivt i bara en timme, eftersom vi hade tappat bort stigen och det tog hela förmiddagen och en del av eftermiddagen att hitta den igen; vi tillbringade resten av dagen med att göra i ordning stigen till i morgon. Johannesafton var inte så kall som man skulle ha trott.(1)

h = 1050

Jag plågas svårt av astma; det finns mycket litet medicin i reserv.

---

1) Detta är nämligen den kallaste natten på året i Bolivia (midvinter; midsommarafton hos oss). (Utg. anm.)

24

Vi tillryggalade inalles tolv kilometer, fyra timmar effektivt. Det fanns avsnitt där stigen var öppen och lätt kunde urskiljas, men det fanns andra sträckor där vi var tvungna att gissa. Vi tog oss ner för ett otroligt stup där vi följde spåren av några boskapsherdar och deras djur. Vi slog läger nära en bäck på sluttningen av Cerro Duran. I radion meddelas nyheter om gruvearbetarnas kamp. Min astma blir värre.

h = 1200

25

Vi fortsatte utmed den stig som herdarna trampat upp men nådde aldrig ifatt dem. Mitt på förmiddagen såg vi en betesmark som brann och ett plan flög över trakten. Vi visste inte vad det fanns för samband mellan dessa två saker, men vi fortsatte, och klockan 16 kom vi fram till Paulinos systers hus i Piray. Det finns tre hus i det här området; ett var övergivet, i ett annat fanns det ingen hemma och i det tredje bodde Paulinos syster med fyra barn. Hennes man hade gett sig av till Florida med Paniagua, grannen i det andra huset. Allting tycktes vara som det skulle. Paniaguas dotter bor en kilometer bort och det var där vi beslöt slå läger. Vi köpte en kalv som vi slaktade omedelbart. Coco sändes iväg till Florida tillsammans med

Julio, Camba och León för att göra en del uppköp, men de fick reda på att militären var där, omkring 50 man. Man väntade ytterligare 70-80. Ägaren är en gubbe som heter Fenelon *Coca*.

Den argentinska radions nyhetsutsändning talar om 87 offer, de bolivianska nyheterna nämner inte ens antalet (Siglo XX).(1) Min astma blir allt värre och nu kan jag inte längre sova bra.

h = 780

---

1) Siglo XX, "Tjugonde seklet", är namnet på den gruva i Catavi som Che tidigare hänsyftat på och där armén på Johannesafon öppnade kulspruteeld mot arbetarna och deras familjer. (Utg. anm.)

26

En svart dag för mig. Allt såg ut att gå bra och fem män hade just sänts iväg för att avlösa dem som placerats i bakhållet på vägen till Florida, då skott hördes. Vi begav oss snabbt dit till häst och fick se någonting underligt. I den djupaste tystnad låg fyra små döda soldater i solen på flodens sandstrand. Vi kunde inte ta deras vapen eftersom vi inte visste var fienden fanns; klockan var 17 och vi väntade på mörkret för att kunna ta vapnen. Miguel sände iväg någon för att meddela att han hört ljudet av grenar som bröts till vänster om sig; Antonio och Pacho gav sig iväg och order gavs att ingen skulle skjuta utan att se. Nästan omedelbart hördes skottlossning som snabbt spred sig till bägge sidorna och order gavs om reträtt, eftersom vi nödvändigtvis måste lida nederlag under dessa förhållanden.

Tillbakaryckningen var långsam och en rapport kom in om två sårade: Pombo hade sårats i benet och Tuma i buken. De fördes snabbt till huset för att opereras, med det vi nu hade av utrustning. Pombo var bara lätt sårad, och hans brist på rörlighet kommer endast att resultera i bekymmer. Tumas lever var krossad och hans buk var genomborrad på flera ställen, han dog under operationen. Han hade varit min oskiljaktiga kamrat under de gångna åren, lojal till slutet, och jag kommer alltid att sakna honom som en son. När han sårades bad han att jag skulle få hans klocka, och när den inte togs av honom medan han fick första hjälpen tog han av sig den själv och gav den till Arturo. Denna gest avslöjar hans önskan att ha kunnat ge den till sin son, som han aldrig sett. Detta har jag gjort med klockor som tillhört två andra kamrater som också dödats. Jag ska ha den på mig under hela kriget. Vi bar bort hans kropp för att begrava honom långt därifrån.

Vi tog ytterligare två spioner till fånga; en löjtnant tillhörande karabinjäerna och en karabinjär. Vi gav dem en straffpredikan och släppte dem fria. På grund av ett missförstånd skickades de iväg i bara kalsongerna eftersom jag sagt till om att de skulle fräntas allt som vi kunde ha någon nytta av.

27

Jag utförde den sorgliga uppgiften att begrava Tuma så gott det gick. Vi fortsatte vår färd och kom fram till Tejeria på dagen. Förtruppen gav sig i väg på en 15 kilometer lång marsch kl 14 och vi 14.30. Färden var lång för oss, vi överraskades av mörkret och var tvungna att invänta månsken, och vi kom fram till Palizas hus – som vägvisarna kommit från – 2.30.

Vi lämnade tillbaka två djur till husägaren i Tajería som är brorson till gumman Paniaguna, så han skulle skicka dem till henne.

h = 850

28

För 40 pesos fick vi en vägvisare som erbjöd sig att föra oss till den vägkorsning varifrån man kommer till don Lucas hus; men vi beslöt att stanna i ett annat hus där det fanns ett vattenhål.

Vi gav oss iväg sent, och de två sista, Moro och Ricardo, tog väldigt lång tid på sig så jag kunde inte höra nyheterna. Vi tillryggalade i genomsnitt en kilometer i timmen. Enligt rapporter vi fick hade militären, eller någon radiostation, talat om tre döda och två sårade i en sammanstötning med gerillakrigare i Mosquera-området; det måste syfta på vår strid, men vi iakttog med absolut säkerhet fyra lik, såvida inte en av dem låtsades vara död.

Vi fann ett hus som tillhör en viss Zea; ingen bodde där, men det fanns åtskilliga kor vilkas kalvar var inhägnade.

h = 1150

29

Jag hade ett allvarligt samtal med Moro och Ricardo angående förseningen, särskilt med Ricardo. Coco och Dario, från förtruppen, gav sig iväg till häst med sina ränslar, tillsammans med Moro. El Ñato tog sin ryggsäck – samt min och Pombos – på en mulåsna, eftersom han har hand om djuren. Pombo kunde ta sig fram till oss ganska lätt på ett sto; vi inhyste honom i don Lucas hus – han bor på toppen, 1800 meter, och var där tillsammans med två döttrar; en av dem hade struma. Det finns två hus till; ett av dem tillhör en säsongarbetare som har nästan ingenting, den andre har det gott ställt. Natten var kall och regnig. Enligt rapporterna ligger Barchelon en halv dagsmarsch bort, men enligt två bönder som kom nerför stigen är vägen mycket dålig; husets ägare säger inte samma sak och försäkrar oss att den lätt kan försättas i skick. Bönderna kom för att besöka ägaren till det andra huset och greps för att de betedde sig misstänkt.

På vägen hade jag ett samtal med vår trupp, som nu bestod av 24 man. Jag pekade på Chino som ett exempel bland männen; jag förklarade vad våra förluster i dödade innebar och vad Tumas död innebar för mig personligen som nästan betraktade honom som min son. Jag kritiserade bristen på självdisciplin och marschens långsamma tempo och lovade att ge några grundläggande instruktioner så att inte det som hände i bakhållet skulle hända igen – att liv går förlorade i onödan för att reglerna inte åtlöds.

30

Gamle Lucas gav litet upplysningar om sina grannar, och vi märkte att militären redan gjort ett visst förarbete härute. En av dem, Andulfo Díaz, är generalsekreterare i lantarbetarnas fackförening i området, och håller på Barrientos; en annan är en gammal pratsam man som släpptes för att han var förlamad, och en tredje granne är en feg typ som kan skvallra för inte få obehag – enligt de övriga. Gubben lovade att följa oss och hjälpa oss att röja upp vägen till Barchelon; de två bönderna följer med oss. Vi tillbringade dagen med att vila eftersom det var regnigt och otrevligt.

Politiskt sett är den viktigaste nyheten Ovandos officiella tillkännagivande att jag befinner mig här. Vidare sade han att militären hade med en perfekt tränad gerilla att göra, i vilken det till och med ingick FNL-majorer som hade besegrat de dugligaste nordamerikanska regementen. Detta är baserat på Debrays uttalanden som, tycks det, har avslöjat mer än nödvändigt, även om vi inte vet vilken innebörd allt detta har, inte heller under vilka omständigheter Debray sade vad han sade. Det går också ett rykte att El Loro mördats. Jag utpekas som den som inspirerade planen på uppror i gruvorna och samordnade den med revolten i Nacahuasu. Saker och ting tar sig igen; inom kort ska jag upphöra att vara Fernando Sacamuelas. Ett meddelande anlände från Cuba, i vilket den peruanska situationens långsamma utveckling förklarades – de har knappast vapen eller män och har gett ut stora summor pengar och talar om en så kallad gerillaorganisation hos Paz Estensoro, en överste Seoane och en viss Rubén Julio, förmögen muvista från Pando-området; skulle [texten oläslig] Guayamerin. Det är [texten oläslig].

ANALYS FÖR JUNI: De negativa punkterna är: omöjligheten att få kontakt med Joaquin och de förluster i stupade som vi lider; bägge sakerna innebär ett svårt bakslag, fast militären vet det inte. Vi har utkämpat två smärre strider under den gångna månaden och förorsakat militären en förlust av fyra döda och tre sårade, enligt deras egna uppgifter.

De viktigaste faktorerna är:

1 Den nästan totala bristen på kontakter fortsätter, vilket reducerar oss till 24 man, med Pombo sårad och vår rörlighet minskad.

2 Vi fortsätter att förnimma bristen på samarbete med bönderna. Det är en ond cirkel: för att åstadkomma detta samarbete måste vi utföra ständiga aktioner i ett befolkat område, och för att göra det behöver vi fler män.

3 Gerillalegenden växer och växer, vi är nu oövervinnliga övermänniskor.

4 Bristen på kontakt utsträcker sig till partiet, även om vi har gjort ett försök genom Paulino, vilket kanske lyckas.

5 Debray har fortfarande nyhetsvärde, men nu i förhållande till mitt fall, i vilket jag framstår som ledaren för den här rörelsen. Vi får se vilket resultatet blir av detta regeringens steg, och huruvida det är positivt eller negativt.

6 Gerillans moral fortsätter att vara hög, och beslutsamheten att kämpa ökar. Alla cubanerna är exemplariska i strid och det är bara två eller tre bolivianer som är svaga.

7 Armén fortsätter att vara lika med noll med avseende på militära uppgifter, men de bearbetar bönderna på ett sätt som inte får underskattas, eftersom de förvandlar alla medlemmarna i ett samhälle till angivare antingen genom att skrämma dem eller att lura dem med avseende på vilket som är vårt mål.

8 Massakern i gruvorna har väl belyst hela panoramat för oss, och om proklamationerna kan spridas kommer detta att hjälpa oss mycket med att klargöra saker och ting.

9 Vår viktigaste uppgift är att återupprätta kontakt med La Paz, att få nya förråd av militär utrustning och medicin och att införliva 50-100 man från staden, även om antalet aktivt stridande kommer att reduceras till 10-25.

Juli 1967

1

Innan det hade blivit riktigt ljust gav vi oss av i riktning mot Barchelon, på kartan Barcelona. Gubben Lucas hade hjälpt till att reparera vägen, men trots alla åtgärder var den fortfarande ganska ojämn och hal. Förtruppen gav sig iväg på morgonen och vi vid middagstid och vi tillbringade hela eftermiddagen med att ta oss uppför och nerför ravinen. Vi var tvungna att stanna och övernatta i den första *chacon* och vi blev skilda från förtruppen som hade fortsatt. Det fanns tre pojkar där som hette Yépez i efternamn, de var oerhört skygga. Barrientos höll en presskonferens där han erkände min närvaro här, men han förutspådde att vi skulle vara utplånade om några dagar. Han kom med sin sedvanliga radda av idiotiska påståenden, kallade oss för katter och huggormar och upprepade att han hade för avsikt att straffa Debray.

h = 1550

Vi grep en bonde som hette Andres *Coca* som vi stötte på på vägen, och vi tog Roque och hans son Pedro med oss.

2

På morgonen förenade vi oss med förtruppen som hade slagit läger på kullen vid don Nicomedes Arteagas hus, där det finns en apelsinlund. De sålde cigaretter till oss. Huvudbyggnaden ligger längre ner för Piojera-floden och vi begav oss dit och åt för fullt. Piojera rinner genom en mycket smal och brant canyon och vi är tvungna att färdas nedströms till fots i riktning mot Angostura; vägen ut går mot Junta, en annan punkt vid samma flod, som skär igenom ett ganska högt berg. Detta ställe är viktigt för här finns ett sammanflöde. Platsen ligger på 950 meters höjd och är mycket mer tempererad; här har *garapatillan* bytts ut mot *mariguin*. Bebyggelsen består av de hus som tillhör Arteaga och hans barn. De har en liten kaffeplantage där folk från trakten arbetar på ett slags andelsbasis. Nu finns där omkring sex lantarbetare från San Juan-området.

Pombos ben läks inte snabbt nog, vilket förmodligen beror på de ändlösa färderna på hästryggen, men inga komplikationer har tillstött och inte heller är vi rädda för några längre.

3

Vi stannade kvar där hela dagen för att försöka ge Pombo en chans att vila sitt ben. Vi erbjuder bra betalt för våra uppköp och följderna är att bönderna låter sin rädsla blandas med intresse och skaffar sakerna åt oss. Jag tog några bilder och detta väckte deras intresse. Får se hur vi ska få bilderna framkallade, förstorade och levererade till dem: tre problem. Ett plan flög över oss under eftermiddagen och under natten var det någon som talade om faran för nattliga bombraider, men alla gick iallafall ut när vi hejdade dem och förklarade att det inte var någon fara. Jag har fortfarande besvär av min astma.

6

Vi gav oss iväg tidigt i riktning mot Peña Colorada, genom ett bebott område där alla var dödsförskräckta för oss. I skymningen kom vi fram till Palermohöjden, 1600 meter, och började nerfärden mot den plats där det finns en liten *pulperia*. Där gjorde vi en del uppköp för säkerhets skull. Det var redan natt när vi kom fram till landsvägen där det bara fanns ett litet hus som tillhörde en gammal änka. Förtruppen skötte inte detta så väl som den skulle ha kunnat göra, på grund av obeslutsamhet. Planen var att ta ett fordon som kom från Sumaipata för att få reda på läget och för att ta oss dit tillsammans med fordonsföraren, ta säkerhetspolisens lokaler, göra inköp i handelsboden, plundra sjukhuset, köpa litet konserver och delikatesser och sedan återvända.

Planen ändrades eftersom inga fordon kom från Sumaipata, och vi fick meddelande om att man inte höll kvar några fordon där, vilket betydde att spärren tagits bort. Ricardo, Coco, Pacho, Aniceto, Julio och Chino togs ut till uppdraget. De hejdade en lastbil som kom från Santa Cruz utan att någonting hände, men en annan bil kom bakom och stannade för att erbjuda hjälp och hölls alltså kvar; så började en diskussion med en dam som för med lastbilen och som inte ville att hennes dotter skulle gå ut. En tredje lastbil stannade för att se vad som försiggick och sedan blev vägen blockerad, en fjärde bil stannade på grund av männens obeslutsamhet. Det hela klarades upp och de fyra fordonen blev kvar på ena vägshalvan och en förare sade att han satt och vilade när man frågade honom. Männerna för iväg i en lastbil, anlände till Sumaipata, tog två karabinjäver tillfånga och därefter löjtnant Vacaflores, som hade befälet över posteringen. Vi tvang sergeanten att ge lösenordet, och de tog förläggningen med tio soldater efter en blixtnabbt skärmytsling med korseld mot en soldat som gjorde motstånd. De lyckades ta fem musergevär och en Z-B-30 och placerade de tio fångarna i en lastbil och lämnade dem nakna en kilometer från Sumaipata.

I det stora hela var aktionen ett misslyckande; Chino lät sig påverkas av Pacho och Julio, och inget nyttigt blev köpt. De köpte inte den medicin som jag behövde, även om de köpte det

som var mest outhärligt för gerillan.aktionen utfördes mitt framför en stor grupp resande och inför hela stadens ögon så nyheten kommer att sprida sig som en präriebrand. När klockan var 2 var vi på återmarsch med bytet.

7

Vi marscherade utan vila tills vi kom fram till det fält där vi tagits väl emot av en man förra gången vi var där – detta är en halvmil från Ramons hus. Skräcken fortsätter att gripa omkring sig bland folket; mannen som sålde oss grisen var vänlig, men han påpekade att det fanns 200 man i Los Ajos och att hans bror just hade anlänt från San Juan och meddelat att det fanns hundra soldater där. Jag ville dra ut några av hans tänder men det ville inte han. Min astma blir allt värre.

8

Vi gick försiktigt från det hus där sockerrören fanns till floden Piojera, och kusten var klar. Där förekom inte ens några rykten om soldater, och folket som kom från San Juan förnekade att det hade funnits några där heller. Det tycks ha varit ett knep av mannen för att få oss att ge oss av. Vi marscherade omkring en mil utmed floden till El Pavo och ytterligare en halvmil därifrån till grottan, dit vi anlände när mörkret föll. Vi befinner oss nära El Filo.

Jag tog flera sprutor för att kunna fortsätta och använde till slut en adrenalinlösning på 1:900 avsedd för ögonsalva. Om Paulino inte fullföljt sin uppgift blir vi tvungna att återvända till Ñacahuasu för att få tag på medicin för min astma.

Militären sände ut en rapport om vår aktion, och erkände en dödad vilket måste vara ett resultat av skottlossningen då Ricardo, Coco och Pacho tog den lilla militärförläggningen.

9

Då vi fortsatte vidare gick vi vilse och tillbringade hela morgonen med att hitta vägen igen. Vid middagstid gick vi på en stig som inte var särskilt lätt att urskilja och som förde oss upp till den högsta höjd vi hittills varit på, 1840 meter. Strax därefter anlände vi till en tapera där vi tillbringade natten. Vi vet ingenting säkert om vägen till El Filo.

Radion sände nyheter om en 14-punktersöverenskommelse mellan arbetarna i Catavi och Siglo XX och Comibol-företaget; detta betyder fullständigt nederlag för arbetarna.

10

Vi gav oss iväg sent eftersom vi hade förlorat en häst som sedan dök upp igen. Vi kom upp till en högsta höjd av 1900 meter via en sällan använd väg. 15.30 kom vi fram till en tapera där vi beslöt att tillbringa natten, men vi blev obehagligt överraskade när vi fick höra att vägarna tog slut här. En rad oanvända stigar utforskades, men de ledde ingenstans. Rakt fram finns några *chacos*, som skulle kunna vara El Filo.

Radion sände nyheter om en sammandrabbning med gerilla i El Dorado-området, vilket inte finns på kartan och som är beläget mellan Sumaipata och Río Grande; de erkände en sårad och gjorde gällande att två stupat på vår sida.

A andra sidan är uttalandena av Debray och Pelao inte bra: särskilt såtillvida som de har gjort ett erkännande om gerillans interkontinentala syfte, något som de inte behövt göra.

11

Vi återvände en regnig och dimmig dag, tappade bort alla vägar och blev skilda från förtruppen som gett sig iväg för att röja upp en gammal stig. Vi slaktade en kalv.

12

Vi tillbringade hela dagen i väntan på att få höra ifrån Miguel, men inte förrän framåt skymningen anlände Julio med meddelande om att nerfärden företagits till en bäck som rann rakt söderut. Vi blev kvar på samma ställe. Min astma plågade mig väldigt Nu meddelar radion annorlunda nyheter; det viktigaste tycks vara sant. En strid vid Iquirá omnämns och man hävdar att en stupat på vår sida och att man fört kroppen till Lagunillas. Den triumferande tonen om liket visar att det finns någon sanning i det hela.

13

På morgonen – med hänsyn till att vädret var så dåligt – begav vi oss nerför ett brant och halt berg och träffade på Miguel 11.30. Jag hade sänt i väg Camba och Pancho för att undersöka en stig som vek av från den som följde bäcken, och han kom tillbaka en timme senare och meddelade att man kunde se *chacos* och hus och att de gått in i ett övergivet sådant. Vi tog oss dit genom att följa den lilla bäckens lopp och kom så fram till det första huset där vi tillbringade natten. Husägaren kom senare och talade om för oss att en kvinna, borgmästarens mor, hade sett oss och redan torde ha meddelat soldaterna som befinner sig i ranchen i själva El Filo, som ligger en halvmil härifrån. Vi höll utkik hela natten.

Efter ett ihållande duggregn hela natten fortsatte det på samma sätt under dagen, men 12 gav vi oss iväg med två vägvisare, Pablo, borgmästarens svåger, och Aurelio Mancilla, mannen i det första huset. Kvinnorna lämnades kvar gråtande. Vi kom till en plats där vägarna går åt olika håll, en till Florida och Moraco och den andra till Pampa. Vägvisarna föreslog den till Pampa så att vi skulle kunna följa en nyligen öppnad stig till Mosquera, och vi antog deras förslag. När vi hade vandrat omkring 500 meter stötte vi på en liten soldat och en bonde som transporterade en last med majs mjöl på en häst och hade med sig ett meddelande till underlöjtnanten i El Filo från hans kollega i Pampa, där det finns 30 soldater. Vi beslöt att ändra kurs och vek in på vägen till Florida. Lite senare slog vi läger.

Revolutionära agrarpartiet och Bolivianska socialistpartiet har dragit sig tillbaka från Revolutionära Fronten och bönderna har varnat Barrientos för en allians med Falangen. Regeringen går mot sin snabba upplösning, det är verkligen synd att vi inte just i detta ögonblick har 100 man till.

15

Vi marscherade bara ett kort stycke på grund av att vägen var så dålig, den har legat övergiven i flera år. På Aurelios inrådan slaktade vi en av borgmästarens kor och åt kräsligt. Min astma är lite bättre.

Barrientos har sänt ut en kungörelse om Operation Cintia, som skall utplåna oss på några timmar.

16

Vi började marschera mycket sakta, eftersom det var mycket arbetsamt att hugga oss fram genom undervegetationen, och djuren led svårt av vägens dåliga beskaffenhet. Vi fullbordade vår marsch utan att något särskilt inträffat, och kom fram till en canyon där det är omöjligt att fortsätta med de lastade hästarna. Miguel och fyra män från förtruppen fortsatte vidare och sov för sig.

Inga anmärkningsvärda nyheter på radion. Vi nådde en höjd av 1600 meter nära Durán-toppen, som låg till vänster om oss.

17

Vi fortsatte att gå, men sakta, för stigen var svår att följa. Vi hade hoppats att vi skulle komma fram till en apelsinlund som vägvisaren hade pekat ut, men när vi gjorde det fann vi träden

torra. Det fanns en damm, där det var lämpligt att slå läger. Vi marscherade inte mer än tre timmar effektivt. Det ser ut som om vi till slut kommer att hamna på den väg som vi använde för att nå Piray. Vi befinner oss vid sidan av El Durán.

18

Efter en timme på vägen förlorade vägvisaren orienteringen och sade att han hade gått vilse. Till slut fann vi en gammal stig och medan den röjdes upp följde Miguel den – han högg sig fram genom snåren och kom fram till korsningen med vägen till Piray. Då vi kom fram till en bäck där vi slog läger släpptes de tre bönderna och den lilla soldaten efter att jag hållit en straffpredikan för dem. Coco gav sig iväg med Pablito och Pacho för att ta reda på om Paulino hade lämnat kvar någonting i hålet; de bör vara tillbaka i morgon kväll om allt går väl. Den lilla soldaten säger att han tänker desertera.

h = 1300

19

Vi marscherade en kort etapp till det gamla lägret och där stannade vi kvar. Vi förstärkte vaktstyrkan, väntade på Coco som anlände 18 och meddelade att allting var sig likt, geväret ligger på sin plats och det syns inte till några spår av Paulino. Tvärtom finns det många spår efter trupper som passerat, och de har också lämnat fotspår på det avsnitt av vägen som vi befinner oss på.

De politiska nyheterna gäller en svår kris vars resultat inte kan förutsägas. Under tiden har jordbruksföreningarna i Cochabamba bildat ett politiskt parti, ”i kristen anda”, som stöder Barrientos som har bett om ”tillstånd att regera i fyra år”. Det är nästan som om han bönföll. Siles Salinas hotar oppositionen med att säga att vårt uppstigande till makten kommer att kosta alla deras huvuden, kräver högljutt nationell enighet och försätter landet i krigstillstånd. Han tycks bönfälla åt ena hållet och öva demagogi åt det andra. Kanske bereder han sig att avgå.

20

Vi marscherade försiktigt tills vi kom fram till det första av två små hus där vi träffade på en av Paniagua-pojkarna och Paulinos svärson. De visste ingenting om honom, utom att militären sökte efter honom för att han hade varit vår vägvisare. Fotspåren tyder på en grupp på hundra man som passerat en vecka efter oss och som fortsatt vidare mot Florida. Det verkar som om militären hade drabbats av förluster på tre döda och två sårade i bakhållet. Coco, Camba, León och Julio fick order att undersöka Florida och köpa vadhelst de kunde få tag på.

De kom tillbaka klockan 4 med litet mat och en man som hette Melgar, ägaren till två av våra hästar. Han har lovat hjälpa oss. Han kunde ge detaljerade och helt säkra upplysningar av vilka vi kunde dra följande slutsatser: fyra dagar efter vår avfärd upptäcktes Tumas kropp, rovdjuren hade ätit av den; militären ryckte fram först dagen efter striden och först efter att den nakne löjtnanten dykt upp. Händelserna i Sumaipata känner man till ingående, med en del detaljer tillagda, och historien har resulterat i en massa gyckel från böndernas sida. Man har funnit Tumas pipa och några spridda ägodelar; en major som heter Soperna tycks sympatisera med oss eller beundra oss; militären anlände till Cocas hus där Tuma hade dött, och fortsatte därifrån till Tejeria och åter till Florida. Coco funderade över att låta mannen ta med sig brevet, men jag tyckte det var välbetänkt att pröva honom först genom att skicka honom att köpa medicin. Melgar berättade för oss om en grupp som är på väg hit där det finns en kvinna med; det hade man sett i ett brev från borgmästaren i Río Grande till borgmästaren här. Eftersom mannen är på väg till Florida skickade vi iväg Inti, Coco och Julio för att utfråga honom. Han förnekade att han kände till något om en annan grupp, men i det stora hela

bekräftade han den andres påståenden. Vi hade en miserabel natt på grund av vattnet. Jag hörde på nyheterna att man identifierat den döde gerillakrigarens kropp som Moises Guevaras, men i en presskonferens var Ovando mycket försiktig beträffande detta och lade ansvaret för uppgiften om identifieringen på inrikesministeriet. Möjligheten finns att det hela är en bluff eller att den förmodade identifieringen är påhittad.

h = 680

21

Dagen var lugn. Vi hade ett samtal med gubben *Coca* om en ko som han sålt till oss som inte var hans, och sedan sade han att han inte hade fått betalt för den. Kort därefter förnekade han eftertryckligt faktum. Vi sade åt honom att han var tvungen att betala för den.

På kvällen begav vi oss till Tejeria, köpte en stor gris och chancaca. Inti, Benigno och Aniceto, som begav sig dit, togs emot mycket väl.

22

Vi gav oss iväg tidigt, med en tung börda för männen och djuren, i avsikt att föra alla bakom ljuset beträffande vår närvaro här. Vi lämnade den väg som leder till Moroco och tog den som går till lagunen, en eller två kilometer söderut. Olyckligtvis kände vi inte till resten av vägen och vi var tvungna att sända ut spanare. Under tiden dök Mancilla och Paniagua-pojken upp nära lagunen där de vaktade boskap. De hade varnats att inte säga någonting men nu är läget annorlunda. Vi marscherade ett par timmar och sov intill en bäck, där det går en stig i sydlig riktning, utmed floden, och andra mindre stigar söderut, som inte är lika lätta att se.

Radion meddelar att Bustos' (Pelaos) fru bekräftar att han sett mig här, men sade hon, han kom i andra syften.

h = 640

23

Vi stannade kvar i lägret medan de två möjliga stigarna utforskades. En av dem leder till Río Seco, till en punkt där Pirays vatten flyter ut i denna flod och ännu inte sugits upp av sanden; dvs. mellan bakhållet vi anlade och Florida. Den andra stigen leder till en tapera ett par tre timmar bort och enligt Miguel, som utförde spaningen, är det möjligt att komma ut vid Rosita därifrån. I morgon skall vi ta den stigen, som skulle kunna vara en av Melgars, enligt vad han berättat för Coco och Julio.

24

Vi marscherade i omkring tre timmar och följde den utforskade stigen, som tog oss upp till höjder på över 1000 meter. Vi slog läger på 940 meters höjd utmed stranden av en bäck. Här slutar vägarna. I morgon får vi tillbringa hela dagen med att ta reda på hur vi bäst ska komma ut härifrån. Här finns det en rad *chacos* som är i gång; det visar hur de ligger i förhållande till Florida. Detta skulle kunna vara den plats som heter Canalones. Vi försöker dechiffrera ett långt meddelande från Manila. Raul höll ett tal då officerarna utexaminerades från Máximo Gómez-skolan och bl. a. gendrev han de ändringar som tjeckerna gjort mitt budskap om flera Vietnam. Dessa vänner kallar mig en ny Bakunin och beklagar det blod som spillts och som kommer att spillas i händelse av tre eller fyra Vietnam.

25

Vi tillbringade dagen i vila och sände iväg tre tvåmannagrupper för att rekognoscera olika platser under befäl av Coco, Benigno och Miguel. Coco och Benigno kom fram till samma ställe, och därifrån är det möjligt att ta vägen mot Moroco. Miguel rapporterade med absolut

säkerhet att bäcken flyter ut i Rosita och att det är möjligt att ta sig fram utmed den och hugga upp stigen med en machete.

Två aktioner rapporteras, en i Taperas och en annan i San Juan del Potrero, vilka inte kan ha genomförts av samma grupp, och den okända faktorn är huruvida det verkligen inträffade något och i så fall om uppgifterna är sanna.

26

Benigno, Camba och Urbano avdelades att röja en väg vid den bäck som flyter förbi Moroco. Resten av styrkan stannade kvar i läget och centern anlade ett bakhåll bakåt. Ingenting hände. Nyheterna om aktionen i San del Potrero spreds i detalj genom utländska radiosändningar; tillfångatagandet av 15 soldater och en överste, krigsbyte och frihet – vår teknik. Den platsen ligger på andra sidan om den lilla vägen mellan Cochabamba och Santa Cruz. På kvällen höll jag ett kort tal om innebörden av den 26 juli;(1) revolt mot oligarkier och revolutionära dogmer. Fidel nämnde Bolivia.

---

1) "26 juli-rörelsen" var Fidel Castros politiska organisation på Cuba före revolutionen. Den fick sitt namn av ett misslyckat anfall mot Fort Moncada i Oriente den 26 juli 1953. (Utg. anm.)

27

Allting var klart för att bryta upp, och männen i bakhållet hade fått order att göra det automatiskt klockan 11, då Willy kom – bara några minuter före utsatt tid – och meddelade att militären anlant. Willy, Ricardo, Inti, Chino, León och Eustaquio gav sig dit och genomförde aktionen tillsammans med Antonio, Arturo och Chapaco.

Så här gick det till: åtta soldater uppenbarade sig uppe på toppen, gick söderut, följde en gammal stig och återvände, sköt några skott med en granatkastare och signalerade med en tygbit. En gång hörde man namnet Melgar ropas – det kunde vara den från Florida. Efter en stunds vila anträdde de åtta små soldaterna sin marsch mot bakhållet. Bara fyra råkade in i det, för resten marscherade mycket långsamt; tre dödades med säkerhet och förmodligen en fjärde också som, om han inte är död, i alla fall är sårad. Vi drog oss tillbaka utan att ta deras vapen och utrustning, eftersom det var mycket svårt, och begav oss iväg nerför floden. Ett nytt bakhåll anlades på andra sidan en förgrening av ravinen; hästarna kom fram så långt som till vägen. Min astma plågade mig och de usla smärtstillande medlen är nästan slut.

h = 800

28

Coco sändes iväg med Pacho, Raul och Aniceto för att hålla vakt vid flodens – vi tror att det är Suspiro – utlopp. Vi marscherade ett stycke och rörde upp en stig genom en ganska trång canyon. Vi slog läger åtskilda från förtruppen eftersom Miguel hade fortsatt framåt alltför snabbt för hästarna, som sjönk ner i sanden eller plågades av stenarna.

h = 760

29

Vi fortsatte genom en canyon som löper söderut och har en mängd bra gömställen på sidan och går genom en trakt där det finns gott om vatten. Omkring klockan 16 mötte vi Pablito, som talade om för oss att vi befann oss vid Suspiros utlopp, men annars var det inget nytt. Jag hade ett tag trott att denna canyon inte var Suspiros, eftersom den går rakt söderut, men i sin sista krök vänder den mot väster och kommer fram till Rosita.

Ungefär 16.30 anlände eftertruppen och jag beslöt att vi skulle fortsätta i riktning bort från utloppet. Men jag ville inte insistera på att männen skulle anstränga sig för att hinna längre än Paulinos *chaco*. Vi slog läger vid väggkanten, en timmes marsch från Suspiros utlopp. På kvällen bad jag Chino hålla ett anförande med anledning av sitt lands självständighetsdag den 28 juli, och förklarade sedan varför detta läger var illa placerat, och gav order om avmarsch klockan 5 för att ta Paulinos *chaco*.

Radio Habana sände nyheter om ett bakhåll där några soldater föll och räddades av helikoptrar, men rapporten hördes dåligt.

30

Min astma besvärade mig mycket och jag hölls vaken hela natten. Klockan 4.30, när Mora höll på att laga kaffe, sade han att han kunde se en ljusstråle närma sig över floden. Därför gav sig han sig iväg, med Miguel, som var vaken för vaktombytet, för att hejda vem det än var som kom. Jag hörde följande dialog från köket:

”Hallå, vem där?”

”*Destacamento Trinidad.*”

Just då började skottlossningen och ett ögonblick senare kom Miguel tillbaka med en M-1 och ett patronbälte taget från en av de sårade, och meddelade att 21 man var på väg till Abapo och att det fanns ytterligare 150 i Moroco. De tillfogades ytterligare förluster, men det var svårt att bestämma omfattningen på grund av den rådande förvirringen. Det tog lång tid att lasta hästarna, och vi förlorade den svarta tillsammans med en yxa och en granatkastare som hade tagits från fienden. Klockan var nästan 6 redan och vi förlorade än mer tid när en del av lasten föll av. Slutresultatet blev att vi gjorde den sista övergången under eld från de små soldaterna som hade blivit modiga. Paulinos syster var i sin *chaco* och hon tog emot oss lugnt och meddelade att alla männen i Moroco hade arresterats och var i La Paz.

Jag skyndade på männen och vi gav oss iväg med Pombo, även nu under eld, för motstånd kunde organiseras vid floddalen där vägen tar slut. Jag sände iväg Miguel tillsammans med Coco och Julio för att inta en framskjuten position medan jag drev på kavalleriet. För att skydda reträtten lämnades sju man från förtruppen kvar, fyra från eftertruppen samt Ricardo, som fick bli efter för att förstärka skyddet. Benigno befann sig på högra sidan med Dario, Pablo och Camba; de övriga kom från vänster. Jag hade just gett order om vila på första bästa ställe, då Camba anlände och meddelade att Ricardo och Aniceto hade stupat på väg över floden; jag skickade iväg Urbano med Nato, och Leon samt två hästar, och sände efter Miguel och Julio och lämnade Coco som framskjuten post. De tog sig igenom utan några instruktioner från mig.

Efter ett tag återvände Camba och berättade att de hade blivit överraskade, liksom Miguel och Julio, att soldaterna hade ryckt fram avsevärt och att Miguel dragit sig tillbaka och väntade på instruktioner. Jag sände Camba tillbaka till honom med Eustaquio, och bara Inti, Pombo, Chino och jag stannade kvar. Klockan 13 sände jag efter Miguel och lät Julio stanna kvar som framskjuten post, och jag drog mig tillbaka med gruppen av män och hästar. När jag kom upp till Cocos postering nåddes vi av nyheten att alla överlevande hade dykt upp, att Raul var död och Ricardo och Pacho sårade.

Så här hade det gått till: Ricardo och Aniceto hade fräckt gått över en glänta och Ricardo sårades. Antonio organiserade en skyttelinje och Arturo, Aniceto och Pacho räddade honom, men Pacho sårades och Raul dödades av ett skott i munnen. Reträtten skedde med yttersta svårighet då man hade två sårade att släpa på och med foga hjälp från Willie och Chapaco, särskilt den senare. Sedan förenade sig Urbano med dem och hans grupp med hästarna och Benigno med hans män, och lämnade den andra flanken, där de ryckte fram, obesatt och

övertäckade Miguel. Efter en mödosam marsch genom skogen kom de fram till floden och förenade sig med oss.

Pacho anlände till häst, men Ricardo kunde inte rida och de var tvungna att bära honom i en hängmatta. Jag sände iväg Miguel med Pablito, Dario, Coco och Aniceto för att ta den första biflodens utlopp, på högra sidan, medan vi skötte om de sårade. Pacho har ytliga sår i skinkorna och huden på testiklarna, men Ricardo var mycket svårt sårad och den sista plasman hade gått förlorad samtidigt med Willys ränsel. Klockan 22.00 dog Ricardo, och vi begravde honom nära floden på ett väl undangömt ställe för att soldaterna inte skall hitta kroppen.

31

Klockan 4 gav vi oss iväg utmed floden, tog en genväg och fortsatte nerför floden utan att lämna några spår. På morgonen kom vi fram till den bäck där Miguel låg i bakhåll. Han hade inte förstått ordern och lämnat spår efter sig. Vi gick ungefär fyra kilometer uppför floden och kom in i skogen, utplånade spåren efter oss och slog läger nära ett vattendrag som rann ut i bäcken.

På kvällen förklarade jag misstagen i aktionen: 1) Lägre var illa placerat, 2) felaktigt utnyttjande av tiden, vilket gav dem möjlighet att beskjuta oss, 3) överdriven självtillit som resulterade i att Ricardo sårades och att Raul sedan dödades medan han höll på att rädda honom, 4) brist på beslutsamhet att rädda hela trossen: vi förlorade elva ryggsäckar med mediciner, kikare, en del utrustning av annat och komprometterande slag, som den bandspelare på vilken meddelanden från Manila spelats in, Debrays bok med mina egna anteckningar och en bok av Trotskij – för att inte tala om vilken politisk fördel detta byte betyder för regeringen och det förtroende detta inger soldaterna,

Vi räknade två döda och upp till fem sårade bland dem, men radion har sänt ut två motstridiga uppgifter, en från militären som erkänner fyra döda och fyra sårade den 28, och en från Chile som talar om sex sårade och tre stupade den 30. Militären sände senare ut ytterligare en kungörelse där det meddelades att man tagit ett lik och att en underlöjtnant var utom fara. Av våra döda är det svårt att karaktärisera Raul på grund av hans inåtvändhet: han dög inte till mycket krigare eller arbetare, men man lade märke till att han ständigt var intresserad av politiska problem även om han aldrig ställde många frågor. Ricardo var den mest odisciplinerade i den kubanska gruppen och den som var minst beredd att utstå de vardagliga vedermödorna, men han var en utmärkt kämpe och en gammal äventyrskamrat ända sedan det första Segundo-fiaskot, i Kongo och så här. Detta är ytterligare en beklagansvärd förlust med tanke på hans duglighet. Nu är vi 22 man, två sårade, Pacho och Pombo, och jag med min astma som är i full gång.

MÅNADSANALYS: De negativa punkterna, samma som föregående månader, fortsätter att vara: t. ex. omöjligheten att komma i kontakt med Joaquin eller omvärlden och förlusten av män; vi är nu 22, därav tre ofärdiga inklusive mig själv, och detta minskar vår rörlighet. Vi har haft tre sammanstötningar, intagandet av Sumaipata medräknat, och har åsamkat militären sju döda och tio sårade, vilket är ungefärliga siffror enligt förvirrade rapporter.

Vi har förlorat två man och en har sårats.

De viktigaste faktorerna är:

1 Den fullständiga bristen på kontakt fortsätter.

2 Bristen på samarbete med bönderna är fortfarande kännbar, även om det finns en del uppmuntrande tecken i det mottagande vi får hos gamla bekanta bland bönderna.

3 *Legenden om gerillan börjar få kontinentala dimensioner; Ongania stänger gränsen och Peru vidtar försiktighetsåtgärder.*

4 *Försöket att upprätta kontakter genom Paulino har misslyckats.*

5 *Gerillans moral och stridserfarenhet ökar med varje sammandrabbning; Camba och Chapaco är fortfarande svaga.*

6 *Militären fortsätter utan att ha kommit på det klara med situationen men det finns enheter som tycks vara mera stridslystna.*

7 *Den politiska krisen inom regeringen fortsätter, men USA beviljar små krediter vilka är till en stor hjälp på boliviansk nivå och bidrar till att minska missnöjet.*

De viktigaste uppgifterna är: återupprätta kontakt, öka den stridande styrkan och skaffa medicin.

Augusti 1967

1

En lugn dag. Miguel och Camba satte igång med stigen men kom bara lite längre än en kilometer eftersom terrängen och vegetationen var svår. Vi dödade en livlig unghäst, den borde ge oss kött i fem-sex dagar. De små skyttegravar som behövs för bakhållet grävdes ifall militären skulle dyka upp. Om de kommer i morgon eller övermorgon är avsikten att låta dem passera; om de inte upptäcker lägret skjuter vi dem längre fram.

h -= 650 m

2

Stigröjningen tycks ha gått bra tack vare Benigno och Pablo. Det tog nästan två timmar för dem att återvända till lägret från slutet av stigen. Vi har inte hört några nyheter om oss i radion alltsedan det meddelades att man transporterat iväg liket av en "anti-social". Jag plågas svårt av min astma och har redan tagit den sista sprutan – nu finns det ingenting kvar utom tabletter för tio dagar.

3

Stigen visade sig vara ett fiasko; det tog 57 minuter för Miguel och Urbano att återvända idag; det går mycket sakta framåt för dem. Inga nyheter. Pachos sår läks snabbt och bra, men jag däremot är sjuk. Det Isär dygnet har varit plågsamt och någon snabb bättring kan det inte bli tal om. Jag försökte med en intravenös novokainspruta, men till ingen nytta.

4

Männen kom fram till en canyon som böjer av rakt mot sydväst och som kanske löper fram till de bifloder som mynnar ut i Río Grande. I morgon kommer två grupper om två att röja snårskogen och Miguel ska klättra uppför vår canyon för att undersöka något som verkar vara gamla *chacos*. Min astma har blivit något bättre.

5

Benigno, Camba, Urbano och Leon delade upp sig i par för att det skulle gå fortare för dem, men de kom fram till en biflod till Rosita och fortsatte alltså i dag tvärs igenom terrängen. Miguel gav sig iväg för att undersöka *chacon* men fann den inte. Vi gjorde slut på hästköttet; i morgon skall vi pröva vår fiskelycka och i övermorgon skall vi slakta ett djur till. I morgon skall vi bege oss till det nya vattningsstället. Min astma var obeveklig. Fastän jag inte vill dela upp oss blir jag tvungen att sända en grupp i förväg. Benigno och Julio erbjöd sig som frivilliga. Natos inställning behöver undersökas.

6

Lägret flyttades; olyckligtvis tillbragte vi inte tre timmar på vägen utan en, vilket visar att vi fortfarande har långt kvar. Benigno, Urbano, Gamba och León fortsatte att bana väg, medan Miguel och Aniceto gav sig iväg för att undersöka den nya bifloden fram till dess sammanflöde med Rosita. När kvällen kom hade de ännu inte återvänt, och därför företogs försiktighetsåtgärder, i all synnerhet som jag hört någonting som lät som en granatkastare som avfyrades på långt håll. Inti, Chapaco och jag sade några ord med anledning av dagen – Bolivias självständighetsdag.

h = 720 m

7

Klockan 11 på morgonen räknade jag med att ha förlorat Miguel och Aniceto, sedan jag beordrat Benigno att försiktigt ta sig fram till utloppet i Rosita och utforska vilken riktning de tagit, om de kommit så långt. Men klockan 13 dök de saknade upp. De hade helt enkelt haft en massa svårigheter på vägen och mörkret föll på innan de hunnit fram till Rosita. Det var ett beskt piller som Miguel tvingade mig svälja. Vi stannade kvar på samma plats, men vägröjarna fann ytterligare en bäck och i morgon skall vi bege oss dit. I dag dog vår gamla häst Anselmo. Den enda vi har kvar nu är vår klövjehäst. Min astma håller i sig som vanligt och medicinen börjar ta slut. I morgon skall jag fatta beslut om att sända en grupp till Ñacahuasu. I dag har det gått exakt nio månader sedan vi anlände hit och gerillan bildades. Av de första sex är två döda, en har försvunnit och två är sårade; jag har en astma som jag inte vet hur jag skall få bukt med.

8

Vi marscherade effektivt i ungefär en timme, som verkade mer än två för mig på grund av det lilla stoets trötthet. I ett uppretat ögonblick slog jag henne på halsen med en piska och tillfogade henne ett sår. Det nya lägret måste bli det sista med vatten innan vi kommer fram till Rosita eller Río Grande; *macheteros* befinner sig på 40 minuters avstånd härifrån (två till tre kilometer). En grupp på åtta man har avdelats för följande uppgift: de skall i morgon göra en hel dagsmarsch; i övermorgon skall Camba återvända och rapportera om vad som hänt; dagen därpå skall Pablito och Dario avlägga denna rapport. De övriga fem skall fortsätta tills de kommer fram till Vargas' hus och därifrån skall Coco och Aniceto återvända för att rapportera om läget. Benigno, Julio och Ñato skall bege sig fram till Ñacahuasu för att söka efter min medicin. De skall förflytta sig med största försiktighet för att undvika att råka i bakhåll; vi skall följa efter och våra mötesplatser kommer att bli: Vargas' hus eller längre upp beroende på hur fort det går, och bäcken framför grottan i Río Grande, Masicuri (Honorato) eller Ñacahuasu. Militären har kungjort att de funnit ett vapenlager i ett av våra läger.

På kvällen samlade jag ihop alla och gav dem följande orientering: vår situation är svår; Pacho har blivit bättre idag men jag är bara en levande köttrasa, och episoden med det lilla stoet visar att jag i vissa ögonblick förlorar självbehärsningen; jag skall försöka bättra mig, men alla måste bära sin del av den tunga bördan och den som inte tror sig hårda ut måste säga det rent ut.

Detta är ett sådant ögonblick när stora beslut måste fattas; denna typ av kamp ger oss möjlighet att utvecklas till revolutionärer, människosläktets högsta utvecklingsstadium, men innebär också vår mogenhetsförklaring som människor; de som inte kan nå ettdera av dessa stadier bör erkänna det och ge upp kampen.

Alla kubanerna och några bolivianerna uttryckte sin önskan att fortsätta till slutet; Eustaquio gjorde sammaledes men kritiserade Muganga för att han forslade sin ryggsäck på mulåsnan istället för ved, och detta framkallade ett ilsket svar från denne; Julio tog Moro och Pacho i

upptuktelse för liknande saker och ett nytt vredgat svar följde, denna gång från Pacho. Jag satte punkt för diskussionen genom att framhålla att det var två saker av mycket olika slag som diskuterades här: den ena är huruvida viljan att fortsätta att existera finns eller inte, den andra rör smågräl och interna problem inom gerillan och reducerar storheten i ett så viktigt beslut som det förstnämnda. Jag tycker inte om de frågor som Eustaquio och Julio tagit upp, men inte heller gillade jag Moros och Pachos svar. Det väsentliga är att bli mer revolutionär och visa gott exempel.

9

De åtta spanarna gav sig iväg på morgonen. *Macheteros*, Miguel, Urbano och León fortsatte i riktning bort från lägret i ungefär 50 minuter eller mer. En karbunkel i min häl stacks upp, så nu kan jag sätta ner foten, men det gör fortfarande mycket ont och jag känner mig febrig. Pacho mår utmärkt.

10

Antonio och Chapaco begav sig på jakt och fick en urina eller guaso och en kalkon; de utforskade det första lägret där det inte fanns någonting nytt, men de hade med sig en last apelsiner tillbaka. Jag åt två och drabbades genast av astman, men inte så allvarligt. 13.30 anlände Camba, en av de åtta, med följande nyheter: i går sov de utan vatten och fortsatte till klockan 9 i dag, fortfarande utan att hitta något. Benigno hade redan undersökt platsen och var på väg bort mot Rosita för att skaffa vatten. Pablo och Dario skall återvända bara om de kommer fram till vatten.

Ett långt tal av Fidel där han angriper de traditionella partierna, och framför allt det venezolanska; det verkar som om grälet bakom kulisserna var häftigt.

Min fot blev omskött igen. Jag börjar bli bättre, men är inte frisk. Trots detta måste vi bryta upp i morgon för att föra vår bas närmare *macheteros*, som bara röjde 35 minuters väg idag.

11

Det gick mycket sakt för *macheteros*. Klockan 16 anlände Pablo och Dario med en lapp från Benigno där han meddelade att han befinner sig nära Rosita, och han räknar med att vi har tre dagsmarscher kvar till Vargas' hus. 8.15 lämnade Pablito vattningsstället där de tillbringat natten och omkring klockan 15 mötte han Miguel, så de har fortfarande lång väg kvar innan de kommer fram till platsen. Det verkar som om jag inte tålde kalkon, för jag drabbades av astman så jag skänkte den åt Pacho. Vi bytte läger för att slå oss ner vid en ny bäck som försvinner vid middagstid och kommer tillbaka vid midnatt. Det har regnat ren är inte kallt. Här finns många *marigüi*.

h = 740 m.

12

En grå dag. Macheretos kom en bit framåt. Här fick vi inga nyheter och inte heller särskilt mycket mat; i morgon skall vi slakta en häst till, som bör räcka i sex dagar. Min astma är inte så svår. Barrientos har meddelat att det gått utför med gerillan och hotade på nytt med en intervention på Cuba; har var idiotisk som vanligt.

Jag hörde i radion om en strid nära Monteagudo som resulterade i en stupad på vår sida: Antonio Fernandez, från Tarata. Det låter som Pedros riktiga namn, han var från Tarata.

13

Miguel, Urbano, León och Camba gav sig av för att slå läger vid det vattningsställe som Benigno upptäckt och för att rycka vidare därifrån. De tog med sig stycken av Pachos häst, som slaktades i dag, vilket bör räcka åt dem i omkring tre dagar. Vi har fyra djur kvar och allt

tyder på att vi blir tvungna att slakta ett till innan kvällen. Om allting går väl bör Coco och Aniceto vara här i morgon. Arturo sköt två kalkoner som jag fick för det finns knappast någon majs kvar.

Chapaco visar allt fler tecken på bristande balans. Pacho tillfrisknar snabbt, men min astma har blivit sämre sedan igår; jag tar nu tre tabletter om dagen. Min fot är nästan bra.

14

En svart dag. Dyster med avseende på aktiviteterna och ingenting nytt hördes, men på kvällen rapporterade radiokommentatorn att den källare som våra budbärare var på väg till hade tagits, och detaljerna var så exakta att det inte är möjligt att tvivla på det. Nu är jag dömd att plågas av astman på obestämd tid. De tog också alla slags dokument och fotografier. Detta är det hårdaste slag de riktat mot oss; någon måste ha sagt något. Vem? Det är det vi inte vet.

15

Tidigt på morgonen sände jag iväg Pablito med bud till Miguel att han skulle ta två män med sig och hämta Benigno, såvida Coco och Aniceto inte hade anlänt, men han träffade på dem på vägen så alla tre kom tillbaka. Miguel meddelade att han skulle stanna där man befann sig då mörkret föll, och bad om vatten. Dario sändes till honom för att förvarna honom att vi under alla omständigheter ger oss av tidigt i morgon bitti, men stötte på León som var på väg för att tala om för att vägen var färdig.

En radiostation i Santa Cruz meddelade att två män från Muyupampa-gruppen tagits till fånga av militären. Nu återstår det inget tvivel om att detta är Joaquíns grupp. De måste vara hårt ansatta, och till råga på allt har dessa två fångar inte hållit tyst. Det var kallt men natten var inte svår för mig. Ytterligare en abscess i samma fot måste skäras upp. Pacho är redan friskförklarad.

Ännu en sammanstötning i Chuyuyako har rapporterats utan några förluster på militärens sida.

16

Vi marscherade på en relativt bra väg i 3 timmar 40 minuter och vilade sedan i en timme. Min mulåsna kastade mig helt ur sadeln efter att ha skadats av en kvist, men jag klarade mig. Min fot håller på att bli bättre. Miguel, Urbano och Camba fortsatte att använda sina machetes och kom fram till Rosita. Det var i dag som Benigno och hans kamrater skulle ha kommit fram till källaren, och flygplanen flög upprepade gånger över området. Detta kunde bero på några spår som lämnats nära Vargas eller en grupp som var på väg nerför Rosita eller utmed Río Grande. På kvällen varnade jag alla för farorna vid övergången i morgon och vi vidtog nödvändiga försiktighetsåtgärder för morgondagen.

17

Vi gav oss iväg tidigt och kom fram till Rosita klockan 9. Där tyckte Coco att han hörde ett par skott och ett bakhåll anlades, men ingenting hände. Resten av färden blev långsam eftersom vi ständigt gick fel på grund av feltolkningar, och då vi kom fram till Río Grande 16.30 slog vi läger där. Jag ville utnyttja månskenet, men männen var mycket trötta. Vi har tillräckligt med ransoner av hästkött för två dagar, och jag har *mote* för en dag. Som det nu ser ut måste vi snart slakta igen. Radion meddelade att man skulle framlägga dokument och bevis från de fyra Ñacahuasukällarna, vilket tyder på att man funnit Apkällaren också. Min astma behandlar mig ganska mildt med tanke på omständigheterna.

$h = 640$ m (ologiskt, om man tar hänsyn till att igår var den 600)

18

Vi bröt upp tidigare än vanligt men var tvungna att vada över floden fyra gånger, en gång var den ganska djup, och vi var också tvungna att röja upp stigar på en del ställen. På grund av allt detta anlände vi till bäcken klockan 14 och männen var dödströtta. Ingen mer aktivitet. Det finns moln av *nibariigiises* i området och nätterna är fortfarande kalla. Inti berättade för mig att Camba vill lämna oss; han säger att hans fysiska kondition inte tillåter att han fortsätter och dessutom ser han ingen framtid i det. Detta är naturligtvis ett typiskt fall av feighet och det vore hälsosammast att låta honom gå, men eftersom han redan vet den kommande ruten för våra försök att förena oss med Joaquín, får han inte ge sig av. I morgon skall jag tala med honom och Chapaco.

h = 680 m

19

Miguel, Coco, Inti och Aniceto begav sig ut för att försöka hitta en bättre väg till Vargas' hus, där vi tror att det finns ett detachment, men ingenting nytt, och det ser ut som om vi måste följa den gamla stigen. Arturo och Chapaco gav sig iväg för att jaga och fick en urina, och Arturo, som stod på vakt med Urbano, skot en tapir; detta förorsakade spänning i lägret eftersom sju skott avlossades. Djuret kommer att ge oss kött i fyra dagar, och urinan i ytterligare en dag, och vi har bönor och sardiner i reserv; allt som allt mat för sex dagar. Det ser ut som om den vita hästen som står i tur på listan har en möjlighet att räddas. Jag talade med Camba och sade åt honom att han inte kunde få lämna oss förrän vi klarat nästa uppgift, som är föreningen med Joaquín. Chapaco sade att han inte skulle lämna oss för det var feigt, men han ville ha hopp om att kunna ge sig av efter sex månader eller ett år, och det hoppet gav jag honom. Han talade om en massa ovidkommande saker. Han är inte frisk.

Nyheterna handlar bara om Debray. Ingenting sägs om de andra. Inget nytt från Benigno; han borde redan vara här.

20

Macheteros, Miguel och Urbano, och min ”avdelning för allmänna arbeten”, Willy och Dario, ryckte fram bara ett litet stycke och därför beslöt vi att stanna kvar här en dag till. Coco och Inti hade ingen tur, men Chapaco sköt en apa och en urina. Jag åt urina och fick ett svårt astmaanfall vid midnatt. El Médico är fortfarande sjuk, tydligen har han ryggskott, och hans tillstånd har förvandlat honom till invalid. Inga nyheter från Benigno och nu har vi redan anledning att känna oss oroliga.

Radion meddelar att gerillamän finns 85 km från Sucre.

21

Ytterligare en dag på samma ställe och ytterligare en dag utan nyheter från Benigno och hans kamrater. Estaquio sköt fem apor och Moro en. Moros ryggskott är fortfarande inte bra och han fick en meperidinspruta. Det är inte bra för min astma att äta urina.

22

Äntligen bröt vi upp men dessförinnan slogs larm då man iakttagit en man som tydligen flydde längs stranden; det visade sig vara Urbano, som gått vilse. Jag gav El Médico lokalbedövning och på det viset kunde han rida på stoet, även om han hade smärtor vid framkomsten. Han verkar att må lite bättre. Pacho gick till fots. Vi slog läger på högra sidan, och vi behöver bara röja litet till för att få vägen klar till Vargas' hus. Vi har tapirkött kvar till i morgon och övermorgon, men från och med i morgon kommer vi inte att kunna jaga. Inga nyheter från Benigno; det har nu gått tio dagar sedan de skildes från Coco.

h = 580 m

23

Dagen var arbetsam, för vi tvangs passera ett mycket svårt stup; den vita hästen vägrade gå och de lämnade honom nersjunken i leran utan att ens ta vara på köttet. Vi kom till en jaktstuga där någon tydligen bott nyligen; vi anlade ett bakhåll och inom kort hade vi gripit två man. Deras alibi var att de hade satt ut tio fällor och att de nu gett sig ut för att vittja dem. Enligt dessa två finns det trupper i Vargas' hus, i Tatarenda, Caraguatarenda, Ipita och Yamon. För ett par dagar sedan var det en sammanstötning i Caraguatarenda och en sårades. Detta skulle kunna vara Benigno, driven av hunger eller för att han var inringad. Männen meddelade att militären skulle komma för att fiska i morgon och att de skulle komma i grupper om 15-20 man. Kött av tapir och några fiskar som fångats med en säck delades ut; jag åt ris och mådde mycket bra av det. El Médico är lite bättre. Det meddelades att rättegången mot Debray uppskjutits till september.

h = 580

24

Reveljen var klockan 5.30 idag och vi gav oss iväg i riktning mot den ravin som vi hade för avsikt att följa. Förtruppen inledde marschen, och vi hade bara tillryggalagt några meter när tre bönder uppenbarade sig på motsatta sidan. Jag kallade på Miguel och hans män och alla fick lägga sig i bakhåll. Så dök åtta soldater upp. Enligt min order skulle soldaterna få gå över floden vid vadstället rakt framför oss och sedan beskutas när de närmade sig, men soldaterna gick inte över floden, de gick bara fram och tillbaka några gånger och passerade förbi rakt framför våra gevär och vi öppnade inte eld mot dem. De civilister som vi tagit till fånga sade att de var jägare. Miguel och Urbano sändes iväg tillsammans med Camba och Dario och Hugo Guzmán, jägaren, för att följa en stig som går rakt västerut, men vi vet inte vart den leder. Vi stannade kvar i bakhåll hela dagen. I skymningen kom *macheteros* tillbaka med fällorna; de hade fångat en kondor och en illaluktande katt. Allting åts upp, inklusive stycket av tapiren: allt vi har kvar är bönor och vad vi eventuellt kan skjuta.

Camba närmar sig den moraliska förnedringens gräns; han darrar redan vid blotta tanken på soldaterna. El Médico fortsätter att ha ont och tar talamonal; jag mår rätt bra men är glupande hungrig. Militären har sänt ut en kungörelse om att de tagit ytterligare en källare och att två av deras soldater sårats lätt, ”gerillaförluster”. Radio Habana talade om en obekräftad strid i Taperias med en sårad på militärens sida.

25

Dagen gick utan att något nytt hände. Reveljen var klockan 5 och *macheteros* gick ut tidigt. Sju soldater kom på bara några stegs håll från vår ställning men de försökte inte gå över floden. De tycks kalla på jägarna med sina skott; i morgon skall vi anfälla dem om tillfället yppar sig. Vi fortsatte inte stigen. Miguel fick order att ta kontakt med Urbano men förmedlade ordern felaktigt och vid en tidpunkt när ingenting kunde göras.

Radion meddelade om en strid vid Monte Dorado, som tycks höra till Joaquíns område, och att gerilla hade iakttagits tre kilometer från Camiri.

26

Allt gick galet; de sju kom fram men delade på sig, fem begav sig nedför floden och två gick över. Antonio, som var ansvarig för bakhållet, sköt för tidigt och bommade, vilket gav två av männen möjlighet att fly och kalla på förstärkningar. De andra retirerade springande. Inti och Coco sprang efter dem med de tog skydd i skyttevärn och besvarade elden. Jag iakttog jakten och såg hur våra kulor slog ner omkring dem. Jag sprang ut och upptäckte att Eustaquio besköt dem, då Antonio inte hade informerat honom. Jag blev så rasande att jag förlorade behärsksningen och skällde ut Antonio.

Vi fortsatte sakta, på grund av El Médico medan militären, som hämtat sig, ryckte fram över ön framför oss i grupper om 20-30. Det var lönlöst att fortsätta striden. De torde ha högst två sårade. Coco och Into utmärkte sig genom sin beslutsamhet. Allting gick bra tills El Médico blev uttröttad och började sinka marschen. 18.30 gjorde vi halt utan att ha kommit fram till Miguel, som icke desto mindre befann sig några meter längre fram och tog kontakt med oss. Moro stannade kvar i en ravin utan att kunna klättra upp sista biten och vi sov uppdelade i tre grupper. Ingenting tyder på att vi är förföljda.

h = 900

27

Vi tillbringade dagen med att desperat leta efter en väg ut, och ännu har vi inte hittat någon; vi var nära Río Grande och vi hade redan passerat Yumon, men det fanns inga nya vadvägar enligt rapporterna så det enda vi kunde göra var att ta vägen via Miguels stup. Men detta var omöjligt med tanke på mulorna. Det finns en möjlighet att ta oss över en liten bergskedja och sedan fortsätta mot Río Grande–Masicuri, men inte förrän i morgon vet vi om det låter sig göra. Vi har varit så högt som 1300 meter, det är ungefär den högsta punkten i området, och vi har sovit på 1240 meters höjd i kylan. Jag mår rätt bra men El Médico är ganska sjuk och vattnet har tagit slut, vi har bara lite kvar åt honom.

Goda nyheter, eller den bästa händelsen, var att Benigno, Ñato och Julio uppenbarade sig. Deras odyssé blev lång därför att det fanns soldater i Vargas och Yumon och de så när stötte samman med dem.

Sedan följde de efter en trupp som gick nerför Saladillo och kom upp för Ñacahuasu, och de fann att det finns tre vägar till bäcken Congri som soldaterna gjort i ordning. Osogrottan, dit de anlände klockan 18, är ett antigerillaläger där omkring 150 soldater är inkvarterade. Där blev de så när överrumplade men lyckades ta sig tillbaka utan att bli sedda. De fick tag på *jocos* på en *chaco* som tillhörde en gamling. Det var allt som fanns för stället är helt övergivet. De passerade förbi soldaterna igen, hörde våra skott och stannade kvar för att sova nära intill för att sedan följa våra spår tills de hann upp oss. Enligt Benigno skotte sig Ñato mycket bra, men Julio gick vilse två gånger och var lite rädd för soldaterna. Benigno tror att några av Joaquíns folk befann sig där i trakten för några dagar sedan.

28

En grå dag och full av vända. Vi släckte törsten med caracarikakor, som bara lurar strupen. Miguel sände ut Pablito ensam tillsammans med en av jägarna för att söka efter vatten, och för att göra det hela än värre hade han bara en liten revolver med sig. 16.30 hade han ännu inte anlät och jag skickade iväg Coco och Aniceto för att leta efter honom; de kom inte tillbaka på hela natten. Eftertruppen stannade kvar på viloplatsen så vi kunde inte lyssna på radio; det tycks vara något nytt budskap. Till sist slaktade vi det lilla stoet, och eftersom hon hade följt med oss i två svåra månader gjorde jag allt jag kunde för att rädda henne, men hungern blev allt mer intensiv och nu lider vi åtminstone bara av törst. Det verkar inte som om vi skulle komma fram till vatten i morgon heller.

Radion sände ut ett meddelande om en sårad soldat i Tatarendaområdet. Vad jag skulle vilja veta är: Om de nu är så samvetsgranna då de meddelar sina förluster, skulle de då ljuga i sina andra kommunicéer? Och, om de inte ljuger, vilka är det då som åsamkar dem förluster på så avlägsna ställen som Caraguatarenda och Taperillas? Den enda möjligheten är att Joaquíns grupp delats upp i två delar eller att nya oberoende grupper existerar.

h = 1200 m

29

En obehaglig dag och fylld av vånda. *Macheteros* avancerade bara ett mycket kort stycke och vid ett tillfälle tog de fel väg och trodde de var på väg mot Masicuri. Vi slog läger på 1 600 meters höjd på ett relativt fuktigt ställe där det växer ett slags små rör vilkas märg släcker törsten. Några av kamraterna, Chapaco, Eustaquio och Chino, är halvdöda av törst. I morgon blir vi tvungna att bege oss direkt till det ställe där det finns vatten. Mulåsnedrivarna klarar det hela ganska bra.

Inga stora nyheter på radion; det viktigaste är Debray-rättegången som skjuts upp från den ena veckan till den andra.

30

Läget börjar bli förtvivlat; *macheteros* råkade då och då ut för svimningsanfall, Miguel och Dario drack sin egen urin och Chino gjorde sammanlunda, och det olyckliga resultatet blev diarré och kramper. Urbano, Benigno och Julio begav sig ner för en canyon och fann vatten. De lät meddela mig att mulåsnorna inte kunde ta sig ner och jag beslöt stanna kvar med Ñato, men Inti kom upp igen med vatten och vi tre blev kvar där och åt av stököttet. Radion var kvar där nere så vi hörde inga nyheter.

h = 1200 m

31

På morgonen gav sig Aniceto och León iväg för att spana längre ner och återvände klockan 16 med nyheten att därnerifrån skulle mulåsnorna kunna ta sig fram till vattningsstället. Jag studerade läget och fann att den värsta biten kom först och att djuren verkligen skulle kunna ta sig fram, så jag beordrade Miguel att röja en genväg åt oss nerför det sista stupet i morgon och fortsätta stigen framåt, och sade att vi skulle föra ner mulåsnorna. Det har kommit ett meddelande från Manila men vi kan inte spela in det.

SAMMANFATTNING AV MÅNADEN: Detta har utan tvekan varit den värsta månaden sedan kriget började. Förlusten av alla källarna med dokumenten och medicinen är ett svårt slag, framför allt psykologiskt. Förlusten av två män i slutet på månaden och den följande marschen på hästkött demoraliserade männen och framkallade första fallet av kapitulation, Camba, vilket skulle ha varit fördelaktigt under andra förhållanden men inte nu. Avsaknaden av kontakt med omvärlden, med Joaquin och det förhållandet att fångar från hans grupp har givit upplysningar, demoraliserade också truppen en del. Min sjukdom har skapat ovisshet hos flera av männen, och allt detta återspeglades i vår enda sammanstötning, där vi borde ha vållat fienden större förluster men bara sårade en. Å andra sidan tog den svåra marschen genom bergen utan vatten fram en del negativa sidor hos männen.

De viktigaste faktorerna:

1 Vi har fortfarande ingen kontakt av något slag och inget hopp om att kunna upprätta någon kontakt i den närmaste framtiden.

2 Vi fortsätter utan att några bönder sluter sig till oss, vilket är logiskt om man betänker det obetydliga samröre vi haft med dem den senaste tiden.

3 Stridsmoralen har sjunkit; jag förmodar att data är tillfälligt.

4 Militären visar varken större effektivitet eller stridslust. Vår stridsmoral och revolutionära anda har nått en ny bottennivå.

De viktigaste uppgifterna är fortfarande desamma som föregående månad, dvs. att återupprätta kontakterna, öka vår numerär, skaffa oss medicin och utrustning.

Det bör noteras att Inti och Coco utmärker sig alltmer påtagligt som revolutionära och militära kadrer.

September 1967

1

Tidigt på morgonen förde vi ner mulorna, efter några missöden, bland annat föll en av dem med buller och bång ner i en bergskreva. El Médico har inte tillfrisknat, men det har jag, jag går utan svårighet när jag leder mulan. Vägen var längre än vi hade beräknat och inte förrän 18.15 förstod vi att vi var framme vid bäcken vid Honoratos hus. Miguel fortsatte i full fart, men hade bara hunnit fram till stora vägen, när det blev fullkomligt mörkt. Benigno och Urbano avancerade försiktigt och upptäckte ingenting ovanligt. De ockuperade den utrymda gården och såg att där hade uppförts flera baracker för armén, som för tillfället hade lämnat platsen. Vi hittade majsmjöl, ister, salt. Vi slog ihjäl två getter och gjorde i ordning en festmåltid med dem och majsmjölet, fastän matlagningen tvingade oss att hålla vakt hela natten. Tidigt på morgonen drog vi oss tillbaka och lämnade en post vid det lilla huset och vid avtagsvägen.

h = 740

2

Tidigt på morgonen drog vi oss tillbaka ända till *chacos* och lämnade kvar i huset ett bakhåll bestående av Coco, Pablo och Benigno med Miguel som chef. På andra sidan stannade en vaktpost. Klockan åtta kom Coco för att varsko oss om att en mulåsnedrivare hade stannat för att besöka Honorato. De var fyra och han hade givit order om att de tre andra skulle få passera. Allt det här tog tid, eftersom det var en timmes väg från vår plats till huset. 13.30 hördes flera skott, och senare fick vi veta att en bonde kom med en soldat och en häst. Chino som stod på vakt tillsammans med Pombo och Eustaquio skrek: "en soldat" och osäkrade sitt gevär. Soldaten sköt mot honom och stack undan och då sköt Pombo och dödade hästen. Min reaktion var våldsam, då detta var höjden av inkompetens. Den stackars Chino var förkrossad.

Vi släppte de fyra, som hade passerat under tiden, plus våra båda fångar och skickade upp alla till Masicuri. Vi köpte en åring av mulåsnedrivarna för 700 pesos och Hugo fick 100 pesos för sitt arbete och femtio för några grejor, som vi hade tagit ifrån honom. Den dödade hästen visade sig vara en som hade lämnats kvar i Honoratos stall för att den var halt. Mulåsnedrivarna sade att Honoratos fru hade klagat över armén för att de hade slagit hennes man och ätit upp allt de hade. När mulåsnedrivarna drog förbi för en vecka sedan var Honorato i Valle Grande för att övervinna sviterna av ett jaguarbett. Hur som helst hade det varit någon i huset, eftersom vi fann en brinnande eld, när vi kom.

Till följd av Chinos misstag beslöt jag att ge mig av på kvällen samma väg som mulåsnedrivarna och att försöka ta mig fram till det första huset, då jag antog att det inte fanns så många soldater där och att de fortfarande höll på att retirera. Vi bröt upp mycket sent och passerade vadstället 3.45 utan att finna huset och sov sedan på en kostig i väntan på gryningen.

Vi hörde obehagliga nyheter på radion om likvideringen av en grupp på tio man under ledning av en kuban, som hette Joaquín i Camirizonen; emellertid sändes nyheterna av Voice of America och lokalstationerna har inte sagt någonting.

3

Eftersom det är söndag i dag, har som vanligt en stöd ägt rum. Vid gryningen gick vi nedför Masicuri till dess utlopp och sedan fortsatte vi en kort sträcka uppför Río Grande. Klockan 13 gav sig Inti, Coco, Benigno, Pablito, Julio och León i väg för att försöka nå fram till huset

och, om armén inte var där, köpa de varor, som gör livet uthärdligare. Först tillfångatog gruppen två lantarbetare, som sade att varken ägaren eller soldaterna var där och att man kunde få tag i massor med mat. Andra nyheter var att i går galopperade fem soldater förbi utan att stanna vid huset. För några dagar sedan kom Honorato till huset med två av sina söner. När de kom fram till jordägarens hus, upptäckte de att 40 soldater just hade anlänt, vilket resulterade i en förvirrad skärmytsling, där våra män dödade åtminstone en soldat, den som hade haft en hund med sig. Soldaterna reagerade med att omringa dem, men drog sig sedan tillbaka på grund av allt skrikande; vi kom inte ens över ett riskorn. Flygplanet flög över området och sköt några små raketer, tydligen över Ñacahuasu. Andra upplysningar från bönderna var att de i den här trakten inte hade sett någon gerilla, och de första nyheterna de hade fått kom från mulåsnedrivarna, som hade passerat förbi i går.

Åter talade Voice of the United States om en strid med armén och den här gången uppgav de att José Carrillo var ende överlevande i en grupp om tio man. Eftersom denne Carrillo är Paco, en av eftersläntrarna, och likvideringen ägde rum i Masicuri, tycks allt tyda på att det är en bluff.

h = 650

4

En grupp på åtta man under befäl av Miguel låg i bakhåll på vägen från Masicuri till Honorato till klockan 13, utan att någonting inträffade. Under tiden slet Ñato och León for att skaffa en ko, men senare fångades två ståtliga tamoxar. Urbano och Camba gick ungefär tio kilometer uppför floden; de var tvungna att passera fyra vadställen, av vilka ett är ganska djupt. Aringen blev dödad och frivilliga anmodades att göra en raid för att skaffa mat och informationer: Inti, Coco, Julio, Aniceto, Chapaco och Arturo utsågs, under befäl av Inti. Pacho, Pombo, Antonio och Eustaquio erbjöd sig också att följa med. Intis instruktioner var att nå fram till huset tidigt på morgonen, observera rörelserna och ta alla förråd, om där inte fanns några soldater. Om där fanns soldater skulle de omringa det och rycka fram och försöka ta tillfånga en, i medvetande om att det viktigaste var att inte lida förluster och att största möjliga försiktighet var att föredra.

Radion meddelar nyheten om en stupad i Vado del Yeso i en ny strid, nära den plats där de tio likviderades, vilket gör det troligt att underrättelsen om Joaquín är en bluff. A andra sidan tyder allt på att Negro, den peruanske doktorn, hade dött i Palmarito och förts till Camiri. Han identifierades av Pelao. Det ser ut som om det här verkligen rör sig om en död; de andra kan vara påhittade eller eftersläntrare. I varje fall är tonen i rapporterna som nu sänds till Masicuri och Camiri egendomlig.

5

Dagen förflöt utan någonting nytt, utom väntan på resultat. 4.30 återvände truppen och hade med sig en mula och litet förnödenheter. I Morons – plantageägarens – hus fanns det soldater som så när hade upptäckt gruppen med hjälp av hundar. Det verkar som om de förflyttar sig om natten. De omringade huset och bröt igenom skogen så långt borta som vid Montañós hus, där det inte fanns någon, men där fanns majs, som de tog med sig 50 kilo av. Ungefär 12 gick de över floden och kom till de båda husen på andra sidan. Alla flydde från det ena och mulan rekvirerades där; i det andra var de ovilliga till samarbete och det var nödvändigt att tillgripa hotelser. Upplysningen de gav var att de dittills inte hade sett någon gerilla utom en grupp som kom till Pérez' hus före karnevalen (vi). De återvände under dagen och väntade till kvällen med att passera Morons hus. Allt gick perfekt tills Arturo gick vilse och lade sig att sova på stigen, och de därför förlorade två timmar på att leta efter honom. De lämnade efter sig fotspår, som kan följas, om inte djuren plånar ut dem, och så några saker som de hade tappat längs vägen. Männens humör skiftade omedelbart. Radion meddelar att de döda

gerillasoldaterna inte kan identifieras, men att det skulle komma nyheter vilket ögonblick som helst. Ett mottaget meddelande dechiffrerades fullständigt. OLAS [Latinamerikanska solidaritetsorganisationen] var en triumf, men den bolivianska delegationen var en skithög; Aldo Flores från bolivianska kommunistpartiet påstår sig vara representant för Nationella befrielsearmén, men avslöjades som lögnare. De har bett att en av Kolles män skall delta i diskussionen. Det gjordes en razzia i Lozanos hus och han har gått under jorden; han tror att de kan utväxla Debray. Det är allt. De har tydligen inte fått vårt senaste meddelande.

6

Benigno.

Benigos födelsedag såg lovande ut; tidigt på morgonen kokade vi majsgröt på det som fanns och drack litet mate med socker. Sedan gick Miguel i spetsen för åtta man till ett bakhåll, medan León fångade en ny åring att ta med oss. Då det var ganska sent, lite efter 10 och de inte hade återvänt, skickade jag Urbano att varsko dem att de skulle lämna bakhållet klockan 12. Några minuter senare hördes ett skott, och sedan en kort eldskur och ett skott i vår riktning. När vi gick i ställning kom Urbano springande; han hade varit i strid med en patrull, som hade hundar med sig. Med nio man på andra sidan och utan att veta deras exakta tillhåll var jag desperat: stigen var förbättrad men inte ända fram till flodstranden och den vägen var det möjligt att sända Moro, Pombo och Camba med Coco.

Jag avsåg att föra över ryggsäckarna och om möjligt hålla samband med eftertruppen tills de var återförenade med gruppen, som å andra sidan stod inför risken att falla i bakhåll. Emellertid återvände Miguel med alla sina män genom skogen. Vad som hände var följande: Miguel ryckte fram utan att lämna någon post på vår stig och ägnade sig helt och hållet åt att titta efter boskap. Leon hörde en hund skälla och Miguel beslöt att dra sig tillbaka för säkerhets skull; i samma ögonblick hörde de skotten och upptäckte att en patrull hade passerat på en stig mellan dem och skogen, och att de redan var före dem; sedan trängde de genom skogen. Vi drog oss tillbaka utan svårighet, med de tre mulorna och de tre nötkreaturen och gick över fyra vadställen, av vilka två mycket strida, och slog sedan läger ungefär sju kilometer från föregående plats. Vi slaktade en ko och åt överdådigt. Eftertruppen rapporterade att skott fortfarande hördes i riktning mot lägret, kraftig kulspruteeld.

h = 640

7

Kort sträcka. Vi gick bara över ett vadställe men sedan blev det svårare på grund av de branta klipporna, så Miguel beslöt att slå läger och vänta på oss. I morgon skall vi rekognoscera bättre. Läget är följande: flyget söker oss inte i den här trakten, trots att de har funnit lägret och radion meddelade att jag är chef för gruppen. Frågan är: Är de rädda? Det är inte särskilt troligt. Betraktar de bestigningen som omöjlig? Med erfarenhet av vad vi har gjort och vad de vet tror jag inte det. Vill de låta oss rycka fram och vänta på oss vid någon strategisk punkt? Det är möjligt. Tror de att vi måste hålla oss kvar i Masicurittrakten för att skaffa oss förnödenheter? Det är också möjligt. El Médico mår mycket bättre, men jag fick ett återfall och kunde inte sova på hela natten.

Radion kommer med nyheter om de värdefulla upplysningar som José Carrillo (Paco) har lämnat; det är nödvändigt att straffa honom för att statuera exempel. Debray hänvisar till Pacos anklagelser mot honom, och säger att han sågs med ett gevär, därför att han jagade ibland. Radio Cruz del Sur tillkännager fyndet av Tantias, gerillakämpens, kropp, på Río Grandes strand; det är nyheter som inte låter lika trovärdiga som rapporten om Negro. Enligt denna radiostation hade hennes kropp förts till Santa Cruz, men inte enligt Altiplano.

h = 720

Jag talade med Julio; han mår mycket bra men känner bristen på kontakt och svårigheten att få nya rekryter.

8

En lugn dag. Bakhåll ordnades från morgon till kväll med åtta man under befäl av Antonio och Pombo. Djuren åt bra på en chuchial och mulans skador håller på att läka. Aniceto och Chapaco rekognoscerade uppåt floden och återvände med nyheten att vägen var relativt bra för djuren; Coco och Camba gick över floden med vatten upp till bröstkorgen och klättrade upp på en kulle på andra sidan, men upptäckte ingenting nytt. Jag skickade ut Miguel tillsammans med Aniceto och resultatet av en längre spaning är, enligt Miguel, att det kommer att bli mycket svårt att få igenom djuren. I morgon skall vi försöka åt det här hållet, eftersom möjligheten alltid finns att djuren kan ta sig fram utan packning genom vattnet.

Radion meddelade att Barrientos hade varit närvarande vid begravningen av kvarlevorna efter Tania, gerillakämpen, som gavs en ”kristen begravning”, och sedan for han till Puerto Mauricio, där Honoratos hus är beläget. Han gjorde ett förslag till de besvikna bolivianerna, som inte har fått de utlovade lönerna, och sade att om de med händerna mot pannan går till arméns poster skall inga åtgärder vidtas mot dem. Ett litet flygplan bombade från Honoratos neråt floden liksom för att demonstrera för Barrientos.

En tidning i Budapest kritiserar Che Guevara, en patetisk och uppenbarligen ansvarslös figur. Den hyllar den marxistiska inställningen hos det chilenska partiet som intar en realistisk attityd inför verkligheten. Vad jag gärna skulle vilja ta makten bara för att avslöja ynkryggar och lakejer av alla slag och doppa deras näsor i deras egna smutsiga knep.

9

Miguel och Ñato gick ut på spaningsuppdrag och kom tillbaka med upplysningen att det går att passera, men att djuren måste simma över; för männen finns det vadställen. Det finns en ganska stor biflod på vänstra stranden där vi skall slå läger. Vi hade fortfarande ett bakhåll med åtta man med Antonio och Pombo som chefer. Inga nyheter. Jag talade med Aniceto; han tycks vara mycket ståndaktig, men han tror att det finns åtskilliga bolivianer, som har börjat vackla. Han klagar över bristen på politisk aktivitet hos Coco och Inti. Vi gjorde slut på kon, av vilken bara de fyra benen återstod till soppa på morgonen. Den enda nyheten i radion är att rättegången mot Debray är uppskjuten åtminstone till den 17 september.

10

En dålig dag. Den började bra, men sedan blev djuren istadiga, därför att vägen var så dålig. Till slut stannade mulan för att den inte ville gå och vi måste lämna den på andra sidan. Beslutet fattades av Coco med tanke på att floden steg snabbt, men fyra vapen, bland dem Moros och tre pansarvärnsgranater till Benignos vapen, blev kvar på andra sidan. Jag simmade över floden med mulan men tappade mina skor och nu har jag bara mockasiner, något som gör mig allt annat än lycklig. Ñato gjorde ett knytnäve av sina kläder och vapen och slog in det i en oljeduk och hoppade i, när vattnet steg som våldsammast och förlorade allt på vägen över. Den andra mulan fastnade och hoppade i för att simma över själv, men vi måste hämta henne tillbaka eftersom det var omöjligt att passera, och vid ett försök att på nytt ta sig över med León, blev han och mulan nästan dränkta av det framrusande högvattnet. Till slut nådde vi alla vårt mål, som var bäcken, men El Médico var i mycket dålig kondition och klagade senare över neuralgi i benen hela natten. Hittills hade vår plan varit att få djuren att simma över till andra sidan, men då vattnet stiger måste denna plan överges, åtminstone tills floden har sjunkit. Dessutom har flygplan och helikoptrar flugit över trakten; jag tycker inte alls om helikoptrarna, för de kan landsätta bakhåll vid floden. Morgondagens

spaningspatruller skall gå uppför floden och uppför bäcken för att försöka ta reda på vår exakta position.

h = 780 m, tillryggalagd väg 3-4 km.

Jag glömde nästan att understryka det faktum att jag badade i dag efter ungefär sex månader. Det utgör ett rekord som många redan har nått.

11

En lugn dag. Spaningspatrullerna gick uppför floden och uppför bäcken; de som gick uppför floden återvände i skymningen med nyheten att det är mycket troligt att det går att ta sig över den när den har sjunkit, och att det finns stränder som djuren kan gå på. Benigno och Julio undersökte bäcken, men mycket ytligt och vid tolvtiden var de tillbaka. Ñato och Coco, understödda av eftertruppen, gick för att leta efter grejor, som vi hade lämnat efter oss, fick över mulan och lämnade bara ett knyte med kulspruteband.

Det inträffade en obehaglig händelse, då Chino kom och berättade för mig att Ñato hade grillat och ätit en hel filé framför näsan på honom; jag blev rasande på Chino som borde ha hindrat det, och efter en undersökning blev saken ännu mer komplicerad, då det inte kunde fastslås om Chino hade tillåtit honom att göra det eller inte. Chino bad att bli utbytt och jag gav på nytt Pombo hans befattning. Även så var det ett beskt piller för Chino.

Radion meddelade på morgonen att Barrientos hävdade att jag var död sedan länge och att alltsammans var propaganda. På kvällen talade de om en belöning på 50 000 pesos (4 200 dollar) för upplysningar som kunde underlätta mitt gripande död eller levande. Det verkade som om krigsmakten gav honom en [oläsligt]. förmodligen kastar de ner flygblad med mitt signalement över området. Man säger att Barrientos' erbjudande kan tänkas få psykologisk effekt, då gerillans orubblighet är välkänd liksom det faktum att de förbereder sig för ett förlängt krig.

Jag talade länge med Pablito. Liksom alla andra är han bekymrad över bristen på samband, och han anser att vår viktigaste uppgift är att återupprätta det med staden. Men han visade sig vara stark i sitt beslut om Patria o Muerte till slutet.

12

Dagen började med en tragikomisk episod: precis 6, klockslaget för revelj, kom Eustaquio och meddelade att det kom folk längs floden. Han ropade oss i vapen och alla gjorde sig stridsberedda. Antonio hade sett dem och när jag frågade hur många de var, sträckte han upp fem fingrar. Till slut visade det sig vara en hallucination, farlig för truppens moral, ty genast började de tala om psykos. Jag talade sedan med Antonio och han är uppenbarligen inte normal; tårar steg upp i ögonen på honom, men han förnekade att han var ängslig och sade att det bara var brist på sömn, som påverkade honom, eftersom han har haft extratjänst i sex dagar på grund av att han somnade på sin post och sedan förnekade det. Chapaco löd inte order och fick också tre dagars extratjänst. På kvällen bad han mig att placera honom i förtruppen i stället, ty enligt honom kommer han inte överens med Antonio, men jag vägrade att göra det. Inti, Leon och Eustaquio gick för att undersöka bäcken för att se om det var möjligt att ta sig över till andra sidan av en stor grässlätt, som syns långt borta. Coco, Aniceto och Julio drog uppför floden för att försöka rekognoscera vadställena och hitta en väg att leda djuren för den händelse att vi kommer igenom där.

Det visar sig att Barrientos erbjudande har vållat viss sensation. I varje fall var en barmhärtig journalist av den uppfattningen att 4200 amerikanska dollar var småpotatis om man tänker på hur farlig jag är. Radio Habana rapporterar att OLAS har fått ett budskap om understöd från Nationella befrielsearmén; mitt verk per telepati.

13

Spejarna återvände: Inti och hans grupp tillbringade hela dagen uppåt floden; de sov på ganska hög höjd och det var riktigt kallt. Bäckens kommer tydligen från en bergskedja som ligger framför oss och den rinner mot norr; den erbjuder ingen övergång för djuren. Coco och hans kamrater försökte utan framgång att ta sig över floden; de fick gå runt 11 klippor innan de nådde fram till den canyon som måste höra till La Pesca-floden, där det fanns tecken på liv; brända *chacos* och en ox; djuren måste ta sig över till andra sidan, om vi inte alla kan klara det på flotten tillsammans, vilket är vad vi skall försöka göra.

Jag har talat med Dario och tagit upp frågan om han skall lämna oss, om han så önskar. Först svarade han att det var mycket farligt att ge sig i väg, men jag påpekade att det här inte är någon fristad och om han beslutar att stanna så är det en gång för alla. Han sade ja och lovade rätta sina fel. Vi får väl se.

Den enda nyheten i radio var att Debrays far har blivit beskjuten, och att de har fråntagit hans son alla dokument som han hade gjort i ordning för sitt försvar, förebärande att de inte vill låta honom läsa upp några politiska pamfletter.

14

En ansträngande dag. Klockan 7 startade Miguel med hela förtruppen och Ñato. De hade instruktioner att gå så långt som möjligt på den här sidan och sedan bygga en flotte, där det blev svårt att passera. Antonio stannade i bakhåll med hela eftertruppen. Ett par M-1 var kvar i en liten källare som Ñato och Willy känner till. 13.30, då ingenting hade hänt, startade vi marschen.

De kunde inte ta sig fram på mulorna och jag, som just höll på att få ett astmaanfall, måste lämna mitt djur till León och fortsätta till fots. Eftertruppen fick order att börja marschera klockan 15, om det inte hade kommit kontraorder. Ungefär vid den tidpunkten kom Pablito och meddelade att oxen var vid övergångsstället och att flotten höll på att byggas en kilometer längre upp. Jag väntade på att djuren skulle komma och det gjorde de till slut 18.15 sedan männen hade sänts att hjälpa dem. Vid den tidpunkten togs de båda mulorna över (oxen hade tagits över innan) och vi fortsatte i vår tröttsamma takt upp till flotten och fann att 12 man fortfarande var kvar på den här sidan; bara tio hade kommit över. Vi tillbringade hela natten där, på olika platser, och gjorde slut på sista ransonen halvruktet oxkött. H = 720. Marsch – två till tre kilometer.

15

Den här gången kom vi lite längre: fem till sex kilometer, men vi nådde inte fram till La Pesca-floden, för vi måste ta över djuren två gånger, och en av mulorna vägrade. Det är ännu en kvar och vi måste rekognoscera för att se om mulorna kan klara det.

Radion kommer med nyheten om Loyolas arrestering. Det måste vara fotografiernas fel. Vår enda återstående tjur dog för bödelns hand, naturligtvis.

h = 780

16

Dagen tillbringades med att bygga flotten och ta oss över floden. Vi gick ungefär 500 meter upp till lägret, där det finns en liten källa. Överskeppningen gick utan missöden på en bra flotte, som drogs med rep från båda stränderna. Senare, när de blev lämnade ensamma, grälade Antonio och Chapaco på nytt och Antonio gav Chapaco ett sexdagars straff för uppkäftighet.

Jag respekterade beslutet, även om jag inte är säker på att det är rättvist. På kvällen ett nytt intermezzo med en anklagelse från Eustaquio angående ett extramål som Ñato hade ätit. Det visade sig vara litet talg från hudarna. En ny pinsam situation orsakad av mat. El Médico tog upp ett annat litet problem med mig, om hans sjukdom och männens mening om den, med anledning av några kommentarer som Julio gjort. Det hela verkar betydelselöst.

17

Pablito

Tandläkardag. Jag drog ut tänder på Arturo och Chapaco. Miguel rekognoscerade fram till floden och Benigno undersökte stigen; de sade att mulorna kan klara det, men dessförinnan måste de simma över floden och tillbaka igen. Vi lagade litet ris till Pablito, därför att han blev tjugotvå år i dag och är den yngste i gerillan.

Radion har bara nyheter om uppskjutandet av rättegången och en bekräftelse på arresteringen av Loyola Guzmán.

18

Marschen startade 7, men Miguel kom snart med nyheten att tre bönder hade blivit sedda vid kröken. Vi visste inte om de hade sett oss, så order gavs att hålla dem kvar. Ett oundvikligt bråk uppstod då Chapaco anklagade Arturo för att ha stulit 15 patroner från hans magasin. Han är opålitlig, och den enda ljuspunkten är att han bråkar med kubanerna, så att ingen av bolivianerna bryr sig honom. Mulorna gick hela vägen utan att simma, men när vi tog oss över en skreva, slet sig den svarta mulan och skadade sig efter att ha rullat ned ett femtital meter. Fyra bönder togs till fånga när de var på väg med sina små åsnor till Piraypandi, en flod som ligger en halvmil uppströms. De berättade att Aladino Gutiérrez jagade och fiskade med sitt folk på stranden av Río Grande. Benigno begick ett allvarligt misstag, då han lät sig själv bli sedd och tillät Gutiérrez, hans hustru och en annan bonde att ge sig av. När jag fick reda på detta blev jag rasande och kallade det förräderi, vilket kom Benigno att brista i gråt. Alla bönderna har blivit varskodda om att de i morgon måste följa med oss till Zitano, gården där de bor, tre till fyra kilometer härifrån. Aladino och hans hustru är ganska opålitliga och det kostar en hel del att köpa mat av dem. Nu meddelar radion att Loyola försökte begå självmord två gånger ”av fruktan för repressalier från gerillans sida” och att man arresterat ett flertal lärare som även om de inte tillhör oss, åtminstone sympatiserar med oss. Det verkar som om de hade hittat en hel del saker i Loyolas hus och det skulle inte förvåna mig om vi hade fotona som beslagtogs i grottan att tacka för allt detta.

I skymningen flög ett litet plan och mustangen på ett misstänkt sätt över området.

h = 800

19

Vi startade inte så tidigt därför att bönderna inte kunde hitta sina djur. Till slut, efter att ha hållit en rejäl straffpredikan, gav vi oss i väg med fångkaravanen. Vi gick långsamt med Moro och när vi kom fram till raststället vid floden nådde oss nyheten att ytterligare tre fångar hade tagits och att förtruppen just hade startat och antogs komma fram till sockerplantagen en mil bort. Det var långa kilometer, lika långa som den första milen tycktes vara. Närmare 9 på kvällen nådde vi fram till fälten som visade sig bara vara ett sockerrörsfält. Eftertruppen kom fram efter 21.

Jag talade med Inti om hans svaghet för mat och han svarade mig mycket förargad att det var sant och att han skulle hålla offentlig självkritik när vi var för oss själva, men han förnekade också vissa av anklagelserna. Vi passerade höjder på 1440 meter och nu är vi på 1000 meter.

Det tar tre timmar att gå härifrån till Lucitano, kanske fyra, om man får tro pessimisterna. Till slut åt vi fläsk och de som tyckte om sötsaker kunde proppa sig fulla med chankaka.

Radion fortsatte att tala om Loyolafallet och att lärarna strejkar för fullt. Eleverna vid högskolan, där Higueras, en av de arresterade, arbetade har börjat hungerstrejka, och oljearbetarna tänker strejka till följd av grundandet av ett oljebolag. Ett tidens tecken. Jag har gjort slut på bläcket.

20

Jag beslöt att bryta upp 15 för att nå fram till Lucitanos gård vid skymningen, därför att det sades att den lätt kunde nås på tre timmar, men många problem försenade färden till 17 och fullständigt mörker överraskade oss uppe på kullen. Trots att vi tände en stormlykta, kunde vi inte komma fram till Aladino Gutiérrez' hus förrän 23. Det var inte mycket till *pulperia*. Vi fick lite cigaretter och andra småsaker men inga kläder. Klockan 3, sedan vi hade dåsat litet, startade vi mot Alto Seco som de påstår ligger på två mils avstånd. Vi tog borgmästarens telefon, men fann att den inte hade fungerat på flera år och dessutom hade ledningen rasat. Borgmästaren heter Vargas och han har bara innehaft sitt ämbete en kort tid.

Radion säger ingenting av betydelse; vi har bestigit höjder på 1800 meter och Lucitano ligger på 1400 meter.

Vi tillryggalade ungefär en mil på väg till gården.

21

3 gav vi oss i väg i fullt månsken på en stig som vi hade rekognoscerat på förhand och vi gick nästan till 9 utan att möta någon och har passerat höjder på 2040 meter, det högsta hittills. Vid ett tillfälle stötte vi ihop med ett par mulåsnedrivare som visade oss vägen till Alto Seco, ytterligare en mil bort. En del av natten och en del av morgonen gick åt att marschera bara en mil. När vi kom fram till de första husen på vägen ner, köpte vi lite mat och lagade ett mål i borgmästarens hus. Senare gick vi till en majsquinn, som drevs av vattenkraft på stranden av Piraymini (1400 meters höjd). Folk är rädda och försöker undvika oss och vi har förlorat mycket tid på grund av vår begränsade rörlighet. Den ena milen till Alto Seco tog oss fyra timmar och tre kvart.

22

När vi, centern, anlände till Alto Seco fann vi att borgmästaren tydligen gett sig av i går för att varsko om att vi var nära. Som repressalier tog vi allt i hans *pulperia*. Alto Seco är en liten by på 50 hus, belägen på en höjd av 1900 meter, där vi mottogs med en blandning av fruktan och nyfikenhet. Proviantmaskineriet började fungera och snart hade vi avsevärda förråd i vårt läger, som var ett övergivet hus nära vattningsstället. Den lilla lastbilen, som skulle ha kommit från Valle Grande anlände inte, vilket tycktes bekräfta uppgiften att borgmästaren har rapporterat om oss. Jag måste stå ut med hans hustrus tjutande, när hon i Guds och hans barns namn bad om betalning, något som jag inte kunde samtycka till. På kvällen höll Inti en kort föreläsning i byskolan (1:a och 2:a klasserna) för en grupp av 15 häpna och tysta bönder och förklarade vår revolutions mål för dem. Läraren var den ende som invände något och frågade om vi skulle slåss i städerna. Han var en blandning av slug bonde och advokat med pojaktig frispråkighet; han frågade en massa om socialism. En stor pojke erbjöd sig att bli vår vägvisare, men varnade för läraren som enligt dem är en räv. Vi bröt upp 1.30 mot Santa Elena, dit vi kom klockan 10.

h = 1300

Barrientos och Ovando gav en presskonferens, där de framlade data från dokumenten och förklarade att Joaquíns grupp likviderats.

23

Platsen var en mycket vacker apelsinlund, där det ännu fanns mycket frukt. Vi tillbringade dagen med att vila och sova, men det var nödvändigt att hålla noggrann vakt. 1 steg vi upp och startade 2, mot Loma Larga, som vi nådde i gryningen. Vi passerade höjder på 1800 meter. Männen var tungt lastade och marschen gick sakta. Jag fick magbesvär av Benignos mat.

24

Vi kom fram till gården som hette Loma Larga, jag själv hade en leverattack och kräktes och männen var mycket utmattade av de långa marscherna, som har givit så föga resultat. Jag beslöt att tillbringa natten vid vägkorsningen på väg till Pujio. Vi slaktade en gris, såld av Sostenes Vargas, den ende bonde som stannade i sitt hus. De andra flyr när de ser oss.

h = 1400

25

Vi anlände tidigt till Pujio, men där fanns folk som hade sett oss längre ner dagen innan. Det innebär att man förvarnats genom Radio Bemba. Pujio är en liten gård belägen på en höjd, och folket som sprang sin väg när de först såg oss kom senare tillbaka och behandlade oss väl. Tidigt på morgonen gav sig en polis av. Han hade kommit från Serrano i Chuquisaca för att arresterera en skuldsatt. Vi är i en trakt, där tre departement stöter samman i en punkt. Marschen med mulor börjar bli farlig, men jag vill at El Médico skall transporteras så bekvämt som möjligt eftersom han är mycket svag. Bönderna säger att de inte vet någonting om armén i hela trakten. Vi gick långa stycken tills vi nådde [texten oläslig] där vi sov vid sidan av vägen, eftersom Miguel inte hade vidtagit de säkerhetsåtgärder, som jag hade gett order om. Borgmästaren i Higueras finns i området, och vi gav order till förtruppen att arresterera honom.

h = 1800

Inti och jag talade med Camba och han gick med på att följa med oss till Higueras, en punkt belägen nära Pucara och försöka att ge sig av till Santa Cruz därifrån.

26

Nederlag. I gryningen anlände vi till Picacho, där alla festade (den högsta punkt vi någonsin uppnått, 2280 meter). Bönderna behandlade oss mycket väl och vi fortsatte utan överdriven oro, trots det faktum, att Ovando hade lovat att mitt tillfångatagande kunde äga rum när som helst.

När vi kom fram till Higueras var allting förändrat: männen hade försvunnit och där fanns bara några få kvinnor. Coco gick till telegrafstationen, för där fanns en telefon och hade med sig tillbaka ett meddelande från den 22, i vilket underprefekten i Valle Grande hade meddelat borgmästaren att det fanns nya uppgifter om gerillans närvaro i trakten och att alla nyheter skulle sändas till Valle Grande, där man skulle betala kostnaderna. Mannen hade smitit, men hans fru försäkrade att de inte hade talats vid i dag, eftersom det var en fest i Jagüey, nästa stad.

Klockan 13 gav sig förtruppen av för att nå Jagüey och där fatta ett beslut beträffande mulorna och El Médico; litet senare talade jag med den ende mannen i staden, som var mycket rädd, då en köpman i coca anlände och sade att han hade kommit från Valle Grande och Pucara och inte hade sett någonting. Han var också mycket nervös, men skyllde det på vår närvaro och jag lät båda gå, trots att de ljugit för oss. När jag gick ut mot toppen på kullen ungefär 13.30, skvallrade skott överallt från *firme* om att våra män hade fallit i ett bakhåll. Jag organiserade försvaret i den lilla staden, väntade på överlevande och beslöt att ange vägen som ledde till Río Grande som reträttväg. Några ögonblick senare anlände Benigno sårad och

sedan Aniceto och Pablito, den senare med sin fot svårt skadad. Miguel, Coco och Julio hade stupat och Camba hade försvunnit och lämnat sin ränsel efter sig.

Eftertruppen hittade snabbt stigen och jag följde dem, fortfarande ledande två mulor; kön blev beskjuten på mycket kort håll och blev försenad, och Inti förlorade kontakten. Efter att ha väntat på honom en halv timme i ett litet bakhåll och efter att varit utsatta för ytterligare beskjutning från kullen, beslöt vi att lämna honom efter men en liten stund senare nådde han ifatt oss. I det ögonblicket såg vi att Leon hade försvunnit och Inti rapporterade att han hade sett hans ryggsäck i ravinen, genom vilken han hade varit tvungen att fly. Vi såg en man som gick i rask takt genom kanjonen och drog den slutsatsen att det var han. För att vilseleda honom, lät vi mulorna gå ner i canyonen och följde senare en annan liten canyon med bittert vatten, och sov klockan 12, för det var omöjligt att rycka fram.

27

Klockan 21 återupptog vi marschen, och försökte finna ett ställe där vi kunde klättra upp, vilket vi lyckades med 7, men på mot sätt sida mot vad vi önskade. Där fanns en karg kulle rakt fram som såg ofarlig ut. Vi klättrade upp en bit till en gles skog för att vara säkra för flyget och där upptäckte vi att det fanns en stig uppe på kullen, fast ingen hade gått på den hela dagen. I skymningen kom en bonde och en soldat upp på kullen ungefär till mitten och var där en liten stund, utan att se oss. Aniceto hade just rekognoscerat och såg en grupp soldater i ett hus i närheten. Det var den lättaste vägen för oss, och nu var den avskuren. På morgonen såg vi en kolonn soldater; det glänste om dem i solen, när de gick uppför en kulle i närheten. Senare, vid middagstid, hördes enstaka skott och några granatexplosioner och sedan ropet: ”Där är han”; ”Kom ut därifrån”; ”Kommer du ut eller inte”, följt av ytterligare skott. Vi fick aldrig reda på mannens öde och antog att det kunde ha varit Camba.

Vi gav oss av i skymningen för att försöka komma ner till vattnet på andra sidan och stannade i en dunge som var litet tätare än den förra; vi var tvungna att söka efter vatten i samma canyon, då klipporna inte tillåter oss att göra det här.

Radion kom med nyheten att jag varit i strid med Galindos kompani och lämnat kvar tre döda. De hade forts till Valle Grande för att identifieras. Det verkar som om Camba och León inte har blivit gripna. Våra förluster har varit mycket stora den här gången; den svåraste förlusten är Coco, men Julio och Miguel var härliga kämpar och alla tres mänskliga värde stod över alla lovord. León verkade lovande.

h = 1400

28

En ångestfull dag som ett ögonblick tycktes bli vår sista. Tidigt på morgonen hämtades vatten, och nästan omedelbart gav sig Inti och Willy av för att undersöka en ny möjlig väg till canyonen. Men de kom genast tillbaka, de hade nämligen sett att det gick en stig över kullen rakt framför oss och en bonde som red fram på den. Framför oss bröt 46 soldater med ryggsäckarna på ryggen upp klockan 10, och det dröjde en hel evighet innan de försvann. 12 dok en annan grupp upp. Denna gång med 77 man – och till råga på allt hördes ett skott i det ögonblicket och soldaterna gick i ställning. Officeren gav order om att gå ner i ravinen, tydligen misstänkte han att vi var där. Men slutligen kommunicerade de per radio och till synes belättna återupptog de marschen. Vårt tillhåll har inget försvar mot en attack uppifrån och möjligheterna till reträtt skulle ha varit små om de hade upptäckt oss.

En soldat som hade kommit på efterkälken passerade med en uttröttad hund, för han drog i den för att få den att gå, och senare återvände en bonde efter en stund, och sedan hände ingenting annat. Men oron hade varit stor när skotten föll. Alla soldaterna gav sig av med sina ryggsäckar, vilket gav intryck av att de drog sig tillbaka, inga eldar har setts i det lilla huset på

natten och inga av de skott hördes, som de vanligtvis brukar hälsa skymningen med. I morgon skall vi rekognoscera hela dagen kring gården. Det föll en lätt regn men jag tror inte att det var tillräckligt för att utplåna våra spår.

Radion meddelade att Coco blivit identifierad och gav förvirrade upplysningar om Julio. De blandar ihop Miguel och Antonio, vars ställning i Manila uppgavs. Först spred de nyheten om min död, senare dementerade de den.

29

Ännu en spännande dag. Rekognosceringen: Inti och Aniceto gav sig av tidigt för att bevaka huset hela dagen. Tidigt på morgonen förekom det rörelse på vägen, och mitt på förmiddagen kom soldater utan ryggsäckar som förflyttade sig i båda riktningarna plus andra som ledde upp åsnor utan last, som sedan kom tillbaka lastade. Inti anlände 18.15 och rapporterade att de 16 soldater som kom ner försvann i *chaco* och att åsnorna tycktes ha lastats där. Enligt hans upplysningar var det svårt att besluta om man skulle använda den här vägen, den lättaste och mest logiska, då det är möjligt för soldaterna att lägga sig i bakhåll och det ändå finns hundar i huset, som kan avslöja vår närvaro. I morgon skall två män ge sig ut för att rekognoscera; en till samma plats och den andre för att försöka att gå uppför *firme* så långt som möjligt för att se om det finns någon reträttväg, troligen genom att korsa den stig soldaterna använder.

Inga nyheter i radion.

30

Ännu en spänningsfylld dag. På morgonen tillkännagav Radio Balmaseda i Chile att höga militära källor uppgav att de hade omringat Che Guevara i en oländig djungelcanyon. De lokala radiostationerna var tysta. Det verkar som förräderi eller också är de säkra på att vi befinner oss i området. Kort därefter började soldater förflytta sig från den ena sidan till den andra. Klockan 12 bröt 40 av dem upp i flera kolonner med vapnen redo, och de slog sig ner i det lilla huset, som de har gjort till sitt läger och började en nervös bevakning. Aniceto och Pacho rapporterade detta. Inti och Willy kom tillbaka med nyheterna att Río Grande låg ungefär två kilometer rakt fram, att det fanns tre hus uppe i canyonen och att vi kunde slå läger på platser där vi inte skulle bli sedda från något håll. Vi hämtade vatten och klockan 22 startade vi en tröttsam nattlig marsch, försenad av Chino som går mycket illa i mörkret. Benigno mår mycket bra, men El Médico har ännu inte tillfrisknat.

MÅNADSANALYS: Det skulle ha varit en månad av återhämtning och det var nära att bli det, när bakhållet, i vilket Miguel, Coco och Julio föll, förstörde allting och försatte oss i ett farligt läge, förutom förlusten av León. Vad Camba beträffar är det en ren vinst.

Vi hade små skärmytslingar, i vilka vi dödade en häst, dödade och sårade en soldat och Urbano växlade skott med en patrull plus det olycksbådande bakhållet i Higuera. Vi lämnade kvar mulorna och jag tror att vi inte skall skaffa nya sådana djur på länge, om jag inte får återfall av astma.

Ä andra sidan verkar nyheterna om den andra gruppen att vara sanna, och det kan betraktas som slutet, fast det är möjligt att en liten grupp strövar omkring och undviker kontakt med armén, därför att nyheten om sju mäns samtidiga död kan vara falsk eller åtminstone överdriven.

De viktiga faktorerna är de samma som förra månaden, utom det att armén nu visar större effektivitet i sitt handlande, och att de flesta bönderna inte hjälper oss alls och har blivit angivare.

Oktober 1967

1

Denna månads första dag förflöt utan något nytt. I skymningen kom vi fram till en gles dunge där vi slog läger och placerade ut poster i de olika anfallsriktningarna. De 40 männen gick ner i en canyon, som vi trodde vi kunde ta genom att avlossa ett par skott. 14 hördes de sista skotten; ingen tycktes vara i de små husen, fastän Urbano såg fem soldater, som inte följde någon särskild stig, komma ner. Jag beslöt att stanna här en dag till eftersom platsen är bra och reträtten är garanterad, då alla fientliga trupprörelser kan iakttagas. Pacho tillsammans med Ñato, Dario och Eustaquio gick för att söka efter vatten och kom tillbaka 21. Chapoco friterade majs-kakor och vi delade litet *charqui*, som stillade vår hunger något. Inga nyheter.

h = 1600

Antonio

Dagen gick utan några spår av soldater men några små getter ledda av vallhundar gick förbi våra ställningar, och djuren skällde. Vi beslöt att försöka ta oss fram över en av de *chacos* som ligger närmare canyonen och började gå ner kl. 18, med gott om tid för att komma fram och laga mat innan vi gick över – utom det att Ñato gick vilse och var orolig för att fortsätta. När vi beslöt oss att återvända, gick vi vilse och blev tvungna att tillbringa natten på krönet, utan att kunna laga mat eller dricka vatten. Radion lämnade förklaring varför soldaterna spred sig den 30; enligt nyheterna från La Cruz del Sur meddelade armén att de hade utkämpat en strid i Abra del Quiñol med en liten grupp från oss, utan förluster på någondera sidan, fastän de sade att de hade funnit blodspår från vår reträtt. Det var sex man i gruppen enligt samma meddelande.

3

En lång dag, onödigt intensiv; när vi höll på att bryta upp för att nå vår lägerbas, anlände Urbano med nyheten att han hade hört några bönder gå förbi med kommentaren: ”De där är de som talade i natt”, medan vi befann oss på vägen. Det verkar som om rapporten var oriktig, men jag beslöt att handla som om den var fullständigt korrekt och utan att släcka vår törst klättrade vi åter upp till en *firme*, med utsikt över soldaternas väg. Resten av dagen var fullkomligt lugn, och i skymningen gick vi alla ner och lagade kaffe, vilket smakade som paradiset, trots det bittra vattnet och den smutsiga kitteln som det hade kokts i. Sedan tillredde vi majsgröt för att äta här och ris med tapirkött att ta med oss. Klockan tre startade marschen efter en föregående rekognoscering, och vi undvek *chaco* med stor lätthet och kom ut vid den utsedda ravinen, där det inte fanns något vatten, men däremot tecken som tyder på att den har blivit genomsökt av soldaterna.

Radion lämnade nyheter om två fångar: Antonio Dominguez Flores (León) och Orlando Jiménez Bazán (Camba); den förre erkänner sig ha kämpat mot armén; den senare säger att han har givit sig, förlitande sig på presidentens ord. Båda lämnade rikliga upplysningar om Fernando, hans sjukdom och allt annat, för att inte tala om vad de har sagt som inte har offentliggjorts. Så slutar historien om två hjältemodiga gerillasoldater.

h = 1300

Vi hörde en intervju med Debray; han var mycket tapper när han ställdes inför en studentprovokatör.

4

Efter att ha vilat i ravinen gick vi ner för den en halvtimme, tills vi kom till en annan som förenar sig med den, vilken vi klättrade upp för; vi vilade till 15 för att slippa ifrån solen. Sedan fortsatte vi marschen i litet mer än en halvtimme. Vi hann ifatt spanarna, som hade

kommit fram till slutet av de små canyonerna utan att finna något vatten. 18 övergav vi ravinen och följde en boskapsstig till 19.30, då man inte kunde se någonting längre och där rastade vi till 3.

Radion tillkännagav att 4:de divisionens framskjutna stabsplats var flyttad från Lagunillas till Padilla, för att bättre kunna sköta Serranozonen, dit det antas att gerillan kan försöka fly. Det sades också att om jag blir tillfångatagen av styrkor från 4:de divisionen skall de döma mig i Camiri, och om 8:e divisionen gör det, i Santa Cruz.

h = 1650

5

När vi återupptog marschen gick vi med stor svårighet till 5.15, då vi lämnade boskapsstigen och gick in i en liten skog som var stor nog att skydda oss för indiskreta åskådare. Benigno och Pacho gjorde flera expeditioner för att spana efter vatten och de genomsökte fullständigt huset i närheten utan att hitta något, men troligen finns det en liten brunn bredvid huset. När de slutade spaningen såg de sex soldater som kom till huset, tydligen på väg bort. Vi bröt upp i skymningen, männen utmattade på grund av bristen på vatten och Eustaquio ställde till med en scen och brast i gråt efter en munfull vatten. Efter en mycket dålig marsch med många avbrott, hade vi tidigt på morgonen nått fram till en liten skog, där hundarna kunde höras skälla i närheten. Det finns en hög och karg *firme* nära intill.

Vi skötte om Benigno som hade lite var i sitt sår och jag gav El Médico en spruta. Som resultat av behandlingen klagade Benigno över smärtor hela natten. Radion rapporterade att våra båda Cambas har överförts till Camiri för att tjäna som vittnen vid Debrays rättegång.

h=2000

6

Spaningen visade att vi hade ett hus i närheten, men också att det fanns vatten i en ravin längre bort. Vi gick dit och lagade mat hela dagen under en stor klippavsats som tjänade till tak, trots det faktum att jag inte var särskilt lugn under dagen därför att vi hade gått nära bebodda platser i fullt dagsljus, och vi befann oss i en sänka. Då kvällsvarden blev försenad beslöt vi att ge oss av tidigt på morgonen till en biflod nära den här lilla bäcken och därifrån göra mera omfattande spaningar för att utröna dess fortsatta lopp.

La Cruz del Sur återger en intervju med Cambas; Orlando var litet mindre förslagen. Chilenska radion rapporterade censurerade nyheter som visar att det finns 1800 man i området som söker efter oss.

h = 1750

7

Elva månader sedan gerillan skapades; dagen tillbringades utan komplikationer till och med bukoliskt, ända till 12.30, då en gumma som vallade sina getter kom in i den klyfta, där vi slagit läger och det var nödvändigt att infånga henne. Kvinnan lämnade inga sanningsenliga nyheter om soldaterna och sade att hon inte kände till någonting, då det var längesedan hon varit där. Hon gav bara upplysningar om vägarna och enligt hennes rapport visar det sig att vi är ungefär en halvmil från Higuera och en från Jagüey och ungefär en mil från Pucara. 17.30 gick Inti, Aniceto och Pablito till gummans hus där hon har två döttrar, en krympling och en annan till hälften dvärg. Hon fick 50 pesos för att hon inte skulle säga ett ord, men det finns foga hopp om att hon skall hålla sina löften.

Alla sjutton bröt upp under en blek måne, marschen var mycket tröttsam och vi lämnade många spår efter oss i den klyfta där vi befann oss. Det finns inga hus i närheten, men det

finns några potatisfält, som bevattnas från samma bäck. Kl. 2 stannade vi för att vila, då det var meningslöst att fortsätta. Chino blir en verklig börda när vi måste marschera om natten.

Armén gav säregna informationer om närvaron av 250 man i Serrano för att hindra de inneslutna att passera, sade att de var 37 och uppgav vårt tillhåll vara trakten mellan floden Acero och Oro. Nyheterna verkar att vara en avledningsmanöver.

h = 2000

Efterskrift

av Jan-Olof Pettersson

– Skapa två, tre, många Vietnam, det är lösenordet, skrev Ernesto ”Che” Guevara. I Bolivia försökte han personligen göra verklighet av slagordet. Han ville i de svårtillgängliga områdena i sydöstra Bolivia skapa en ointaglig gerillabas varifrån den latinamerikanska revolutionen skulle utgå. USA skulle tvingas att splittra sina krafter. Området han utsett för sina operationer kan tyckas väl valt. Det ligger i hjärtat av Sydamerika med Brasilien, Paraguay och Argentina inom räckhåll. Det är ett djungelområde genomskuret av djupa raviner och många vattendrag av vilka floden Río Grande är det största. Städerna och byarna är få även om en viss utveckling kommit till stånd genom utnyttjandet av oljefyndigheterna kring staden Camiri.

Planen var vittsyftande men Guevara fick vidkännas bakslag redan snart efter det att han och hans styrka anlät till floden Ñacaltuazú. Hans fåtaliga gerillagrupp splittrades. Den franske marxisten Régis Debray, som hade anslutit sig till gerillan, föll i de bolivianska regerings- truppernas händer. Det var han som i ”Revolution i revolutionen?” sammanfattat Fidel Castros och Guevaras syn på revolutionär krigföring. De bolivianska soldaterna var effektivare än vad Guevara hade räknat med. Guevara och hans män isolerades ute i djungeln. Deras förbindelselinjer med anhängare i huvudstaden La Paz skars av och förlorade förråd kunde inte ersättas. Bönderna svek. Inte en enda bonde har anslutit sig till oss, klagar Guevara, och även om gerillan tillfogade regeringens styrkor svåra förluster reducerades den själv i drabbning efter drabbning. Dagboken ger en skakande skildring av hur den svårt astmasjuka Guevara får allt besvärligare att hålla sina förföljare på avstånd.

– Alla sjutton bröt upp under en blek måne, marschen var mycket tröttsam och vi lämnade många spår efter oss i den klyfta där vi befann oss, skriver Guevara den 7 oktober 1967.

Det är den sista dag han beskriver i sin dagbok. Nästa dag sårades Guevara i en häftig strid och fördes tillfångatagen till byn Higuera där han enligt samstämmiga rapporter senare sköts ihjäl på order från arméhögkvarteret i La Paz. Kroppen transporterades fastsurrad vid en helikopter till staden Vallegrande där den visades upp för pressen. Che Guevara – den latinamerikanska revolutionens apostel – var död.

Sex man ur Guevaras grupp undkom och lyckades ta sig över gränsen till Chile. Därifrån fick de den chilenska regeringens tillstånd att fortsätta till Cuba. Saken vållade för- vecklingar mellan Chile och en ursinnig boliviansk regering. I Camiri dömdes Régis Debray till trettio års fängelse.

Till vilket slags land kom då Guevara för att inleda sin kontinentala revolution? Ytligt sett är det en stat som borde uppfylla de flesta revolutionära förutsättningar. Bolivia är en av Latinamerikas fattigaste stater. En stor del av befolkningen på 4,4 miljoner är indianbönder som skaffar sig en mager bärning på Andernas högplatå. Den främsta inkomstkällan är exporten av tennmalm.

Men Bolivia har redan haft en revolution. 1952 gjorde det nationalistiska MNR-partiet (Movimiento Nacionalista Revolucionario) revolt i allians med gruvarbetarna och på några dagar hade maktförhållandena i landet helt omkastats. Armén slogs sönder och ersattes av gruvarbetarmilisen. Indianerna jagade bort eller dödade jorddrottare som i sekel hållit dem i en total beroendeställning. Tennkungarna – som länge varit Bolivias verkliga herrar – fick sin makt beskuren genom att gruvorna förstatligades och arbetarråd infördes. Den här revolutionen är en av de få våldsamma samhällsomdaningar som fått nordamerikanskt stöd.

Snart uppstod emellertid nya konflikter. MNR-ledaren och presidenten Paz Estenssoro började frukta arbetarmilisen och byggde med USA:s hjälp på nytt upp en armé som motvikt. Korruption, brist på kapital för landets utveckling och politiska motsättningar fick revolutionen att stelna. 1964 kom urladdningen. Efter en tids oroligheter i städerna slog den nya armén till. Paz Estenssoro störtades: flygvapengeneralen René Barrientos blev ny president.

Den bolivianska revolutionen hade slutat med att armén åter höll i tyglarna. Men den ger ändå en del av förklaringen till Guevaras misslyckande. Bönderna hade fått sin jord – det var den de var intresserade av. För dem var detta revolutionen. Barrientos, som talar indianspråket quechua, hade också vunnit popularitet hos indianerna genom att ständigt resa runt i landet och tala till bönderna.

Ändå befann sig Barrientos i ett svårt läge då Guevara gick till aktion. 1965 hade han skickat armén in i gruvsamhällena för att slå ned milisen. Bolivias regering hade träffat en överenskommelse med utländskt kapital om att rationalisera gruvorna. Men planen förutsåg att arbetarråden skulle avskaffas och att åtskilliga arbetare skulle avskedas. Protesterna blev häftiga och det utbröt ett kort men blodigt inbördeskrig där arbetarna fick vika. Men de hade inte glömt Barrientos aktion och vapnen fanns gömda. Gerillans aktivitet kom att utlösa den politiska krisen. Flera politiska rörelser övergav Barrientos regering och på sommaren reste sig gruvarbetarna åter. Guevara klagar i sin dagbok över att han inte har hundra man till för att kunna utnyttja presidentens utsatta läge. Barrientos lyckades i stället vända situationen. Gruvarbetarna slogs på nytt ned med många dödsoffer som följd. Regeringen hade ryggen fri. Större förband sattes in mot Guevara, bland annat de USA-utbildade jägartrupperna, de s. k. rangers.

Guevaras död i Bolivia är det hittills svåraste bakslaget för de gerillarörelser som i årtal har bekämpat olika latinamerikanska regimer. De aktivaste grupperna är FALN (Nationella befrielsens väpnade styrkor) i Venezuela, ELN (Nationella befrielsearmén) i Colombia och de båda rebellorganisationerna i Guatemala FAR och MR-13. Ingen av dem har förmått att hota de sittande regeringarna även om de officiella kommunikéerna om att de förintats alltid visat sig förhastade. Men i Peru krossades vänsterrevolutionärerna Luis de la Puente och Guillermo Labatóns gerilla och de ansatser till rebellaktivitet som förekommit i Brasilien, Argentina och Nicaragua har aldrig hunnit över det förberedande stadiet.

De uteblivna framgångarna för de här styrkorna har inte ändrat Cubas attityd. För Havanna gäller att de väpnade kampen – gerillakriget – är den praktiskt taget enda väg Latinamerika kan gå om kontinenten skall kunna förändras och det ekonomiska och politiska beroendet av USA brytas. Den Cubainspirerade Latinamerikanska solidaritetsorganisationens (OLAS) motto är: "Det är varje revolutionärs plikt att göra revolution". Och Fidel Castro fördömer de vänsterledare som tagit avstånd från den väpnade revolutionen. Polemiken är särskilt riktad mot de Moskvatrogna kommunisterna. Havanna har totalt brutit med en del av dessa partier. I förordet till Guevaras dagbok anklagar Castro den bolivianske kommunistledaren Mario Monje för att medvetet ha saboterat Guevaras gerilla. Frånast har annars attackerna varit mot Venezuelas kommunister för att dessa övergivit FALN och valt att verka inom det rådande

systemet. Kommunisterna svarar med att anklaga gerillaanhängarna för äventyrlighet och menar att ett revolutionärt klimat måste uppstå innan revolutionen kan genomföras. Guevaras och Debrays åsikt att gerillan själv kan skapa dessa förutsättningar genom sin blotta existens är felaktig, menar dessa kommunister och ser gerillaexpertens död i Bolivia som en bekräftelse på sina teser.

Cuba-ledarnas och de andra revolutionärernas förakt för Latinamerikas kommunister är begripligt. De senare har verkat i årtionden utan att nå några resultat. De flesta partierna är och har varit mycket små och svaga. De har villigt kompromissat med varje regim som givit dem litet spelrum; en tid samarbetade de med en figur som Dominikanska republikens diktator Rafael Trujillo som sedan tillintetgjorde dem. Endast vid ett tillfälle – det var i Brasilien på trettioalet – har de försökt att göra revolution. Men Brasiliens dåvarande diktator Getulio Vargas slog snabbt ned det kommunistledda kuppöversöket som utgick från armékaserner i några av de större städerna. Latinamerikas gerilla är inte av kommunistiskt ursprung. Den har i stället uppstått genom utbrytningar andra radikala partier (Acción Democrática i Venezuela och Haya de la Torres aprista-parti i Peru) vilka påtagligt modererat sin radikalism då de nått makten eller blivit inlemmade i samhället. Fidel Castro har själv en liknande bakgrund och det kubanska kommunistpartiet tog från början avstånd från hans gerillakamp mot Fulgencio Batista. Castro och hans skäggiga soldater betraktades av kommunisterna som borgerliga äventyrare. Det var först sedan det blivit uppenbart att ”äventyrarna” skulle segra, som kommunisterna svängde och anslöt sig till Castros revolution. Det förhållandet påverkade redan från början Castros och Guevaras inställning till de Moskvatrogna kommunisterna.

Cuba och Fidel Castro har genom sina gerillaappeller hamnat i en öppen konflikt med Sovjetunionen. Moskva har uppenbarligen mycket låga tankar om den väpnade kampens framtid och stöder sina anhängare i Latinamerika i polemiken med kubanerna. Ryssarna tar efter Cubakrisen 1962 inga risker på USA:s ”bakgård” och har i stället ökat kontakterna med regimer i Sydamerika vilka i Cubas ögon är rena USA-lakejer. Så ger de teknisk hjälp till Chiles president Eduardo Frei vars kristliga-demokratiska ”revolution i frihet” spelas ut som ett konkurrerande alternativ till Cubas väg. Havanna har fördömt ryssarnas handlingsätt. Men Castro spelar ett spel med höga insatser eftersom Cuba fortfarande är beroende av Sovjetunionen för att hålla sin ekonomi gående. Han satsar på att ryssarna inte kan ta sin hand från Cuba utan att tappa ansiktet i den tredje världen.

Den revolutionära kallelse de kubanska ledarna känner har alltså försämrat förbindelserna med Moskva men har också om möjligt stärkt USA:s regeringen i dess strävan att så långt det går isolera Cuba. Castro medger i sitt företal till Guevaras dagbok öppet att det bolivianska gerillaexperimentet delvis var iscensatt av kubaner och stöddes materiellt av Havanna. Men Castro menar att ett sådant medgivande inte spelar någon roll. USA behöver inga förändringar för att krossa den kubanska revolutionen. Washington har redan gjort allt man förmått med undantag av en regelrätt invasion med stora amerikanska styrkor för att få Castro på fall.

Guevara försökte i Bolivia i gigantisk skala upprepa den kubanska revolutionen. En gerilla baserad på landsbygden skulle undergräva regeringstruppernas moral, samhällsmaskineriet skulle bringas i olag. Allt fler bönder skulle sluta upp bakom revolutionens baner för att slutligen ge dödsstöten åt det gamla samhället och åt nordamerikanernas makt. Men han underskattade de faktorer som tillkommit sedan han själv och Castro landsteg i Orienteprovinsen på Cuba. Då stöddes upproret av städernas medelklass som inte förstod att rebellerna i Sierra Maestra strävade efter en verklig revolution och inte bara ville störta den förhatlige Batista. Då var inte USA på sin vakt.

Den kubanska revolutionen har själv kullkastat många av de förutsättningar som förr fanns för att göra revolution. Nu fruktar medelklassen gerillan och allt denna står för. Nu stöder denna samhällsgrupp snarare de militärkupper som ägt rum för att skydda den bestående ordningen. Och kanske framför allt: USA har lärt läxan. Inget nytt Cuba i Latinamerika är rättesnöret för Washingtons politik och i Dominikanska republiken visade amerikanerna hur snabbt de är beredda att ingripa mot något som på minsta vis kan tolkas som en vänsterrevolution. En social faktor har också blivit allt mera markerad. Gerillan, som den nu är i aktion, är baserad på landsbygden. Samtidigt håller Latinamerika snabbt på att urbaniseras med en explosiv invandring till städerna där eländeskvarteren ständigt fylls på.

Latinamerikas militärer och USA:s specialtrupper har lärt sig under de gångna åren. De vet att en gerilla är sårbarast då den håller på att byggas upp och taktiken är nu att slå till innan gerillasoldaterna hunnit få fotfäste i ett område. Den taktiken användes i Peru, den användes i Bolivia med förödande följder för gerillan. Latinamerikas arméer utrustas allt bättre för den här typen av krigföring, specialförband sätts upp. Antigerillaskolan i Panamakanalzonen har utbildat tusentals latinamerikanska officerare i att bekämpa rebellgrupper.

Latinamerikas revolutionärer har inte mycket att ställa upp mot denna väldiga maktapparat. De massor som de vill befria ur fattigdom och förtryck har i många fall ännu inte vaknat till politiskt medvetande. Gerillan ter sig snarare som ett uttryck för studenters och intellektuellas desperation över de sittande regimernas oförmåga och ovilja att skapa rättvisare samhällen än som ett allvarligt hot mot den bestående ordningen. Men idéerna finns och så länge som ett litet antal jordägare kontrollerar miljoner bönder, så länge som klyftan mellan fattig och rik är så väldig kommer det att finnas grogrund för dem. Guevara är död men de samhällsförhållanden som skapade hans märkliga människoöde finns kvar. Tanken på revolution finns kvar. Men om och när revolutionen kommer kan den gå andra vägar än just dem som Castro, Guevara och Debray har tänkt sig.